

สิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาเกี่ยวกับกำหนดเวลาในการฝากขัง

นางสาวศิริพร ลิ้มทองเจริญ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกกฎหมายมหาชน สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2554

Rights of the Accused Regarding Detention Period

Miss Siriporn Limthongcharoen

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for

the Degree of Master of Laws

School of Law

Sukhothai Thammathirat Open University

2011

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ สิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาเกี่ยวกับกำหนดเวลาในการฝากขัง
ชื่อและนามสกุล นางสาวศิริพร ลีมทองเจริญ
วิชาเอก กฎหมายมหาชน
สาขาวิชา นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์สิริพันธ์ พลรบ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2555

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

..... ประธานกรรมการ

(อาจารย์สิริพันธ์ พลรบ)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ภาณี กิจพ้อคำ)

(รองศาสตราจารย์ ดร. ชวิชัย สุวรรณพานิช)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษา ค่นคว้าวอิสระ สิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาเกี่ยวกับกำหนดเวลาในการฝากขัง
ผู้ศึกษา นางสาวศิริพร ถิ่นทองเจริญ รหัสนักศึกษ 2524002926 ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ศิริพันธ์ พลรบ ปีการศึกษา 2554

บทคัดย่อ

การศึกษาค่นคว้าวอิสระเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาถึงแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญและสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องหาในส่วนที่เกี่ยวกับการฝากขัง (2) ศึกษาวิเคราะห์หลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในเรื่องเกี่ยวกับกำหนดระยะเวลาในการขอฝากขังผู้ต้องหาประกอบแนวคิดทฤษฎีตามหลักรัฐธรรมนูญและสิทธิมนุษยชนประกอบกับหลักกฎหมายของต่างประเทศ (3) เสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาและหาวิธีการกำหนดรูปแบบการคุ้มครองสิทธิในเรื่องของการแก้ไขเยียวยาผู้ต้องหาที่ถูกกระทบสิทธิและเสรีภาพให้เหมาะสมและชัดเจนยิ่งขึ้น

การศึกษาค่นคว้าวอิสระเรื่องนี้ เป็นการวิจัยทางกฎหมาย (Legal research) โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ด้วยวิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary research) จากรัฐธรรมนูญ ด้วยกฎหมาย ตำรา บทความ งานวิจัยและเอกสารทางวิชาการอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำเสนอและวิเคราะห์หามาตรการต่าง ๆ เกี่ยวกับกำหนดระยะเวลาในการฝากขังผู้ต้องหาให้เกิดความเหมาะสมและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

จากการศึกษาพบว่า ในการบังคับใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ยังมีปัญหาเกี่ยวกับกำหนดระยะเวลาในการฝากขังผู้ต้องหาควรมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 โดยความคิดที่มีอัตราโทษจำคุกไม่ถึง 10 ปี การขอฝากขังครั้งหนึ่งต้องไม่เกิน 12 วัน รวมกันทั้งหมดต้องไม่เกิน 36 วัน ส่วนความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกเกินกว่า 10 ปี การขอฝากขังครั้งหนึ่งต้องไม่เกิน 12 วัน รวมกันทั้งหมดต้องไม่เกิน 72 วัน โดยมีการเพิ่มงบประมาณ จำนวนบุคลากร รวมตลอดทั้งเทคโนโลยีให้กับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา และศาลจะต้องเข้ามามีบทบาทในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐในทุกชั้นตอน โดยหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ควรพิจารณาคำร้องขอฝากขังอย่างละเอียดรอบคอบและถี่ถ้วน โดยไม่ปล่อยให้ผู้ต้องหาต้องเป็นฝ่ายปกป้องสิทธิของตนเพื่อให้เกิดความเสมอภาคทางสังคม เนื่องจากผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมตัวและไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวส่วนใหญ่มักจะเป็นคนยากจน ด้อยโอกาส ขาดความรู้ จึงยากที่จะปกป้องสิทธิของตนได้ ในเรื่องการแจ้งสิทธิต่าง ๆ ให้แก่ผู้ต้องหา ต้องถือเป็นหน้าที่สำคัญที่ศาลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะต้องกระทำ เพื่อผู้ต้องหาจะได้มีความรู้ ความเข้าใจ ในการปกป้องสิทธิเสรีภาพของตนให้มากยิ่งขึ้น และการจ่ายค่าทดแทนให้แก่ผู้ต้องหาผู้บริสุทธิ์ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40(5) ยังมีข้อขัดข้องด้านงบประมาณทำให้ไม่อาจคำนึงถึงคุณภาพชีวิตของผู้ต้องหาได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ประชาชนยังไม่เข้าใจและยังไม่มี ความชัดเจนในเรื่องดังกล่าว ดังนั้นรัฐจึงต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ โดยมีการประกาศแจ้งสิทธิในเรื่องการจ่ายค่าทดแทนความเสียหายให้แก่ประชาชนได้ทราบต่อไป

คำสำคัญ สิทธิของผู้ต้องหา กำหนดเวลาการฝากขัง

Independent Study title: Rights of the Accused Regarding Detention Period
Author: Miss Siriporn Limthongcharoen; **ID:** 2524002926; **Degree:** Master of Laws;
Independent Study advisor: Siriphan Plorob; **Academic year:** 2011

Abstract

This independent study has 3 objectives which are (1) to study a theories and rules in relation to the protection of individual rights and liberties of an accused regarding detention period, (2) to analyze the provisions of the Criminal Procedure Code regarding detention period with theories of Constitution and international law concerning the accused people's rights, (3) to propose a remedy for the people whose rights were affected from this problem.

The research methodology of this independent study was a qualitative research based on documentary research from Constitution, law and regulations, legal text books, articles, legal research and other relate document to analyze and propose proper measures in the part of the time detention period.

The study found that the enforcement of the Criminal Procedure Code section 87 has a problem about the time of detention period which may affect the rights and liberties of the accused people. Therefore, some changes should have been made to this provision. The author proposed that, in the case where criminal offences punishable with imprisonment punishment less than ten years, the court should have the power to grant several successive detentions not exceeding twelve days each, but the total period shall not exceed thirty – six days. In the case where criminal offences punishable with imprisonment punishment the maximum of ten years upwards, the court should have the power to grant several successive detentions not exceeding twelve days each, but the total period shall not exceed seventy – two days. Moreover, Royal Thai Police should be given more budget, officers and technology to help protecting rights and liberties of the accused people. The practice of officers in the judicial process which related to the detention of an accused and the court should validate each legal process to ensure the safety and legal rights of the accused people. The court should considerer a motion to detention carefully before granting a detention period. A duty to protect the rights and liberties of the accused people should fall upon the officers in the judicial process not the accused people themselves. Moreover, the accused right to compensation as provided in the Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2550 section 40(5) has a lot of problems about budget that may affect the accused people's rights, and many people are still not aware of this right to compensation.

Keywords: Rights of the accused, detention period

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ สำเร็จลงได้ ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการให้คำแนะนำและช่วยเหลือด้านต่าง ๆ จนทำให้การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านอาจารย์สิริพันธ์ พลรบ อาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งท่านได้กรุณาถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการให้แก่ผู้เขียน ตลอดจนคำแนะนำในการศึกษาข้อมูล การให้กำลังใจ ตลอดระยะเวลาที่ทำงาน รวมทั้งข้อเสนอแนะต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการจัดทำ การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้

ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณ ท่านรองศาสตราจารย์ภาณี กิจก่อคำ ที่กรุณาสละเวลาอันมีค่ามาเป็นกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระและให้คำแนะนำเพื่อทำให้การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และขอบพระคุณท่านอาจารย์ของมหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมาธิราชทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้แก่ผู้ศึกษา ตลอดจนมหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมาธิราชที่ให้โอกาสผู้ศึกษาเข้าศึกษาต่อในระดับมหาบัณฑิต ณ สถานศึกษาแห่งนี้

สุดท้ายนี้ ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณ นางทองสุข ลี้มทองเจริญ มารดา นางสาวสุภาพรรณ ลี้มทองเจริญ พี่สาว พี่เลี้ยงดูแลและให้กำลังใจตลอดมา เพื่อน ๆ ที่คอยสนับสนุน รวมทั้งผู้ที่เอื้อเฟื้อข้อมูลในการศึกษาให้แก่ผู้ศึกษาอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเสมอมา คุณความดีทั้งหมดในการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ ขอมอบแด่บุคคลผู้ที่กล่าวนามมาข้างต้นด้วยความเคารพยิ่ง

ศิริพร ลี้มทองเจริญ

พฤษภาคม 2555

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
3. กรอบแนวคิดในการศึกษา.....	4
4. ขอบเขตของการศึกษา.....	5
5. วิธีดำเนินการศึกษา.....	5
6. นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องหา.....	7
1.แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ.....	7
1.1 ความหมายของคำว่าสิทธิและเสรีภาพ.....	8
1.2 ประเภทของสิทธิและเสรีภาพ.....	11
2. แนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน.....	14
2.1 ความหมายและวิวัฒนาการของสิทธิมนุษยชน.....	15
2.2 แนวคิดสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย.....	19
2.2.1 สิทธิมนุษยชนในกฎหมายรัฐธรรมนูญ.....	20
2.2.2 การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องหาในประเทศไทย.....	23
2.3 การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องหาในต่างประเทศ.....	27
3. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา.....	30
3.1 ความหมายของรัฐธรรมนูญและแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ.....	31
3.2 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช2540.....	34
3.3 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช2550.....	38
4. เปรียบเทียบสิทธิของผู้ต้องขังตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย.....	43

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากับการฝากขังผู้ต้องหา.....	51
1. แนวความคิดในการดำเนินคดีอาญาและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลย.....	52
1.1 การดำเนินคดีอาญา.....	54
1.1.1 ระบบไต่สวน	54
1.1.2 ระบบกล่าวหา	56
1.1.3 ระบบผสม	56
1.2 การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการดำเนินคดีอาญา.....	58
1.2.1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา	58
1.2.2 กฎหมายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย แก่จำเลยในคดีอาญา.....	60
2. การสอบสวนและการฝากขังผู้ต้องหาตามกฎหมาย.....	62
2.1 การสอบสวนและการฝากขังผู้ต้องหาตามกฎหมายไทย.....	62
2.1.1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87	62
2.1.2 การสอบสวนและระยะเวลาการฝากขัง	67
2.2 การสอบสวนและการฝากขังในต่างประเทศ	74
2.2.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา	74
2.2.2 ประเทศญี่ปุ่น.....	74
บทที่ 4 วิเคราะห์สิทธิเสรีภาพเกี่ยวกับการฝากขังผู้ต้องหาตามกฎหมาย.....	77
1. มาตรฐานของกำหนดระยะเวลาในการฝากขังผู้ต้องหาในระหว่างสอบสวน.....	77
2. ความเหมาะสมของกำหนดระยะเวลาในการฝากขังผู้ต้องหาในระหว่างสอบสวน... 79	79
3. คุณภาพชีวิตของผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมตัวในระหว่างการฝากขังของศาล.....	82
บทที่ 5 บทสรุป และข้อเสนอแนะ.....	84
1. บทสรุป.....	84
2. ข้อเสนอแนะ	88
บรรณานุกรม	90
ประวัติผู้ศึกษา	94

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในคดีอาญาจะเริ่มต้นจากการที่มีผู้เสียหายคนหนึ่งหรือหลายคนเข้าแจ้งความต่อเจ้าพนักงานตำรวจ โดยกล่าวหาว่ามีผู้กระทำความผิดเกิดขึ้นและการกระทำนั้นทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหาย ซึ่งการกล่าวหาว่าผู้เสียหายมีคณาให้ผู้กระทำผิดได้รับโทษ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะเข้ามามีบทบาทนับตั้งแต่มีการกระทำความผิดทางอาญาเมื่อจับกุมผู้กระทำความผิดได้และถูกส่งตัวมายังศาลศาลจึงต้องมีการพิจารณาคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งต้องผ่านกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตั้งแต่พนักงานสอบสวนขออำนาจศาลในการฝากขังผู้ต้องหาพนักงานสอบสวนทำความเข้าใจฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ พนักงานอัยการยื่นฟ้องผู้ต้องหา ผู้ต้องหาจะเปลี่ยนสถานะมาเป็นจำเลย หากจำเลยให้การรับสารภาพ ศาลจะมีคำพิพากษา แต่ถ้าหากจำเลยให้การปฏิเสธ จะต้องมีการพิจารณาคดีสืบพยานโจทก์ สืบพยานจำเลย คำพิพากษาคัดค้านคดี และหากคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษาสามารถใช้สิทธิอุทธรณ์-ฎีกา คัดค้านได้ จนถึงขั้นตอนสุดท้ายคือการบังคับโทษตามคำพิพากษา

การดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไปจะมีขั้นตอนที่สำคัญในการดำเนินคดี 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดีกับขั้นตอนระหว่างการพิจารณาคดี สำหรับขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดี ในทางปฏิบัติเป็นการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงในทางคดีต่าง ๆ โดยผู้ทำหน้าที่ดังกล่าวคือ พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นตำรวจและก่อนทำการสอบสวนบุคคลที่ถูกกล่าวหาในคดีนั้นจะต้องตกอยู่ในฐานะผู้ต้องหาตามระบบกล่าวหาและบุคคลนั้นจะต้องถูกจับกุม จะเห็นได้ว่าเจ้าพนักงานตำรวจมีหน้าที่ที่จับกุมและสอบสวน ดังนั้น การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจอาจจะกระทบต่อสิทธิของผู้ต้องหาได้

เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจจับกุมผู้ถูกจับได้และนำตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของเจ้าพนักงาน พนักงานตำรวจที่มีหน้าที่ทำการสอบสวนก็จะดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ เช่น พนักงานสอบสวนต้องสอบถามชื่อ ชื่อสกุล อายุ อาชีพ และแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่ากระทำความผิด แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ มีการควบคุม และทำการ

สอบสวนเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานต่อไป และหากพนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนผู้ถูกจับ แต่ยังไม่แล้วเสร็จ พนักงานสอบสวนไม่สามารถที่จะควบคุมผู้ถูกจับไว้เกินกว่าจำเป็นตาม พุทธินิยามแห่งคดี กรณีดังกล่าว หากผู้ถูกจับมิได้ร้องขอให้ปล่อยตัวชั่วคราวและพนักงานสอบสวนมีเหตุจำเป็นที่จะต้องทำการสอบสวนและการฟ้องคดี ให้นำตัวผู้ถูกจับไปศาลภายใน 48 ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน ตามมาตรา 83 โดยให้ พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายจับผู้ต้องหา นั้นไว้

เมื่อพนักงานสอบสวนยื่นคำร้องขอฝากขังผู้ต้องหาไว้ในระหว่างสอบสวน ศาลจะ สอบถามผู้ต้องหาว่าจะทำการคัดค้านหรือไม่ อย่างไร และศาลมีอำนาจสั่งขังผู้ต้องหาได้ ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 โดยกำหนดระยะเวลาในการขอฝากขังผู้ต้องหา ได้นั้นแบ่งเป็น 3 ช่วงเวลา คือ

1. ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกิน ห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังได้ครั้งเดียว มีกำหนดไม่เกินเจ็ดวัน
2. ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินกว่าหกเดือนแต่ไม่ถึงสิบปี หรือปรับเกินกว่าห้าร้อยบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังหลาย ๆ ครั้งติด ๆ กันได้ แต่ครั้ง หนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวัน และรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินสี่สิบแปดวัน
3. ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไป จะมีโทษปรับ ด้วยหรือไม่ก็ตาม ศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวัน และ รวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินแปดสิบสี่วัน

จะเห็นได้ว่าระยะเวลาของการควบคุมผู้ต้องหาซึ่งแบ่งเป็น 3 ช่วงเวลาดังกล่าวตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 คำนึงถึงอัตราโทษจำคุกเป็นเกณฑ์ในการกำหนด ระยะเวลาในการขอฝากขังผู้ต้องหาต่อศาล แต่เรื่องของอัตราโทษเป็นโทษทางกฎหมายอาญา ซึ่ง กฎหมายอาญา หมายถึง กฎหมายที่บัญญัติถึงความผิดและโทษ ดังนั้น การลงโทษทางอาญาจึงเป็น เพียงมาตรการอย่างหนึ่งในจำนวนมาตรการหลาย ๆ อย่าง และโทษจะสามารถบังคับใช้ได้ต้องผ่าน กระบวนการตั้งแต่ พนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ และศาล เพื่อให้การลงโทษบรรลุตามความ ประสงค์ของกฎหมาย อย่างไรก็ตาม ระยะเวลาในการขอฝากขังผู้ต้องหาในระหว่างสอบสวนควร จะต้องพอสมควร เพราะหากกำหนดให้พนักงานสอบสวนสามารถควบคุมตัวผู้ต้องหานานเกินไป อาจเป็นการเปิดโอกาสให้เจ้าพนักงานกระทำการอันมิชอบต่าง ๆ แก่ผู้ต้องหาได้มากขึ้น ซึ่งระยะ เวลาในการควบคุมผู้ต้องหาควรมีเพื่อประโยชน์ในการให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยาน หลักฐานได้จริง ๆ

การควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ตามกำหนดระยะเวลาตามที่กฎหมายบัญญัติเพื่อที่จะให้พนักงานสอบสวนแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อดำเนินการฟ้องร้องผู้ต้องหานั้นในความเป็นจริงไม่สามารถระบุขั้นตอนในการแสวงหาพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนแต่อย่างใด เช่น มิได้ระบุว่าพยานที่จะทำการสอบสวนเป็นผู้ใด และพนักงานสอบสวน จะสอบสวนพยานประเด็นไหนและจะใช้ระยะเวลาในการสอบสวนนานเท่าใด ความคืบหน้าในการสอบสวนกับการใช้ระยะเวลาในการขอฝากขังสัมพันธ์กันหรือไม่ ซึ่งประเด็นดังกล่าวอาจเป็นช่องทางให้เกิดการใช้อำนาจในการยื่นคำร้องขอฝากขังผู้ต้องหาเกิดความไม่เหมาะสม บางครั้งคดีของพนักงานสอบสวนมีมากทำให้ไม่กระตือรือร้นในการสอบสวนหาพยานหลักฐาน ถึงแม้ในการขอฝากขังต่อศาลแต่ละครั้งกฎหมายจะกำหนดไว้ให้ผู้ต้องหาสิทธิคัดค้านแต่ในความเป็นจริงผู้ต้องหาไม่กล้าที่จะทำเช่นนั้นต่อหน้าศาล และกรณีที่พนักงานสอบสวนจะขออนุญาตศาลฝากขังผู้ต้องหาต่อโดยพนักงานสอบสวนนำพยานหลักฐานมาชี้แจงต่อศาล ศาลจึงมักจะอนุญาตตามขอโดยที่ผู้ต้องหามักจะไม่คัดค้านหรือสอบถามข้อเท็จจริงแต่อย่างใด

กรณีดังกล่าว จึงเกิดแนวความคิดว่า กำหนดระยะเวลาที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้ศาลสามารถควบคุมตัวผู้ต้องหาได้ ช่วงเวลา คือ 7 วัน 48 วัน หรือ 84 วันนั้น อยู่ในระยะเวลาที่เหมาะสมหรือไม่ เนื่องจากระยะเวลาดังกล่าวเป็นระยะเวลาที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ในเมื่อพนักงานสอบสวนต้องใช้ระยะเวลาในการหาพยานหลักฐานเหมือนกัน ไม่ว่าโทษจำคุกจะไม่เกิน 6 เดือน 10 ปี หรือโทษจำคุกเกิน 10 ปี ก็ตาม ถึงอย่างไรก็ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดและมีโทษทางอาญาเหมือนกัน เหตุใดจึงไม่บัญญัติกฎหมายให้เป็นไปในแนวเดียวกันไม่กำหนดระยะเวลาในการขอฝากขังเป็นระยะเวลาใดเวลาหนึ่งไปเวลาเดียว และเนื่องจากความจำเป็นของการฝากขังจะอยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะตัวผู้ต้องหาจะไม่สามารถรับรู้รายละเอียดได้โดยที่ความจำเป็นของพนักงานสอบสวนที่ขออำนาจศาลในการฝากขังนั้นจำเป็นอย่างไร และการสอบสวนจะใช้ระยะเวลานานเท่าใด เพราะส่วนใหญ่แล้วพนักงานสอบสวนจะใช้ระยะเวลาในการฝากขังตามที่กฎหมายกำหนดเต็มอัตรา คือ 48 วัน หรือ 84 วัน แล้วแต่กรณี

จะเห็นได้ว่า การบังคับใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำ กัน และเป็นการเลือกปฏิบัติก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของประชาชน และกระบวนการสอบสวนคดีอาญาซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญในการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานมาพิสูจน์เกี่ยวกับความผิดหรือความบริสุทธิ์ ของจำเลย ซึ่งในปัจจุบันนี้การรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศน่าจะช่วยเหลือทางด้านข้อมูลให้แก่พนักงานสอบสวนได้มากขึ้น หากพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบสำนวนดำเนินการรวบรวมแสวงหาพยานหลักฐานอย่างจริงจังก็สามารถที่จะรวบรวมพยานหลักฐาน สรุป

สำนวนส่งให้พนักงานอัยการเพื่อยื่นฟ้องจำเลยต่อศาลได้รวดเร็วโดยไม่ต้องใช้กำหนดระยะเวลาในการฝากขังเป็นจำนวนเต็ม 48 วัน หรือ 84 วัน

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นที่มาของแนวความคิดในการศึกษาเรื่องสิทธิ เสรีภาพของผู้ต้องหาเกี่ยวกับกำหนดเวลาในการฝากขัง การศึกษาในประเด็นนี้ เป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษาว่า แนวทางในการควบคุมผู้ต้องหาในระหว่างสอบสวน(ขอฝากขัง) สอดคล้องหรือแตกต่างจากประเทศอื่น ๆ หรือไม่ อย่างไร และกำหนดระยะเวลาในการขอฝากขังผู้ต้องหา กระทบถึงสิทธิมนุษยชน ในเรื่อง สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองไว้หรือไม่ เพื่อให้แนวทางตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองไว้ได้นำมาปฏิบัติอย่างถูกต้องสมดังเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ โดยศึกษาถึงบทบัญญัติของกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิ เสรีภาพของผู้ต้องหา สิทธิมนุษยชน อันจะทำให้เกิดความยุติธรรมต่อการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีอาญาต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาถึงแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญและสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องหาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการฝากขัง

2.2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในเรื่องเกี่ยวกับกำหนดระยะเวลาในการขอฝากขังผู้ต้องหาประกอบแนวคิดทฤษฎีตามหลักรัฐธรรมนูญและสิทธิมนุษยชนประกอบกับหลักกฎหมายของต่างประเทศ

2.3 เพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหา และหาวิธีการกำหนดรูปแบบการคุ้มครองสิทธิในเรื่องของการแก้ไขเยียวยาผู้ต้องหาที่ถูกกระทบสิทธิและเสรีภาพให้เหมาะสมและชัดเจนยิ่งขึ้น

3. กรอบแนวคิดในการศึกษา

กำหนดระยะเวลาในการขอฝากขังผู้ต้องหาเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นก่อนที่จะมีการพิจารณาพิพากษาคดี เพราะฉะนั้น กระบวนการนี้จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่ากระบวนการในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล แต่ในการกำหนดกรอบระยะเวลาดังกล่าวก็ควรที่จะพิจารณาในเรื่องสิทธิมนุษยชน (Human Rights) ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานเป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่พึงมี เป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างมีศักดิ์ศรีและมีคุณค่า หากมีการละเมิดต่อสิทธิ

ดังกล่าวย่อมจะได้รับการรับรองและคุ้มครองตามกฎหมายและปฎิญาสาเกล้าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ก็ได้บัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลในด้านต่าง ๆ รวมทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่ถูกดำเนินคดีอาญา รวมทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 บัญญัติรับรองในเรื่องสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค ไว้เช่นกัน

4. ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องนี้จะมีขอบเขตการศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง สิทธิเสรีภาพของประชาชน รัฐธรรมนูญ สิทธิมนุษยชน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย โดยครอบคลุมเนื้อหาของแนวคิดเกี่ยวกับกำหนดระยะเวลาในการขอฝากขังผู้ต้องหาว่าระยะเวลาในการขอฝากขังผู้ต้องหากระทบสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ เพื่อนำมาศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายในการขอฝากขังผู้ต้องหาที่เหมาะสมเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนสืบต่อไป

5. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องนี้เป็นการวิจัยทางกฎหมาย (Legal research) โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ด้วยวิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary research) รัฐธรรมนูญ ตัวบทกฎหมาย ตำราบทความ งานวิจัยและเอกสารทางวิชาการอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำเสนอและวิเคราะห์หามาตรการต่าง ๆ เกี่ยวกับกำหนดระยะเวลาในการฝากขังผู้ต้องหาให้เกิดความเหมาะสมและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

การศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องนี้ มีคำนิยามศัพท์ที่ศึกษากล่าวถึง ดังนี้

6.1 “ศาล” หมายรวมถึง ศาลยุติธรรมหรือผู้พิพากษา ซึ่งมีอำนาจทำการอันเกี่ยวข้องกับคดีอาญา

6.2 “ผู้ต้องหา” หมายรวมถึง บุคคลผู้ถูกหาว่าได้กระทำความผิดแต่ยังมิได้ถูกฟ้องต่อศาล

6.3 “จำเลย” หมายรวมถึง บุคคลซึ่งถูกฟ้องยังศาลแล้วโดยข้อหาว่าได้กระทำความผิด

6.4 “พนักงานอัยการ” หมายความว่าถึง เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ทั้งนี้จะเป็นข้าราชการในสำนักงานอัยการสูงสุดหรือเจ้าพนักงานอื่นผู้มีอำนาจเช่นนั้นก็ได้

6.5 “พนักงานสอบสวน” หมายความว่าถึง เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน

6.6 “การสืบสวน” หมายความว่าถึง การแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจและหน้าที่ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนและเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด

6.7 “การสอบสวน” หมายความว่าถึง การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

6.8 “ควบคุม” หมายความว่าถึง การควบคุมหรือกักขังผู้ถูกจับ โดยพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในระหว่างสืบสวนและสอบสวน

6.9 “ขัง” หมายความว่าถึง การกักขังจำเลยหรือผู้ต้องหาโดยศาล

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 ทำให้ทราบแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญและสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องหาในส่วนที่เกี่ยวกับการฝากขัง

7.2 ทำให้ทราบอุปสรรคและปัญหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในเรื่องเกี่ยวกับกำหนดระยะเวลาในการขอฝากขังผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวน

7.3 เสนอเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา และหาวิธีการกำหนดรูปแบบการคุ้มครองสิทธิในเรื่องของการแก้ไขเยียวยาผู้ต้องหาที่ถูกกระทบสิทธิและเสรีภาพให้มีความเหมาะสมและชัดเจนยิ่งขึ้น

7.4 เป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้ต้องหาในเชิงลึกต่อไป

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องหา

1. แนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ

เมื่อมนุษย์ถือกำเนิดมาในโลกนี้ สิ่งที่ดีตัวมนุษย์มากที่สุดคือ สิทธิ และเสรีภาพที่มนุษย์ทุกคนจะต้องมี แต่เมื่อสังคมมีการเจริญเติบโตมากขึ้น สิทธิ เสรีภาพที่ทุกคนมีมาตั้งแต่กำเนิดและใช้มันอยู่ตลอดเวลาอาจจะไปล่วงล้ำ ขอบเขตหรือกระทบกระทั่งสิทธิที่ผู้อื่นมีอยู่ทั้งโดยที่ตั้งใจและโดยไม่ได้ตั้งใจ ทำให้บุคคลอื่นที่ถูกกระทบสิทธิเกิดความเดือดร้อนรำคาญหรือเกิดความเสียหาย บางกรณีความเสียหายอาจจะมีไม่มากแต่ในบางกรณีความเสียหายอาจเกิดขึ้นอย่างมากมาย ความขัดแย้งในสังคมและความไม่สงบเรียบร้อยก็จะเกิดขึ้นและอาจจะบานปลายลุกลามจนเกิดปัญหาใหญ่โต บางครั้งอาจจะแก้ไขได้ บางครั้งอาจจะแก้ไขไม่ได้ ทำให้ต่างฝ่ายต่างสูญเสียสัมพันธภาพที่ดีต่อกันไป ดังนั้น สิทธิ เสรีภาพ จึงได้มีการพัฒนา ให้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางและแพร่หลายมากยิ่งขึ้น

แนวความคิดในเรื่องการพัฒนาสิทธิ เสรีภาพ ได้มีการพัฒนาและแพร่หลายมากขึ้นในศตวรรษที่ 18 โดยนักปราชญ์คนสำคัญคือ จอห์น ล็อก (John Locke)¹ ซึ่งมีแนวความคิดว่า ในภาวะตามธรรมชาติของมนุษย์ที่ต่างคนต่างอยู่แต่ละคนมีเสรีภาพโดยไม่จำกัด และจะไม่รู้จักผิดชอบชั่วดี มนุษย์สามารถกระทำการได้ทุกอย่างที่ตนอยากจะทำโดยไม่ได้สนใจผู้อื่นเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ตนเองพอใจและอยากจะได้ไม่ว่าด้วยวิธีการใดจึงทำให้เกิดความขัดแย้ง ดังนั้น เพื่อให้การขัดแย้งหมดไปมนุษย์จะมีการทำ สัญญาต่อกันเพื่ออยู่ร่วมกันเป็นสังคมและจัดตั้งผู้นำหรือรัฐบาลขึ้นเพื่อทำหน้าที่ปกครองและดูแลความสงบเรียบร้อยในรูปของสัญญาประชาคม (Social Contract)² โดยรัฐมีหน้าที่รักษาความสงบและอำนวยความสะดวกโดยมีอำนาจจำกัด แต่รัฐจะไปใช้อำนาจที่รัฐมีเข้าไปล่วงล้ำ สิทธิของราษฎรไม่ได้ เพราะสิทธินี้เป็นสิ่งที่ดีตัวมนุษย์มากที่สุดคือสิทธิในชีวิต เสรีภาพและทรัพย์สิน นับได้ว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์

¹ ปรีดี เกษมทรัพย์ (2543) *นิติปรัชญา* กรุงเทพมหานคร คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หน้า 196

² กิตติวัฒน์ รัตนดิลก ณ ภูเก็ต (2550) *คู่มือพื้นฐานวิชาวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญ* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร เสมาธรรม หน้า 311

สิทธิ และเสรีภาพ จึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและติดตัวตั้งแต่มนุษย์ถือกำเนิดมาเป็นสิ่งที่ผู้ใดจะนำเอาไปก็มิได้ และมนุษย์สามารถใช้สิทธิ เสรีภาพที่ติดตัวตนมาได้โดยรัฐหรือผู้ใดจะมาล่วงล้ำไม่ได้ นอกจากนี้รัฐจะต้องให้ความรับรอง และคุ้มครอง สิทธิ และเสรีภาพของมนุษย์อีกด้วย

1.1 ความหมายของคำว่า สิทธิและเสรีภาพ

คำว่า “สิทธิ” (Right) ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้คำจำกัดความไว้ว่า หมายถึง อำนาจอันชอบธรรม เช่น บุคคลมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย รัฐธรรมนูญ อำนาจที่จะกระทำการใด ๆ โดยได้รับการรับรองจากกฎหมาย นอกจากนี้ยังมีนักกฎหมายหลายท่านให้หมายความของคำว่า สิทธิ ไว้หลายท่าน เช่น

ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ให้ความหมายของคำว่า สิทธิ ว่า “สิทธิเป็นการก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่นในอันที่จะต้องปฏิบัติการให้เป็นไปตามประโยชน์ที่กฎหมายรับรอง และคุ้มครองให้รวมถึงมีหน้าที่ที่จะไม่รบกวนก่อบุคคลหรือหน้าที่ที่จะกระทำการหรือละเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งให้เป็นไปตามสิทธิ ทั้งนี้แล้วแต่ประเภทของสิทธินั้น ๆ ด้วย”⁴

โกคิน พลกุล ให้ความหมายของคำว่า สิทธิ ว่าหมายถึงอำนาจหรือประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้

วรพจน์ วิสสุตพิชญ์ ให้ความหมายว่า สิทธิ หมายถึง อำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น เป็นต้นว่าอำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลคนหนึ่งในอันที่จะเรียกร้องให้ผู้อื่นอีกคนหนึ่งหรือหลายคนกระทำการบางอย่าง บางประการให้เกิดประโยชน์แก่ตน เช่น เรียกร้องให้เขาชำระเงินให้หรือละเว้นให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามอำนาจตามกฎหมายที่ตนมีอยู่

สิทธิ คือความชอบธรรมที่บุคคลสามารถไต่ถามกับผู้อื่นเพื่อคุ้มครองหรือรักษาผลประโยชน์อันเป็นส่วนที่พึงมีพึงได้ของบุคคลนั้น หรือสิทธิ คือประโยชน์ที่บุคคลมีความชอบธรรมที่จะได้รับซึ่งกฎหมายรับรองและคุ้มครองให้

³ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542(2546) กรุงเทพมหานคร นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น หน้า 1193

⁴ หยุด แสงอุทัย(2535) *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ประกายพรึก หน้า 224

⁵ โกคิน พลกุล (2535) *หลักกฎหมายมหาชน* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหงหน้า 138

⁶ วรพจน์ วิสสุตพิชญ์ (2543) *สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540* กรุงเทพมหานคร วิญญูชน หน้า 21

⁷ ปรีดี เกษมทรัพย์ (2526) *กฎหมายแพ่ง หลักทั่วไป* พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพมหานคร หน้า 83

สิทธิ ความหมายตามรัฐธรรมนูญ หมายถึง อำนาจที่กฎหมายรับรองและคุ้มครอง ให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการหรือเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อประโยชน์อันพึงมีพึงได้ของตน และโดยเหตุที่บุคคลผู้ทรงสิทธิสามารถเรียกร้องให้บุคคลอื่นกระทำการหรือเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้เป็นไปตามสิทธิของตนได้ สิทธิจึงก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่นด้วยเสมอ⁸

โดยสรุปความหมายของคำว่า สิทธิ หมายถึง อำนาจโดยชอบธรรมซึ่งติดตัวมากับบุคคลทุกคน เพื่อที่จะสามารถใช้ในการดำรงชีวิตของแต่ละบุคคลที่อยู่ในขอบเขตของกฎหมายโดยไม่ละเมิดสิทธิของบุคคลคนอื่นหรือสิทธิของส่วนรวม โดยสิทธิของบุคคลที่มีอยู่จะมีอยู่ในหลาย ๆ ลักษณะ เช่น บุคคลมีสิทธิในที่อยู่อาศัยของตนผู้ใดจะบุกรุกเข้ามาในบ้านที่อยู่อาศัยโดยไม่ได้รับอนุญาตไม่ได้ สิทธิในทรัพย์สินของตน สิทธิในชื่อเสียงที่ผู้ใดจะมาดูหมิ่นหรือหมิ่นประมาทไม่ได้ สิทธิในการประกอบอาชีพต่างๆ ตามที่ตนเองต้องการ สิทธิของตนในการเลือกตั้งตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

คำว่า “เสรีภาพ” (Liberty) ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 หมายถึง ความสามารถที่จะกระทำการใด ได้ตามที่ตนปรารถนา โดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง เช่น เสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการนับถือศาสนา ความมีสิทธิที่จะทำอะไรก็ได้โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

นอกจากนี้ ยังมีนักนิติศาสตร์หลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า เสรีภาพ ดังนี้ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ กล่าวว่า เสรีภาพ นั้นได้แก่ ภาวะของมนุษย์ที่ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของผู้อื่น ภาวะที่ปราศจากการถูกหน่วงเหนี่ยวขัดขวาง โดยบุคคลใดบุคคลหนึ่งย่อมมีเสรีภาพอยู่ตราบเท่าที่เขาไม่ถูกบังคับให้กระทำในสิ่งที่เขาไม่ประสงค์จะกระทำ และไม่ถูกหน่วงเหนี่ยวขัดขวางไม่ให้กระทำในสิ่งที่เขาประสงค์จะกระทำ กล่าวโดยสรุป เสรีภาพ คืออำนาจของบุคคลในอันที่จะกำหนดตนเอง (Self-determination) โดยอำนาจนี้ บุคคลย่อมเลือกวิถีชีวิตของตนได้ด้วยตนเองตามใจปรารถนา เสรีภาพจึงเป็นอำนาจของบุคคลที่มีอยู่เหนือตนเอง

เสรีภาพ คือ ความสามารถที่จะกระทำการใดก็ได้ที่ไม่เป็นการรบกวนผู้อื่น ดังนั้น การใช้สิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์แต่ละคนจะมีก็แต่เพียงข้อจำกัดเฉพาะที่ต้องยอมให้สมาชิกอื่น

⁸ สุริยา ปานแป้น และอนุวัฒน์ บุญนันท์(2553) คู่มือสอบกฎหมายรัฐธรรมนูญ พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร
วิญญูชน หน้า 22

⁹ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ อ้างแล้ว หน้า 22

ของสังคมสามารถใช้สิทธิเหล่านี้ได้เช่นเดียวกัน ข้อจำกัดเช่นว่านี้จะกำหนดขึ้นได้ก็แต่โดยบทกฎหมายเท่านั้น¹⁰

เสรีภาพ คือความเป็นอิสระและเป็นไทแก่ตัว เช่น สิทธิที่จะทำและพูดได้โดยไม่ละเมิดกฎหมายและสิทธิของคนอื่น เสรีภาพในการพิมพ์โฆษณาที่ไม่เป็นการหมิ่นประมาท เสรีภาพในการนับถือลัทธิศาสนา เสรีภาพในเรื่องส่วนตัว เสรีภาพส่วนบุคคล เสรีภาพในการเมือง เสรีภาพในการพูด¹¹ ความสามารถที่จะทำอะไรก็ได้ที่กฎหมายไม่ห้าม เสรีภาพเป็นสิ่งที่มนุษย์มีติดตัวมาตั้งแต่เกิดเช่นเดียวกับสิทธิ บุคคลมีเสรีภาพที่จะกระทำสิ่งใด ๆ ก็ได้ถ้าหากสิ่งนั้นไม่ผิดกฎหมาย บัญญัติห้ามไว้ และห้ามไปขัดขวางเสรีภาพของบุคคลอื่นในขณะเดียวกันบุคคลอื่นก็จะมาขัดขวางเสรีภาพของเราไม่ได้เช่นกัน เช่น เสรีภาพในการนับถือศาสนา บุคคลมีเสรีภาพที่จะนับถือศาสนาใดก็ได้ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น บุคคลมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นจะมีผู้อื่นมาขัดขวางมิให้เราแสดงความคิดเห็นไม่ได้

เสรีภาพ คือความเป็นอิสระและเป็นไทแก่ตัว เช่น สิทธิที่จะทำและพูดได้โดยไม่ละเมิดกฎหมายและสิทธิของคนอื่น เสรีภาพในการพิมพ์โฆษณาที่ไม่เป็นการหมิ่นประมาท เสรีภาพในการนับถือลัทธิศาสนา เสรีภาพในเรื่องส่วนตัว เสรีภาพส่วนบุคคล เสรีภาพในการเมือง เสรีภาพในการพูด¹²

กล่าวโดยสรุป เสรีภาพ หมายถึง ความสามารถที่บุคคลจะกระทำได้ โดยอิสระไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของบุคคลอื่น และบุคคลสามารถกระทำการใด ๆ ได้ตราบเท่าที่ไม่ไปละเมิดเสรีภาพของบุคคลอื่น

ดังนั้น สิทธิและเสรีภาพจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องอยู่เคียงคู่กับบุคคลหนึ่งบุคคลใด ไม่สามารถขาดหายไปสำหรับรัฐเสรีประชาธิปไตย¹³ เพราะสิทธิและเสรีภาพเป็นสิ่งที่ช่วยให้บุคคลแต่ละบุคคลสามารถกำหนดชะตากรรมของตนเอง ตลอดจนสามารถพัฒนาบุคลิกภาพของตนได้อย่างเต็มที่

เมื่อบุคคลมีสิทธิซึ่งเป็นอำนาจโดยชอบธรรมที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด และมีเสรีภาพที่จะกระทำการใด ๆ ก็ได้ แต่ต้องไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้อื่นและการใช้สิทธิเสรีภาพจะต้องกระทำภายในขอบเขตของกฎหมาย ในสมัยแรก ๆ สังคมยังไม่เจริญเติบโตเท่าที่ควร

¹⁰ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ (2552) *หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชนว่าด้วยรัฐ รัฐธรรมนูญและกฎหมาย พิมพ์ครั้งที่ 4* กรุงเทพมหานคร วิญญูชน หน้า 307

¹¹ มานิต มานิตเจริญ (2550) *พจนานุกรม ฉบับสมบูรณ์-ปรับปรุงใหม่ พิมพ์ครั้งที่ 23* หน้า 883

¹² มานิต มานิตเจริญ (2550) *พจนานุกรม ฉบับสมบูรณ์-ปรับปรุงใหม่ พิมพ์ครั้งที่ 23* หน้า 883

¹³ สุริยา ปานแป้น และอนุวัฒน์ บุญนันท์ เรื่องเดียวกัน หน้า 22

การใช้สิทธิ เสรีภาพของมนุษย์จึงยังไม่ส่งผลกระทบต่อกระเทือนถึงใคร แต่เมื่อสังคมโลกเกิดการเปลี่ยนแปลงและเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวง การใช้สิทธิ และเสรีภาพของบุคคลจึงไปกระทบกระเทือนกับบุคคลอื่น หากจะให้บุคคลทุกคนใช้สิทธิ เสรีภาพโดยไม่มีกรจำกัดขอบเขตคงจะก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวาย ดังนั้นจึงต้องมีการควบคุมสิทธิ เสรีภาพที่บุคคลใช้อยู่มิให้ไปกระทบกระเทือนผู้ใด รัฐจึงต้องเข้ามามีบทบาทและต้องทำการควบคุมการกระทำของบุคคลโดยการยับยั้งสิ่งที่จะเกิดขึ้น จึงต้องมีการกำหนด สิทธิ และหน้าที่ของบุคคลไว้

จากคำจำกัดความของสิทธิ และเสรีภาพ นั้นจะเห็นความแตกต่างระหว่างสิทธิและเสรีภาพ คือ สิทธิเป็นอำนาจของบุคคลที่มีอยู่เพื่อเรียกร้องให้ผู้อื่นหรือองค์กรของรัฐกระทำการหรือละเว้นการกระทำ การอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองหรือสิทธินั้นก่อให้เกิดหน้าที่แก่องค์กรของรัฐหรือต่อบุคคลอื่นในการที่จะต้องกระทำการหรือละเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้มีสิทธิ ส่วนเสรีภาพ คืออำนาจของบุคคลที่มีอยู่เหนือตนในการที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามแต่ใจของตนเอง ผู้อื่นจะเข้ามามีบทบาทที่จะโน้มน้ำหนักหรือบังคับให้บุคคลกระทำตามไม่ได้ แม้การมีเสรีภาพจะมีผลให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่นหรือองค์กรของรัฐก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถที่จะกระทำการใด ๆ ที่จะป็นอุปสรรคหรือขัดขวางการใช้เสรีภาพของผู้มีสิทธิได้

1.2 ประเภทของสิทธิและเสรีภาพ

สิทธิและเสรีภาพที่ประชาชนของประเทศในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งรัฐจะต้องบัญญัติรับรองและให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนเสมอ โดยจะต้องปฏิบัติได้จริง เป็นสิทธิ เสรีภาพที่ประชาชนทุกคนต้องมีและใช้สิทธิ เสรีภาพนั้นเพื่อเป็นการพัฒนาตนเอง นอกจากนั้นแล้วยังเป็นสิ่งที่มีคุณค่าซึ่งทุก ๆ องค์กรของรัฐ จะต้องให้ความเคารพและให้ความคุ้มครอง โดยสิทธิและเสรีภาพ อาจจำแนกเป็นประเภทต่าง ๆ โดยหลักเกณฑ์ต่าง ๆ กัน แต่ในที่นี้จะนำเสนอการแบ่งประเภทของสิทธิ เสรีภาพ โดยจำแนกตามวัตถุประสงค์หรือเนื้อหาแห่งสิทธิและเสรีภาพ และจำแนกตามกำเนิดแห่งสิทธิและเสรีภาพ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากวัตถุประสงค์หรือเนื้อหาแห่งสิทธิและเสรีภาพหรือจำแนกตามกำเนิดแห่งสิทธิ เสรีภาพ สามารถแบ่งประเภทของสิทธิ เสรีภาพที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับต่าง ๆ โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เป็นแนวในการศึกษา ดังนี้

1.2.1 การจำแนกสิทธิ เสรีภาพโดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์หรือเนื้อหาของสิทธิและเสรีภาพ สามารถจำแนกได้เป็น 7 ประเภท¹⁴ คือ

¹⁴ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ เรื่องเดียวกัน หน้า 33

- 1) สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล ได้แก่ สิทธิในความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย คือบุคคลจะไม่ต้องรับโทษทางอาญาเว้นแต่จะได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่ทำนั้น กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดและโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่ทำความผิดมิได้ สิทธิของบุคคลที่จะไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองอันอาจทำให้ตนถูกฟ้องเป็นคดีอาญาสิทธิในครอบครัว และความเป็นอยู่ส่วนตัว, เสรีภาพในเคหสถาน เสรีภาพในการเดินทางและเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ภายในราชอาณาจักร
- 2) สิทธิและเสรีภาพในทางความคิดและการแสดงความคิดเห็น ได้แก่ เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในการปฏิบัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน สิทธิในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น เป็นต้น
- 3) สิทธิและเสรีภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ สิทธิในทรัพย์สินและสิทธิในการสืบมรดก สิทธิในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพ และการแข่งขัน โดยเสรีอย่างเป็นธรรม สิทธิที่จะได้รับบริการทางสาธารณสุขที่ได้มาตรฐาน
- 4) สิทธิและเสรีภาพในการรวมกลุ่ม ได้แก่ เสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหพันธ์ สหกรณ์ หรือหมู่คณะอื่น
- 5) สิทธิและเสรีภาพทางการเมือง ได้แก่ เสรีภาพในการรวมตัวกันจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองเพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองของประชาชนและเพื่อดำเนินการกิจกรรมทางการเมืองให้เป็นไปตามเจตนารมณ์นั้น สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ
- 6) สิทธิที่จะตรวจสอบการกระทำของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้แก่ สิทธิของบุคคลในอันที่จะได้รับทราบข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในความครอบครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ สิทธิของบุคคลในอันที่จะได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยราชการ สิทธิของบุคคลในอันที่จะฟ้องหน่วยราชการ
- 7) สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน ได้แก่ บทบัญญัติที่รับรองว่าบุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน, บทบัญญัติที่ห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ เพศ อายุ เป็นต้น

1.2.2 การจำแนกสิทธิ เสรีภาพโดยพิจารณาจากกำเนิดของสิทธิและเสรีภาพ อาจจำแนกสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญออกได้เป็น 2 ประเภท¹⁵ ดังนี้

1) สิทธิมนุษยชน (Human Rights) คือบรรดาสิทธิและเสรีภาพที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด และสิทธิมนุษยชนที่ทุกคนมีนั้น จะไม่มีผู้ใดมาพรากไปจากรายกายได้ ตัวอย่างของสิทธิมนุษยชน ได้แก่ สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล เช่น สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย เสรีภาพในเคหสถาน เสรีภาพในการเดินทางและเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ภายในราชอาณาจักร เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ เป็นต้น

สิทธิมนุษยชนเป็นลักษณะประจำตัวของมนุษย์ทุกคน เป็นสิทธิและเสรีภาพตามธรรมชาติที่เป็นของมนุษย์ในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้ อยู่ก่อนที่จะเกิดเป็นสังคม เกิดเป็นองค์กรต่าง ๆ ที่ต้องมาอยู่ร่วมกัน เพราะฉะนั้น สิทธิและเสรีภาพเหล่านี้ จึงไม่มีผู้ใดมาทำลายหรือมนุษย์ที่เป็นเจ้าของสิทธินี้ ก็ไม่สามารถที่จะสละสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้ไปให้กับผู้ใดได้ ดังนั้น เมื่อเกิดมีสังคมขึ้นจนสังคมเหล่านี้ เจริญเติบโตเป็นสังคมที่มีขนาดใหญ่และการควบคุมเป็นไปได้ยาก รัฐจึงต้องเข้ามามีบทบาทในฐานะที่จะต้องเป็นผู้ควบคุมดูแล และระมัดระวังรักษาสิทธิและเสรีภาพนี้ ให้คงอยู่กับมนุษย์ทุกคนมิให้ต้องเสื่อมเสียสิทธิและเสรีภาพนั้นไป นอกจากนี้ รัฐจะต้องส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้ไว้ให้คงอยู่กับมนุษย์ตราบนานเท่าอนันตมิให้มนุษย์ต้องสูญเสียสิทธิและเสรีภาพนั้น

2) สิทธิของพลเมือง คือสิทธิและเสรีภาพในอันที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างเจตนารมณ์ของรัฐหรือบรรดาสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองต่าง ๆ ได้แก่ เสรีภาพในการรวมตัวกันจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองเพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองของประชาชน และเพื่อดำเนินกิจการในทางการเมืองให้เป็นไปตามเจตนารมณ์นั้น สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสิทธิเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ สิทธิในการสมัครเข้ารับราชการ เป็นต้น

สิทธิของพลเมืองมิได้เกิดขึ้นมาพร้อมกับกำเนิดของมนุษย์เหมือนดังเช่นสิทธิมนุษยชนแต่สิทธิของพลเมืองจะเกิดขึ้นได้หลังจากที่รัฐได้เกิดขึ้นมาแล้ว สิทธิของพลเมืองเป็นสิทธิและเสรีภาพที่เกิดขึ้น โดยสืบเนื่องมาจากการเกิดของสิทธิมนุษยชน เพราะเมื่อประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างเจตนารมณ์ของรัฐไม่ว่าจะเข้าร่วมโดยตรงหรือโดยทางอ้อมก็ตาม สิทธิของพลเมืองจึงเป็นสิทธิหนึ่งที่ทำให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนได้วิธีหนึ่ง ดังนั้น ในการที่ประชาชนใช้สิทธิของพลเมืองในการเข้ามาใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้ที่ได้รับการเลือกเข้ามาถือว่าเป็นตัวแทนของประชาชน และถือว่าการดำรงตำแหน่งของ

¹⁵ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ เรื่องเดียวกัน หน้า 4445

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่ในความควบคุมและตรวจสอบของประชาชนอยู่ตลอดเวลาและไม่สามารถที่จะกดขี่ข่มเหงราษฎรได้ง่ายเหมือนอย่างที่เคยปฏิบัติมาที่ประชาชนมีผู้แทนที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง

จะเห็นได้ว่าสิทธิและเสรีภาพเป็นหลักการและเป็นสิ่งที่สำคัญที่รัฐต้องให้ความคุ้มครองรับรองให้แก่ประชาชน การแบ่งประเภทของสิทธิและเสรีภาพจึงทำให้ทราบว่าประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในเรื่องใดบ้าง และบุคคลอื่นหรือองค์กรต่าง ๆ ย่อมไม่สามารถที่จะจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนและจะต้องมีการตรวจสอบการกระทำของรัฐว่าจะต้องไม่กระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพของประชาชนด้วย

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติไว้ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง¹⁶ ซึ่งนับว่ารัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวให้ความสำคัญในเรื่อง สิทธิ เสรีภาพมากที่สุดอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน โดยมีความเชื่อว่าเป็นเรื่องของการปฏิรูปทางการเมืองตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้จะช่วยให้สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยจะได้รับการดูแลเอาใจใส่ และได้รับการปฏิบัติอย่างจริงจังเสียที ซึ่งในปัจจุบันมีการใช้คำว่า สิทธิและเสรีภาพปะปนกันและมีการเรียกบรรดาสิทธิและเสรีภาพที่มนุษย์แต่ละคนมีว่าเป็น “สิทธิมนุษยชน” (Human Rights) นั่นเอง

2. แนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน (Human Rights)

แนวความคิดในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ต้องกล่าวว่าได้รับการยอมรับมานานมากแล้ว โดยแทนสิ่งเดิมที่เรียกว่า สิทธิตามธรรมชาติ (natural right) ซึ่งนักปรัชญาเมธี สโตอิก (stoics) ในสมัยกรีกเป็นผู้คิดค้นขึ้น จักรากฐานของกฎหมายธรรมชาติ โดยอธิบายว่า “สิทธิตามธรรมชาตินั้น มีอยู่กับตัวมนุษย์ทุกคนตลอดเวลา สิทธิเหล่านี้ไม่ใช่อภิสิทธิ์ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ หากแต่เป็นความชอบธรรมที่มนุษย์ทุกคนพึงมี โดยเหตุที่เขาเกิดมาเป็นมนุษย์และเป็นผู้มีเหตุผล”¹⁷ ซึ่งในเรื่องของกฎหมายธรรมชาตินี้ มีลักษณะที่สำคัญคือ เป็นกฎหมายที่ใช้ได้โดยไม่จำกัดเวลา ไม่มีขอบเขตในด้านสถานที่ของการบังคับใช้ และเป็นสิ่งที่อยู่เหนือกฎหมายของรัฐ หากรัฐออกกฎหมายขัดหรือแย้งกับกฎหมายธรรมชาติแล้วย่อมจะไม่มีผลใช้บังคับ

¹⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 4

¹⁷ นพนิธิ สุริยะ (2530) *สิทธิมนุษยชน* ฝ่ายวิจัยและการบริการทางวิชาการแก่สังคม คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หน้า 9

2.1 ความหมายและวิวัฒนาการของสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชน เป็นที่รู้จักและถูกใช้อย่างแพร่หลายในทั่วทุกประเทศในโลก นับตั้งแต่ได้มีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติเป็นต้นมา และเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับนานาประเทศโดยเฉพาะประเทศที่ปกครองโดยระบบเสรีประชาธิปไตย เนื่องจากในเรื่องสิทธิมนุษยชนนั้นจะเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของมนุษย์ในฐานะที่เป็นพลเมืองของรัฐที่จะต้องมีความหลากหลาย ๆ ประการที่จำเป็นโดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึง สถานะทางสังคม เชื้อชาติ เพศ อายุ ศิวัพรณ ถิ่นกำเนิด รวมทั้งศาสนาและวัฒนธรรม อาจจะกล่าวได้ว่าสิทธิมนุษยชนมีรากฐานมาจากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ภายใต้หลักการพื้นฐานของกฎหมายธรรมชาติที่เคารพต่อศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์¹⁸ ซึ่งสิทธิมนุษยชนนี้จะทำให้มนุษย์มีศักดิ์ศรี และมีความมั่นคงที่อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุขในประเทศนั้น ๆ เช่น สิทธิในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน สิทธิที่จะนับถือศาสนาหรือสิทธิที่สามารถแสดงความคิดเห็น

ดังนั้น ในประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตย และมีรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ จึงต้องบัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพ ความเสมอภาค รวมทั้งศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์ไว้ เพราะหากบุคคลใดไม่มีสิทธิเหล่านี้ได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมกันกับบุคคลอื่น ย่อมจะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมและก่อให้เกิดความไม่สงบสุขขึ้น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 บัญญัติให้การรับรองในเรื่องสิทธิและเสรีภาพไว้ในมาตรา 4¹⁹ ซึ่งจะไม่ถูกจำกัดสิทธิและบุคคลอื่นย่อมไม่อาจจะละเมิดสิทธินี้ได้ เว้นแต่ว่ารัฐมีความจำเป็นใด ๆ ที่จะจำกัดสิทธิของมนุษย์แต่รัฐก็สามารถกระทำได้ภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้

คำว่า สิทธิมนุษยชน (Human Rights) มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย เช่น

พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 3 สิทธิมนุษยชน หมายความว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทยหรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม

สิทธิมนุษยชน คือ สิทธิทั้งหลายซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในประเทศที่มีอารยธรรมว่าเป็นสิทธิพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีของมนุษย์ และในการพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์ เป็นสิทธิที่มีการคุ้มครองป้องกันในทางกฎหมายเป็นพิเศษกับความสำคัญของสิทธิดังกล่าว²⁰

¹⁸ จรัญ โฆษณานันท์ *สิทธิมนุษยชน ไร้พรมแดน* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์นิติธรรมหน้า 127

¹⁹ มาตรา 4 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง

²⁰ วีระ โลจายะ (2525) *กฎหมายสิทธิมนุษยชน* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง หน้า 53

สิทธิมนุษยชน คือ บรรดาสิทธิและเสรีภาพที่ถือกันว่าติดตัวมนุษย์ทุกคนมาแต่กำเนิด และไม่อาจถูกพรากไปจากราชรัฐได้โดยไม่เป็นการทำลายความเป็นมนุษย์ของราชรัฐ เช่น สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล เสรีภาพในทางความคิดและการแสดงความคิดเห็น เป็นต้น²¹

ตามความหมายของสิทธิมนุษยชนดังกล่าว อาจสรุปได้ว่า สิทธิมนุษยชน หมายถึง สิทธิขั้นพื้นฐานที่มีติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่กำเนิดและมนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยไม่ต้องคำนึงถึง สถานะทางสังคม เชื้อชาติ เพศ อายุ ผิวพรรณ ถิ่นกำเนิด รวมทั้ง ศาสนาและวัฒนธรรม และสิทธิในทางความคิดและการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี นอกจากนี้ สิทธิมนุษยชนยังเป็นสิทธิที่เกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ทุกคนมีอย่างเท่าเทียมกัน และทุกคนต้องเคารพในสิทธิซึ่งกันและกัน และถ้าบุคคลใดหรือรัฐใดไม่นำพาดต่อสิทธิมนุษยชนจนเป็นการทำลายสิทธินั้น รัฐนั้นจะไม่มีคามยุติธรรมให้กับพลเมืองรัฐของตนและรัฐนั้นก็จะเกิดความไม่สงบสุขขึ้น

สิทธิมนุษยชนนี้เป็นสิทธิที่ครอบคลุมถึงสิทธิของคนทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย ทุกเชื้อชาติ ศาสนา นับตั้งแต่ทารกแรกเกิด และมีชีวิต เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ นักโทษเด็ดขาด รวมทั้งผู้ต้องหาที่ถูกฝากขัง ด้วย

วิวัฒนาการของสิทธิมนุษยชน

นับตั้งแต่มีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติ คำว่าสิทธิมนุษยชน จึงได้ปรากฏขึ้น และเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า สิทธิธรรมชาติ (Natural Rights) ซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) เป็นป่อเกิดหรือที่มาของสิทธิมนุษยชนในปัจจุบัน ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าวิวัฒนาการของสิทธิมนุษยชน เป็น 4 ช่วงเวลา คือ สิทธิมนุษยชนในสมัยคลาสสิก สมัยกลางสมัยใหม่ และสมัยปัจจุบัน²² ดังต่อไปนี้

1. สิทธิมนุษยชนสมัยคลาสสิก

ในสมัยคลาสสิก ได้แก่ ช่วงเวลาในสมัยของอารยธรรมกรีกและโรมัน เป็นช่วงเวลาที่วิถีชีวิตของมนุษย์ถูกรอบงำด้วยอำนาจรัฐ มีการแบ่งแยกชนชั้น นักปราชญ์ที่สำคัญในสมัยนี้ คือเพลโต อริสโตเติล ซีเซโร โดยเพลโตแบ่งแยกคนตามสังคมในอุดมคติออกเป็น 3 ชั้น ได้แก่ นักปราชญ์ นักรบและประชาชน จุดมุ่งหมายของเพลโต คือรักษันหารูปแบบหรือโครงสร้างทางการปกครองเพื่อให้ได้ความรู้อย่างแท้จริง สังคมจึงมีหน้าที่ในการสรรหาบุคคลที่มีคุณสมบัติพิเศษมาให้การศึกษาอบรมเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ปกครอง เพลโตได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่นำความคิดเรื่องสิทธิธรรมชาติมาสู่วิชาตรรกวิทยา ข้อเขียนของเพลโตถือได้ว่าเป็นความพยายามในการจัดระเบียบของ

²¹ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ เรื่องเดียวกัน หน้า 40

²² อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์(2552) สิทธิมนุษยชน พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร วิญญูชน หน้า 28-57

สังคมมนุษย์เป็นครั้งแรก ส่วนอริสโตเติล ไม่เห็นด้วยกับเพลโต เขาเชื่อว่าสังคมที่ดีจะเกิดจากความรู้สึกที่เป็นมิตรบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน สนับสนุนการปกครองในแบบที่ทุกคนมีส่วนร่วมและโดยกฎหมาย (The Rule of Law) อริสโตเติลสอนในเรื่องความเสมอภาคของมนุษย์อันได้แก่ ความเสมอภาคตามธรรมชาติ (Natural Justice) คือความเสมอภาคที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่ในธรรมชาติ และความเสมอภาคที่สมมติขึ้น (Conventional Justice) คือความเสมอภาคที่มนุษย์สร้างขึ้นจากมาตรการของกฎหมาย เป็นที่รับรู้และยอมรับกัน โดยทั่วไปว่าความเสมอภาคของอริสโตเติลมิได้เท่ากันทุกกรณี เพราะราษฎรมีความแตกต่างกันในด้านสติปัญญา ต่อมาได้มีการพัฒนาโดยผู้ปกครองรัฐได้ออกกฎหมายพิทักษ์สิทธิและผลประโยชน์หลายประการและให้สิทธิในทางการเมืองมากขึ้น ส่วนซิเซโร ได้ยืนยันหลักการของแนวความคิดในเรื่องกฎหมายธรรมชาติ และชาวโรมันมีการเรียกร้องให้มีการจัดทำกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษร คือกฎหมายสิบสองโต๊ะ ซึ่งหลักการของกฎหมายสิบสองโต๊ะ ให้การยอมรับในเรื่องสิทธิต่าง ๆ ของพลเมืองโรมัน ชาวโรมันทุกคนถือว่าเสมอภาคกันตามกฎหมาย เน้นความเท่าเทียมกันของชายและหญิง ประชาชนมีสิทธิได้รับค่าเสียหายในกรณีที่ได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม ผู้ต้องหาทุกคนถือเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ว่าได้กระทำผิดจริง โดยกฎหมายดังกล่าวเป็นที่ยอมรับกันว่า ถือเป็นการประกาศสิทธิมนุษยชนของชาวโรมัน

2. สิทธิมนุษยชนในสมัยกลาง

สมัยกลาง ได้แก่ ช่วงระยะเวลาระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 5 ถึงคริสต์ศตวรรษที่ 15 เป็นช่วงเวลาที่ยุโรปมีอิทธิพลครอบงำความคิดและวิถีชีวิตของมนุษย์หรือเรียกได้ว่า เป็นยุคแห่งศรัทธา ในยุคนี้ได้ถือกำเนิดเรื่องของศาสนา โดยคำสอนยึดในเรื่องความรัก ความเสมอภาคของมนุษย์และการจำกัดอำนาจของรัฐ คำสอนในเรื่องความเสมอภาค มนุษย์ทุกคนเป็นผู้เท่าเทียมกันในสายตาของพระเจ้า คำสอนเรื่องการจำกัดอำนาจรัฐ ถือว่าพลเมืองเป็นส่วนหนึ่งของรัฐ มีหน้าที่ผูกพันต่อรัฐเป็นหน้าที่ที่มีความสำคัญเหนือหน้าที่ต่อครอบครัว ต่อมาได้มีแนวความคิดในเรื่องของการจำกัดอำนาจรัฐ โดย เซนต์ แอมโบรส ที่กล่าวว่า “รัฐควรมีอำนาจเฉพาะเรื่องการปกครองบ้านเมืองไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องของศาสนา” และมีข้อเขียนของเซนต์ ออกุสติน ที่ว่ามนุษย์เป็นสิ่งที่มีความค่าและมีศักดิ์ศรีในตัวเอง พระเจ้าอยู่เหนือสรรพสิ่งที่ป้ปมิอำนาจเหนืออาณาจักร ด้วยศักดิ์ศรีของมนุษย์ที่พระเจ้ามอบให้ทำให้มนุษย์ไม่อาจยอมรับอำนาจรัฐว่ามีอยู่เหนือความเป็นมนุษย์ได้

3. สิทธิมนุษยชนสมัยใหม่

ในยุคนี้ แนวความคิดเรื่องปัจเจกชนนิยม (Individualism) ได้ก่อตัวและพัฒนาขึ้น โดย โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbs) เสนอแนวคิดที่ว่ามนุษย์เป็นผู้ที่เห็นแก่ตัวและโหดร้ายสังคมมีแต่

ความขัดแย้ง มนุษย์จึงจำเป็นต้องสละสิทธิธรรมชาติของตนที่มีอยู่ให้แก่รัฐ เพื่อที่รัฐจะได้มีอำนาจเต็มที่ในการควบคุมสภาวะธรรมชาติ โดยทำเป็นข้อตกลงที่เรียกว่า“สัญญาประชาคม” ส่วน จอห์น ล็อก (John Locke) กล่าวว่า มนุษย์มีสิทธิที่สำคัญ 3 ประการ คือ สิทธิในชีวิต อิสรภาพและทรัพย์สิน การล่วงละเมิดสิทธิที่มนุษย์มีอยู่ตามธรรมชาติจะถูกลงโทษด้วยการแก้แค้น ทดแทนจากผู้เสียหาย มนุษย์จึงจำเป็นต้องยอมอยู่ใต้อำนาจรัฐ แต่มนุษย์ไม่ได้สละสิทธิทั้งหมดให้กับสังคมคงให้สิทธิเฉพาะบางประการเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก รัฐจึงมีอำนาจอย่างจำกัดตามที่ได้รับมอบหมายเท่านั้น แนวความคิดในเรื่องดังกล่าวได้มีการแพร่หลายออกไปในศตวรรษที่ 18 บุคคลที่สามารถที่จะเรียกร้องสิทธิต่อรัฐหรือต่อต้านรัฐได้มนุษย์ถือว่าเป็นสมอภาคกันภายใต้กฎหมาย และรูสโซ (Rousseau) มีแนวความคิดว่า มนุษย์มีสิทธิโดยธรรมชาติในการคัดเลือกและเปลี่ยนแปลงรัฐบาลเพื่อให้ได้รัฐบาลที่ดีทำหน้าที่พิทักษ์สิทธิของประชาชน ส่วนมองเตสกีเออ (Montesquieu) เสนอแนวความคิดในการแบ่งอำนาจออกเป็น 3 ส่วน คือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร อำนาจตุลาการ โดยให้ทั้งสามสามารถถ่วงดุลและตรวจสอบกันเองได้ นับเป็นหลักการที่สำคัญประการหนึ่งของระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบัน และคาร์ล มาร์ก (Carl Marx) ซึ่งมีแนวความคิดโดยให้ความสำคัญต่อส่วนรวมมากกว่าส่วนบุคคล มนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน มีเสรีภาพในการตัดสินใจของส่วนรวมร่วมกันและในการพัฒนาตนเอง ซึ่งแนวความคิดของมาร์ก มีอิทธิพลอย่างมากต่อแนวความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน

4. สิทธิมนุษยชนในปัจจุบัน

ลัทธิประชาธิปไตยและลัทธิสังคมนิยมได้ถือกำเนิดขึ้นในศตวรรษที่ 19 แนวความคิดในเรื่องสิทธิธรรมชาติถือว่าเป็นเรื่องของบุคคลโดยอยู่บนพื้นฐานของคนส่วนใหญ่ รัฐจึงมีหน้าที่เพิ่มขึ้น ก็จะต้องจัดให้มีสวัสดิการสาธารณะต่าง ๆ ให้กับประชาชน ต่อมาได้มีการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความร่วมมือระหว่างประเทศ ในอันที่จะแก้ปัญหา ระหว่างประเทศในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิทธิมนุษยชน และส่งเสริมการเคารพสิทธิมนุษยชนและอิสรภาพสำหรับทุกคน โดยปราศจากความแตกต่างในเรื่อง เชื้อชาติ เพศ ภาษา และในวันที่ 10 ธันวาคม 1948 ได้มีการจัดทำปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ที่เป็นมาตรฐานที่ทุกประเทศให้การยอมรับเป็นต้นแบบในการจัดทำระบบกฎหมายให้สอดคล้องกับนานาประเทศในเวลาต่อมา

จากการศึกษาค้นคว้าทำให้ทราบว่าในเรื่องสิทธิมนุษยชนนั้นได้ถือกำเนิดขึ้นมาพร้อมกับการกำเนิดของมนุษย์แต่ยังไม่มีใครบัญญัติคำว่า“สิทธิมนุษยชน” ขึ้นมา ในยุคสมัยเริ่มแรกจะรู้จักแต่คำว่า สิทธิธรรมชาติ (Natural Right) ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติ เป็นสิทธิที่มนุษย์ทุกคนจะต้องมีและเมื่อมีแล้วก็จะหวงแหนไม่ให้ผู้ใดมาละเมิดในสิทธิของตน และไม่ว่า

กาลเวลาจะผ่านไปนานเท่าใด สิทธิชนรชาตินี้ก็ยังคงอยู่กับมนุษย์และเมื่อสังคมมีการเจริญเติบโตขึ้น ความเปลี่ยนแปลงได้เกิดขึ้นมากมาย รัฐในฐานะที่ต้องปกครองดูแลมนุษย์ในสังคมจึงต้องบัญญัติและคุ้มครองสิทธินี้ให้คงอยู่กับมนุษย์และจะต้องมีกฎหมายรองรับมิให้ผู้ใดมาละเมิดสิทธินี้ได้ แต่รัฐก็สามารถที่จะจำกัดสิทธิของมนุษย์ได้แต่ก็ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายที่รัฐวางไว้ เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปกติสุข

2.2 แนวคิดสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย

คำว่า “สิทธิมนุษยชน” ในประเทศไทยนั้น ในสมัยก่อนอาจจะยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลายด้วยเพราะว่าเป็นคำพูดที่ใหม่ แต่ในความเป็นจริงแล้ว สิทธิมนุษยชนคงคู่อยู่กับความเป็นคนไทยมาตั้งแต่สมัยโบราณ สิทธิและเสรีภาพของประชาชนนั้น มีมาตั้งแต่กำเนิดอาจจะถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่กำเนิดก็ว่าได้ ตัวอย่างในเรื่องของสิทธิในสมัยสุโขทัย เช่น สิทธิการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกินของราษฎร และสิทธิในการรับมรดก ได้รับการรับรองให้มีได้สำหรับผู้ที่ได้ลงแรงจับจองที่ดินเพื่อทำการเพาะปลูก ในด้านการพิจารณาคดีความได้มีการวางหลักปฏิบัติของตุลาการผู้ตัดสินคดีไว้อย่างเป็นระบบ คือ ทั้งผู้ปกครองและราษฎรทั่วไปหากมีคดีความต่อกัน จะได้รับการพิจารณาและตัดสินคดีด้วยความยุติธรรมโดยเสมอภาคกัน หรือในเรื่องสิทธิในชีวิตและร่างกายของเชลยศึกได้รับการรับรองและคุ้มครองไว้ว่าจะต้องปฏิบัติต่อเชลยศึกอย่างมีมนุษยธรรม ห้ามมิให้มีการทรมานหรือทำให้ผู้ที่เป็นเชลยศึกถึงแก่ความตาย

สิทธิมนุษยชนในสมัยอยุธยา จะมีความหลากหลายและลักษณะของสิทธิจะไม่มี ความแน่นอนขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพของผู้ปกครองหรือกษัตริย์แต่ละพระองค์ เนื่องจากในสมัยอยุธยา จะได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์ ผู้ปกครองหรือกษัตริย์จึงมีฐานะเป็นเสมือนสมมติเทพ คนธรรมดาสามัญไม่สามารถเข้าถึงหรือจับต้องได้

สิทธิมนุษยชนในสมัยรัตนโกสินทร์ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำไปทั่วโลกและมีผลกระทบโดยตรงต่อประเทศไทย สังคมไทยในสมัยนั้นจะมีกลุ่มบุคคลที่มีโอกาสได้เดินทางไปศึกษาต่อในประเทศที่มีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยมีความเห็นว่า ระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ล้าสมัยไม่สามารถแก้ปัญหาของประเทศได้ และเห็นว่าหากมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย ประเทศไทยจะมีความรุ่งเรืองและทัดเทียมกับประเทศอื่น ๆ โดยเห็นว่าปัญหาที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงมีหลายประการ เช่น ปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาทางสังคม การเมืองการปกครอง ต่อมาได้มีกลุ่มบุคคลที่เป็นข้าราชการ ทหารและพลเรือน ได้รวมตัวกัน เรียกว่าคณะราษฎร ทำการ

²³ อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์ เรื่องเดียวกัน หน้า 137-141

ยึดอำนาจและเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตย โดยมีจุดมุ่งหมายที่ต้องการจะเปลี่ยนแปลงการปกครอง²⁴ ดังนี้

1. จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในทางการเมือง การศาล เอกราชในทางเศรษฐกิจของประเทศให้มั่นคง
2. จะต้องรักษาความปลอดภัยภายในประเทศ
3. จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะจัดหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก
4. จะต้องให้ราษฎรได้มีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระ
5. จะต้องให้การศึกษาย่างเต็มที่แก่ราษฎร

นับตั้งแต่ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองนั้น จะเห็นได้ว่าสาเหตุประการหนึ่งในหลาย ๆ ประการของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง คือการพยายามที่จะผลักดันให้มีหลักประกันที่แน่ชัดในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เพราะตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาประชาชนจะได้รับสิทธิ เสรีภาพไม่เต็มที่เพราะสิทธิ และเสรีภาพ ที่มีอยู่แต่เดิมต้องขึ้นอยู่กับผู้นำ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องสิทธิ เสรีภาพ จึงเป็นสิ่งที่รัฐธรรมนูญทุก ๆ ฉบับจะต้องกล่าวถึงและรัฐธรรมนูญหลายฉบับได้พยายามที่ผลักดันในการให้สิทธิ เสรีภาพแก่ประชาชนให้มากยิ่งขึ้น

2.2.1 สิทธิมนุษยชนในกฎหมายรัฐธรรมนูญ

สิทธิมนุษยชน เป็นเรื่องของชีวิตทุกชีวิต สิทธิ เสรีภาพ และอิสรภาพ ความเสมอภาค ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับของประเทศไทยนับตั้งแต่รัฐธรรมนูญฉบับที่ 1 จนถึงบัดนี้ ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญมาแล้วรวมทั้งสิ้น 18 ฉบับ โดยรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับได้มีการบัญญัติรับรอง สิทธิ เสรีภาพ ของประชาชนเกือบทุกฉบับดังที่กล่าวมาตั้งแต่ข้างต้น แต่รัฐธรรมนูญที่มีการกล่าวถึงสิทธิ เสรีภาพ มากที่สุด คงจะได้แก่ รัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของไทยที่บัญญัติในเรื่อง “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์”²⁵ ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความเชื่อมโยงและเกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่อง “สิทธิมนุษยชน” เป็นอย่างมาก โดยหลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชน คือเป็นสิทธิเฉพาะตนของมนุษย์แต่ละคนที่ไม่สามารถโอนให้กันและกันได้ เป็นสิทธิที่ทุกคนมีอย่างเท่าเทียมกัน เพราะในอดีตที่ผ่านมาศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ไม่ได้ได้รับการคุ้มครองสิทธิเท่าที่ควรมนุษย์จึงถูกละเมิดอยู่ตลอดเวลา จนภายหลังเมื่อประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ปี 2540 ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นรัฐธรรมนูญที่เกิดจากความต้องการและการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกพื้นที่ในการช่วยกันและแสดงความคิดเห็นในการร่างรัฐธรรมนูญ

²⁴ ประกาศคณะราษฎร ฉบับที่ 1

²⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 4

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งเกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนไว้ ดังนี้

1. ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของบุคคลย่อมต้องได้รับความคุ้มครอง²⁶
2. การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กรต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงามของประชาชน

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาล หรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

3. บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การทรมาน ทารุณกรรมหรือการลงโทษด้วยวิธีการอันโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้ แต่การลงโทษประหารชีวิตตามที่กฎหมายบัญญัติ ไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมตามความในวรรคนี้

การจับ คุมขัง ตรวจค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันจะกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย²⁸

4. ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยย่อมมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรม

ในชั้นสอบสวนผู้ต้องหาให้มีทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้²⁹

ส่วนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งใช้รัฐธรรมนูญปี 2540 เป็นต้นแบบในการร่างก็ได้บัญญัติรับรองในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพซึ่งเกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนไว้ ดังนี้

1. เรื่องของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
 - 1.1 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง³⁰

²⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 4

²⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 26

²⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 31

²⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 241

³⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 4

1.2 การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สิทธิและเสรีภาพ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้³¹

1.3 บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน³²

บทบัญญัติในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้ รัฐจะต้องปฏิบัติต่อประชาชนโดยถือว่าประชาชนทุกคนเป็นมนุษย์ที่มีศักดิ์ศรีและมีคุณค่า จะปฏิบัติกับมนุษย์เหมือนเป็นสิ่งของไม่ได้และรัฐไม่สามารถที่จะออกกฎหมายซื้อขายคนได้ หากกระทำเช่นนี้ จะถือว่ารัฐไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งจะขัดต่อรัฐธรรมนูญ

2. ความเสมอภาคของบุคคล

2.1 บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน และบุคคลไม่ว่าจะมีแหล่งกำเนิด เพศ ภาษา หรือศาสนาใดย่อมได้รับความคุ้มครองภายใต้รัฐธรรมนูญโดยเสมอภาคกัน³³

ในบทบัญญัติเรื่องความเสมอภาคภายใต้รัฐธรรมนูญ เช่น ความเสมอภาคในกฎหมาย จะหมายถึง การได้รับการพิจารณาพิพากษาคดีหรือได้รับโทษที่เท่าเทียมกันและเป็นไปด้วยความยุติธรรมหากเป็นการกระทำในลักษณะเดียวกันโดยไม่ได้เลือกปฏิบัติผู้กระทำความผิดจะมีตำแหน่งหน้าที่การงานมากน้อยเพียงใด หากมีการแบ่งแยกหรือเลือกปฏิบัติ ถือว่าไม่เป็นธรรมไม่สามารถกระทำได้

3. สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

3.1 บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การทรมานทารุณกรรม หรือการลงโทษตามคำพิพากษาของศาลหรือตามที่กฎหมายบัญญัติไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม รวมทั้งการจับ และการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล³⁴

3.2 บุคคลไม่ต้องรับโทษทางอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำบัญญัติเป็นความผิด³⁵

³¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 26

³² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 28

³³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 30

³⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 32

³⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 39

4. สิทธิของผู้ต้องหา

4.1 ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด³⁶

4.2 ผู้ต้องหาหรือจำเลย มีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม³⁷

4.3 ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร³⁸

บทบัญญัติในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องหา ตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ได้รับการคุ้มครองซึ่งผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาให้ถือว่ายังเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าจะมีการพิสูจน์ความผิด และมีการเปิดโอกาสให้ต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ และหากศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามิได้เป็นผู้ที่กระทำความผิดยังสามารถที่จะได้รับค่าทดแทนความเสียหายเพื่อเป็นการเยียวยาจากรัฐด้วย

2.2.2 การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องหาในประเทศไทย

สิทธิของผู้ต้องหาในคดีอาญาเป็นสิทธิของบุคคลที่กฎหมายให้การบัญญัติรับรองไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งเป็นไปตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ที่ได้จัดทำขึ้นและได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะใช้เป็นแม่บทสำหรับทุกประเทศที่จะเป็นแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 เป็นกฎเกณฑ์ที่มีจุดมุ่งหมายที่จะให้การปกป้องและคุ้มครองพลเมืองแต่ละคนให้รอดพ้นจากการถูกละเมิดสิทธิ

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน มีบทบัญญัติทั้งหมด 30 ข้อ ซึ่งสามารถจำแนกสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (Civil and Political Rights) ซึ่งบัญญัติตั้งแต่ข้อ 1-21 ของปฏิญญา โดยเป็นการกล่าวถึงสิทธิในการดำรงชีพ ความยุติธรรม ความเสมอภาค

³⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 39 วรรคสอง

³⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40(4)

³⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40(7)

³⁹ กุลพล พลวัน (2547) สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์นิติธรรม หน้า 35

2. สิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม (Economic and Social Rights) ซึ่งบัญญัติไว้ตั้งแต่ข้อ 22 เป็นต้นไป เช่น สิทธิในกรศึกษา สิทธิที่จะจัดตั้งสหพันธกรรมกร สิทธิในมาตรฐานการครองชีพอันเพียงพอสำหรับสุขภาพและความเป็นอยู่ดีของตนและครอบครัว

ซึ่งบทบัญญัติในเรื่องสิทธิมนุษยชนทางอาญานั้น ได้บัญญัติสาระสำคัญของมาตรฐานสากลในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา จำเลยและผู้ต้องโทษ โดยบทบัญญัติดังกล่าวจะเกี่ยวกับการจับกุม คမ်းขัง ตรวจค้นบุคคล ซึ่งไม่สามารถกระทำโดยพลการได้ ผู้ต้องหา จำเลยหรือผู้ต้องโทษ มีสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรมในระหว่างถูกคุมขังหรือจำคุก ซึ่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้บัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลในทางอาญา มีดังนี้⁴⁰

“ข้อ 9 บุคคลใดจะถูกจับกุม กักขังหรือเนรเทศโดยพลการไม่ได้

ข้อ 10 บุคคลชอบที่จะเท่าเทียมกันอย่างบริบูรณ์ในอันที่จะได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรมและเป็นธรรมและเปิดเผยโดยศาลซึ่งเป็นอิสระและไร้อคติ ในการวินิจฉัยชี้ขาดสิทธิและหน้าที่ ตลอดจนข้อที่ตนถูกกล่าวหาใด ๆ ทางอาญา

ข้อ 11 (1) บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาด้วยความผิดทางอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่ามีการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมาย ในการพิจารณาโดยเปิดเผย ณ ที่ซึ่งตนได้รับหลักประกันทั้งหมดที่จำเป็นในการต่อสู้คดี

(2) บุคคลใดจะถูกถือว่ามีความผิดอันมิโทษอาญาใด ๆ ด้วยเหตุผลที่ตนได้กระทำหรือละเว้นการกระทำใด ๆ ซึ่งกฎหมายของประเทศหรือกฎหมายระหว่างประเทศ ในขณะที่มีการกระทำนั้นมิได้ระบุว่าเป็นความผิดทางอาญามีได้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่ใช้อยู่ในขณะที่การกระทำ ความผิดทางอาญานั้นเกิดขึ้นมิได้

จากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 9 ที่บัญญัติรับรองสิทธิของพลเมืองว่าจะถูกจับกุม กักขัง หรือเนรเทศโดยพลการไม่ได้ นั้น เมื่อได้ศึกษาค้นคว้าแล้วพบว่าปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนั้น แม้จะได้รับการยอมรับจนกลายเป็นชาติประเพณีด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในทางกฎหมายระหว่างประเทศแล้วก็ตาม แต่ปฏิญญาดังกล่าวก็มิได้มีฐานะเป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่จะผูกพันรัฐต่าง ๆ ดังนั้น องค์การสหประชาชาติจึงจำเป็นต้องตรากฎหมายระหว่างประเทศด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เพื่อกำหนดมาตรฐานสากลให้รัฐต่าง ๆ เข้าเป็นภาคีและปฏิบัติตาม กฎหมายระหว่างประเทศด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่รับรองและคุ้มครองสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมที่เป็นหลักอยู่ในปัจจุบันคือ กติการะหว่างประเทศ

⁴⁰ “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน” อ้างถึงใน กุลพล พลวัน (2547) สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก

ว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง(International Covenant on Civil and Political Rights)⁴¹ ดังนั้นตามปฏิญญาข้อ 9 ได้ถูกนำมาขยายการรับรองสิทธิดังกล่าว ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ข้อ 9 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้⁴²

“ข้อ 9 (1) บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพและความมั่นคงของตน บุคคลใดจะถูกจับกุมหรือคุมขังโดยพลการมิได้ บุคคลใดจะถูกลิดรอนเสรีภาพของตนมิได้ ยกเว้นโดยเหตุและอาศัยกระบวนการตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

(2) บุคคลผู้ถูกจับกุมย่อมได้รับการแจ้งถึงเหตุผลในการจับกุมและการแจ้งข้อหาอันเป็นปฏิปักษ์ต่อตน โดยพลันในเวลาที่มีการจับกุม

(3) บุคคลใดที่ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวในข้อหาทางอาญา ย่อมต้องถูกนำตัวไปศาลหรือเจ้าหน้าที่อื่นผู้มีอำนาจโดยพลัน เพื่อที่จะมีการใช้อำนาจทางตุลาการ และได้รับการพิจารณาคดีภายในเวลาอันสมควรหรือมีการปล่อยตัว มิให้ถือเป็นหลักทั่วไปว่าจะต้องคุมขังบุคคลผู้อยู่ระหว่างพิจารณาคดี แต่จะปล่อยชั่วคราวโดยอาจให้มีหลักประกันว่าจะกลับมาปรากฏตัวในการพิจารณาคดีหรือในกรณีจำเป็นตามโอกาส จะกลับมารับการบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาในระหว่างกระบวนการพิจารณาชั้นใดก็ได้

(4) บุคคลใดที่ถูกลิดรอนเสรีภาพโดยการจับกุมหรือควบคุมตัว ย่อมมีสิทธิร้องเรียนต่อศาลเพื่อให้ศาลพิจารณาโดยมิชักช้าได้ถึงความชอบด้วยกฎหมายของการควบคุมตัวผู้นั้น และหากมีการควบคุมตัวโดยมิชอบด้วยกฎหมายก็อาจมีคำสั่งให้ปล่อยตัวได้

(5) บุคคลใดที่ตกเป็นผู้ถูกจับหรือควบคุมตัวโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ย่อมมีสิทธิเรียกร้องให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทน”

และจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในข้อ 11(1)และ(2) ได้ถูกนำมาขยายการรับรองสิทธิดังกล่าว ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ข้อ 14 (2) (3) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้⁴³

“ข้อ 14 (2) บุคคลทุกคนผู้ถูกหาว่ากระทำผิดอาญา ย่อมมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ากระทำผิดตามกฎหมาย

(3) ในการพิจารณาคดีอาญาซึ่งบุคคลถูกหาว่ากระทำผิด บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันขั้นต่ำอย่างเสมอภาคเต็มที่ดังต่อไปนี้

⁴¹ อุทัย อาทิวา (2554) “ระบบการดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน” ใน เอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง หน่วยที่ 2 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หน้า 58

⁴² กุลพล พลวัน เรื่องเดียวกัน หน้า484-485

⁴³ กุลพล พลวัน เรื่องเดียวกัน หน้า486-487

(ค) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยปราศจากการชักจูงอย่างไม่เป็นธรรม”

จะเห็นได้ว่าการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาได้รับการคุ้มครองมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานจนกระทั่งสมัยที่สิทธิมนุษยชนเริ่มเข้ามามีบทบาทและเป็นที่ยอมรับกันอย่างทั่วโลก ในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาแต่เดิมได้บัญญัติสิทธิดังกล่าวไว้ในรัฐธรรมนูญหลาย ๆ ฉบับอย่างเป็นทางการที่กล่าวมาในตอนต้นแล้ว ส่วนการบัญญัติในเรื่องรายละเอียดนั้นจะบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และนับตั้งแต่ประเทศไทยประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ก็ได้มีการบัญญัติหลักการใหม่ในเรื่องของการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ สักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งเป็นพื้นฐานของสิทธิมนุษยชนหลายด้านมากขึ้น

ในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังตามรัฐธรรมนูญ มีผู้ศึกษาพบว่า ในกรณีที่ถูกควบคุมขังอยู่จะไม่มีสิทธิใด ๆ แต่ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดว่า นักโทษหรือผู้ต้องขังมีสถานะเป็นผู้ทรงสิทธิและเสรีภาพตามกฎหมาย และพวกเขาควรจะได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่สิทธิและเสรีภาพที่ต้องถูกจำกัดเนื่องจากวัตถุประสงค์ของการลงโทษนั้น ๆ ในประเทศไทยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่ได้บัญญัติหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้หลายประการโดยผู้วิจัยได้แบ่งแยกสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1. สิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังที่มีเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป ได้แก่ สิทธิในมโนธรรมความคิด สิทธิที่มุ่งหมายต่อการคุ้มครองชีวิตและร่างกาย สิทธิในทางศาล ซึ่งทั้งสามประการถือว่าเป็นพื้นฐานขั้นต่ำที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตที่บุคคลทุกคนควรจะต้องได้รับอย่างเท่าเทียมกัน 2. สิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังที่ถูกจำกัดมากกว่าบุคคลทั่วไป เช่น เสรีภาพในการเคลื่อนไหว สิทธิส่วนตัว เป็นต้น สิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิที่ถูกจำกัดเพราะเป็นผลโดยตรงจากคำพิพากษาของศาล 3 สิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังที่อาจถูกตัดไม่ให้มีเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป ได้แก่ เสรีภาพในการเดินทางและสิทธิทางการเมือง เช่น สิทธิเลือกตั้ง สิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิที่ถูกจำกัดเพราะเกรงว่าจะมีการใช้อิทธิพลให้ลงคะแนนเสียงได้⁴⁴

⁴⁴ พัชราภรณ์ กองอุบล (2546) “สิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาตามรัฐธรรมนูญ” วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2.3 การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องหาในต่างประเทศ

ในเรื่องของการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนพลเมืองนั้น ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกต่างก็ให้การรับรอง คุ้มครองพลเมืองของตนแทบทั้งสิ้น แม้กระทั่งบุคคลที่ตกเป็น ผู้ต้องหาหรือจำเลยก็ยังคงได้รับการรับรองสิทธิของตน ซึ่งในเรื่องของสิทธิของผู้ต้องขังก็เช่นกัน ในปัจจุบันองค์การสหประชาชาติและรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ได้มีการบัญญัติกฎหมายที่ให้ หลักประกันสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องหามยิ่งขึ้น

ในการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญานั้น ในกฎหมาย ต่างประเทศมีปรากฏทั้งในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบ Common Law และประเทศที่ใช้ระบบ กฎหมายแบบ Civil Law ซึ่งแม้ว่าทั้งสองระบบจะมีความแตกต่างกันบ้างแต่หากได้พิจารณาถึง เจตนารมณ์แล้วจะเห็นได้ว่าในกฎหมายแต่ละระบบก็มุ่งที่จะให้ความคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ของ ผู้ต้องหาหรือจำเลยในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งจะขอกกล่าวถึงสิทธิของผู้ต้องหาในประเทศ สหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบ Common Law และประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็น ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบ Civil Law

ผู้ศึกษา ศึกษาการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องหาในต่างประเทศโดยเลือก ประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศที่มีขนาดใหญ่ประกอบด้วยมลรัฐต่าง ๆ มากมาย และมีความ แตกต่างจากประเทศไทยเป็นอย่างมาก และศึกษาของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็นประเทศที่อยู่ในแถบ เดียวกับประเทศไทยและมีขนาดไม่แตกต่างกันมาก

ประเทศสหรัฐอเมริกา (United State of America)

ประเทศสหรัฐอเมริกา มีระบบกฎหมาย 2 ระบบ คือ Federal (National) และ State โดยกฎหมายระดับ Federal จะใช้ครอบคลุมทั้งประเทศ ส่วนกฎหมายระดับ State จะใช้ภายในรัฐนั้น⁴⁵

กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกามีแหล่งกำเนิด 2 แห่ง (Two Sources of Law) คือ⁴⁶

1. Common Law เกิดขึ้นเมื่อคู่ความมีข้อพิพาทจะนำคดีขึ้นสู่ศาลแล้วศาลจะใช้ ระบบลูกขุน (jury) เป็นผู้ฟังข้อเท็จจริง เมื่อข้อเท็จจริงยุติอย่างไรจะมอบให้ผู้พิพากษาเป็นผู้ตัดสิน คดี ซึ่งผู้พิพากษาจะพิจารณาว่าข้อเท็จจริงได้รับฟังได้ ข้อเท็จจริงได้รับฟังไม่ได้ แล้วจะนำข้อเท็จจริง ที่ได้มาปรับเข้ากับข้อกฎหมายแล้วจึงทำคำพิพากษา เมื่อมีคำพิพากษาแล้วศาลก็จะนำคดีต่าง ๆ ที่มี คำพิพากษามาเป็นบรรทัดฐานใช้เป็นแนวทางการพิพากษาคดีอื่น ๆ ที่มีลักษณะเดียวกัน

⁴⁵ อภิรดี โพธิ์พร้อมและคณะ (2553) บทความเรื่อง Introduction to Consumer Protection in the American Legal System กองการต่างประเทศ สำนักงานศาลยุติธรรม สิงหาคม 2553 หน้า 90

⁴⁶ อภิรดี โพธิ์พร้อมและคณะ เรื่องเดียวกัน หน้า 90-91

2. Civil Law คือแต่ละรัฐมีอำนาจบัญญัติกฎหมายขึ้นเพื่อใช้ในรัฐของตน ซึ่งประเทศสหรัฐอเมริกามีความได้เปรียบประเทศอื่น ๆ มากเพราะสหรัฐอเมริกา มีมลรัฐต่าง ๆ ถึง 50 รัฐ ซึ่งสามารถนำกฎหมายที่บัญญัติขึ้นมาใช้กับมลรัฐต่าง ๆ ว่ามีข้อดี และข้อเสียอย่างไร

ในประเทศสหรัฐอเมริกามีความเชื่อว่าระบบกฎหมายแบบ Common Law ดีกว่าระบบกฎหมายแบบ Civil Law เพราะเมื่อศาลตัดสินคดีแล้วศาลสามารถนำคดีที่ตัดสินแล้วมาเป็นตัวอย่างแก่คดีหลัง ๆ ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับคดีก่อนได้และยังสามารถนำมาใช้เป็นหลักกฎหมายต่อไปได้

ประเทศสหรัฐอเมริกาถือว่าเป็นประเทศที่ให้การรับรองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนพลเมืองไว้อย่างกว้างขวาง โดยรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุด มีเนื้อหาสาระสำคัญ 2 ประการ คือ

1. กำหนดโครงสร้างประเทศ
2. รับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยเมื่อครั้งที่มีการบัญญัติรัฐธรรมนูญเป็นครั้งแรกจะไม่มีบัญญัติที่รับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลอย่างเพียงพอ ต่อมาได้มีการเรียกร้องให้มีการบัญญัติรัฐธรรมนูญเพื่อรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลมากขึ้น จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเป็นจำนวน 10 ครั้ง คือรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 10 ซึ่งเรียกว่า บทบัญญัติแห่งสิทธิ หรือ Bill of Rights⁴⁷ เช่น สิทธิในการมีทนายความและได้รับการพิจารณาคดีโดยลูกขุน เสรีภาพในการพูดและการพิมพ์

จากการที่รัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้การรับรองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนไว้อย่างกว้างขวางแล้ว ในกรณีของนักโทษหรือผู้ต้องหา ก็สามารถจะได้รับการรับรองคุ้มครอง เช่นเดียวกัน ดังนั้น ในกรณีที่บุคคลใดถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา รัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกามีบทบัญญัติถึงการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของผู้ต้องหา และจำเลยหลายประการ เช่น สิทธิในคดีอาญา⁴⁸ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยเร็ว (Right to a Speedy Trial)⁴⁹ การได้รับความเสมอภาคภายใต้กฎหมาย (Equal Protection of the Laws)⁵⁰ เป็นต้น

ประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่น ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ (Civil Law) คือ กฎหมายที่ถือว่าคำพิพากษาของศาลเป็นเพียงการใช้กฎหมายที่มีอยู่มาปรับใช้กับคดีที่เกิดขึ้นเฉพาะคดีเท่านั้น คำพิพากษาของกฎหมายจึงไม่เป็นบ่อเกิดของกฎหมาย ยกเว้นคำพิพากษาบรรทัดฐานที่ไม่มีข้อโต้แย้ง

⁴⁷ มานิตย์ จุมปา, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายสหรัฐอเมริกา, กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน, 2552 หน้า 50-51

⁴⁸ รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่

⁴⁹ รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่

⁵⁰ รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 4

กฎหมายซีวิลลอว์หรือกฎหมายที่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรนี้มีที่มาจากการตรกกฎหมายของชาวโรมัน โดยยึดตัวบทกฎหมายเป็นสำคัญ การใช้กฎหมายต้องถูกต้องตามบทบัญญัติที่ตราไว้ตามประมวลกฎหมาย⁵¹ ประเทศที่ใช้กฎหมายแบบนี้ นอกจากญี่ปุ่น แล้วยังมี เยอรมนี ฝรั่งเศส อิตาลี สเปน และไทย เป็นต้น

แนวคิดในเรื่องเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชน ในประเทศญี่ปุ่น เริ่มมาจากรัฐธรรมนูญของประเทศญี่ปุ่น ฉบับ ค.ศ. 1946 หมวดที่ 3 เรื่องสิทธิและหน้าที่ของประชาชน ดังนี้

1. ประชาชนจะไม่ถูกกีดกันจากการได้รับสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานทั้งปวง สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญนี้ให้การรับรองต่อประชาชน เป็นสิทธิถาวรอันจะละเมิดมิได้ ซึ่งให้ไว้แก่ประชาชนในปัจจุบันและในอนาคต²

2. ประชาชนทุกคน มีความเสมอภาคกันภายใต้กฎหมาย³

3. บุคคลใดก็ตาม จะไม่ถูกกักขังหรือกักกัน หากมิได้รับแจ้งเหตุผลในทันทีและมิได้รับสิทธิในการจัดหาทนายความในทันที นอกจากนี้ บุคคลใดก็ตามจะไม่ถูกกักหากไม่มีเหตุผลอันชอบธรรมและหากมีการร้องขอจะต้องแสดงเหตุผลดังกล่าวในศาล โดยเปิดเผยซึ่งตัวบุคคลนั้นเองและทนายความของบุคคลนั้นได้เข้าร่วมอยู่ด้วย

4. ในคดีอาญาทั้งปวง ผู้ต้องหาข้อมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีแบบเปิดเผยด้วยความรวดเร็ว โดยศาลที่มีความยุติธรรม⁵

จะเห็นได้ว่าทั้งประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่น ล้วนแล้วแต่เป็นประเทศที่ให้การรับรองคุ้มครอง สิทธิ เสรีภาพ ของประชาชน ทั้งสิ้นและให้การรับรองอย่างกว้างขวาง ดังนั้น เมื่อมีการรับรองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนแล้ว เมื่อประชาชนต้องตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ก็ยังให้การรับรองคุ้มครองในเรื่องสิทธิ เสรีภาพ เช่นเดียวกันโดยมีการบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญซึ่งได้มีการพัฒนามากขึ้นประเทศต่าง ๆ จึงมีการบัญญัติกฎหมายที่ให้หลักประกันสิทธิมนุษยชนแก่ผู้ต้องหาเพิ่มขึ้นเพื่อให้เป็นไปตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่ถือเป็นแม่แบบ

⁵¹ นนท์ กอแก้วทองดี (2552) “การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยกระบวนการทางศาลและกระบวนการอื่น” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน* หน่วยที่ 13 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี

⁵² รัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่น มาตรา 11 แปลโดย สุดา วิศรุตพิชญ์ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ 2541

⁵³ รัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่น มาตรา 14

⁵⁴ รัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่น มาตรา 34

⁵⁵ รัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่น มาตรา 37

สำหรับทุกประเทศที่จะได้ใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

3. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวราชอาณาจักรสยามมีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่⁶ ประเทศต่าง ๆ มีการถ่ายโอนอำนาจในการปกครองสู่นักบริหารมืออาชีพตามโครงสร้างการปกครองแบบรัฐสมัยใหม่การจะดึงอำนาจการปกครองจากพระมหากษัตริย์เป็นการยากต้องอาศัยระยะเวลาอันยาวนาน และผู้ที่ได้รับการศึกษาต่างประเทศก็มีความปรารถนาที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองประเทศแต่ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในรูปแบบการปกครองสมัยใหม่ซึ่งพอมืออยู่บ้างแต่ก็ได้เห็นถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติและมิได้เปิดโอกาสให้คนที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาต่อประโยชน์แก่ประเทศชาติเท่าที่ควร หลังจากนั้นจึงได้มีการเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงโดยให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในรูปแบบใหม่เท่าที่สามารถจะเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งสิ่งที่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลง ได้แก่

1. หลักการพื้นฐานของการปกครอง คือควรเปลี่ยนรูปแบบการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์ค้ำรงสถานะเป็น “มหาประธาน” ของบ้านเมืองที่จะทรงพระราชวินิจฉัย มีพระบรมราชโองการเป็นสิทธิ์ขาดแก่ข้าทูลละอองธุลีพระบาท ดังเช่นสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินทุก ๆ พระองค์ในยุโรป ที่มีต้องทรงราชการด้วยพระองค์ทั่วไปทุกอย่าง

2. สร้างคณะรัฐบาลที่ประกอบด้วยรัฐมนตรีประจำกระทรวงต่าง ๆ รวมเป็นคณะรัฐมนตรี เป็นผู้บริหารมืออาชีพ เพื่อให้มีรัฐบาลที่มีประสิทธิภาพในการรักษากฎหมายให้เกิดความสงบเรียบร้อย และดำเนินนโยบายในการปกครองให้อาณาประชาราษฎร์มีความผาสุก

ในการรับคนเข้ามาบริหารราชการต้องมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคัดคนที่เข้ามาทำงานให้แก่บ้านเมืองควรพิจารณาที่ความสามารถเป็นหลัก และต้องมีมาตรการในการป้องกันกระบวนการ “ทางสินบน” ที่มีประสิทธิภาพ ข้อนี้ นับว่าเป็นข้อสำคัญซึ่งแม้กาลเวลาจะผ่านมาเป็นเวลาหลายปีจนถึงปัจจุบันก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาในเรื่องดังกล่าวได้

3. จะต้องมีการปรับปรุงกฎหมาย โดยต้องให้มนุษย์มีความสุขเสมอกัน

4. เสนอให้มีการนำหลักการพื้นฐานประการหนึ่งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมาใช้ คือการที่ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็น

⁵⁶ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ (2553) *กฎหมายรัฐธรรมนูญ* พิมพ์ครั้งที่ 4 แก้ไขเพิ่มเติมกรุงเทพมหานคร โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หน้า 225

และในที่สุดเมื่อถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวประเทศไทยจึงได้เปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเริ่มมีรัฐธรรมนูญฉบับแรกออกมาใช้ คือ พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475

3.1 ความหมายของรัฐธรรมนูญและแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญ ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้คำจำกัดความไว้ว่า หมายถึง บทกฎหมายสูงสุดที่จัดระเบียบการปกครองประเทศโดยกำหนดรูปแบบของรัฐว่าเป็นรัฐเดี่ยวหรือรัฐรวม ระบอบการปกครองของรัฐ รวมทั้งสถาบันและองค์กร การใช้อำนาจอธิปไตยในการปกครองรัฐ⁵⁷

นอกจากนี้แล้วมีผู้ให้ความหมายของรัฐธรรมนูญไว้ ดังนี้

รัฐธรรมนูญในความหมายอย่างกว้าง เป็นความหมายตามเนื้อหา หมายถึง กฎเกณฑ์ที่กำหนดสถานะ และความสัมพันธ์ขององค์กรที่ใช้อำนาจสูงสุดต่อกันหรือต่อประชาชน⁵⁸ กฎเกณฑ์เหล่านี้เกี่ยวกับรูปแบบของรัฐ ประมุขของรัฐ องค์กรที่ใช้อำนาจสูงสุดรวมทั้งสิทธิ เสรีภาพ

ประเภทของกฎเกณฑ์ของรัฐธรรมนูญในความหมายอย่างกว้าง ได้แก่ กฎเกณฑ์ทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นหรือไม่เป็นกฎหมาย เป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่เป็นลายลักษณ์อักษร รัฐธรรมนูญในความหมายนี้ถึงหมายถึงระเบียบเกี่ยวกับการใช้อำนาจอธิปไตย ซึ่งจะกำหนดว่าองค์กรใดจะเป็นผู้ใช้และจะใช้อำนาจนั้นอย่างไร

รัฐธรรมนูญในความหมายอย่างแคบ หมายถึง เป็นความหมายตามรูปแบบและกระบวนการ หมายถึง กฎเกณฑ์ที่กำหนดสถานะและความสัมพันธ์ขององค์กรที่ใช้อำนาจสูงสุดต่อกันหรือต่อประชาชน ซึ่งบรรจุอยู่ในรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรที่มีการจัดทำและการแก้ไขเพิ่มเติมแตกต่างจากกฎหมายธรรมดา⁵⁹

สรุป รัฐธรรมนูญ หมายถึง กฎหมายสูงสุดของรัฐที่ใช้ในการปกครองประเทศ กฎหมายอื่นใดที่บังคับใช้ภายในรัฐหรือกฎหมายภายในจะขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญไม่ได้ ประเทศต่าง ๆ ที่ทุกประเทศทั่วโลกจะต้องมีรัฐธรรมนูญเพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการปกครองประเทศและกำหนดสถานะและความสัมพันธ์ขององค์กรที่มีต่อประชาชน

⁵⁷ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 กรุงเทพมหานคร นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น 2546 หน้า 941

⁵⁸ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ(2550) *รวมคำบรรยายภาคหนึ่ง สมัยที่ 60 ปีการศึกษา 2550* เล่ม 10 สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา หน้า 102

⁵⁹ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ *อ้างแล้ว* หน้า 123-124

แนวคิดของสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ เกิดจากแนวความคิดในเรื่องของ กฎหมายธรรมชาติและสิทธิตามธรรมชาติ เมื่อมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงมาเป็นประชาชนที่เป็น ส่วนประกอบหนึ่งของรัฐ ซึ่งองค์ประกอบของรัฐประกอบด้วย ดินแดน อำนาจอธิปไตย รัฐบาล และประชากร สิทธิและเสรีภาพที่มีอยู่ต้องแปรสภาพไปเป็นสิทธิอันจำกัดและต้องถูกผูกพันกับ อำนาจของรัฐ กฎธรรมชาติที่มีอยู่จึงกลายมาเป็นกฎหมายแห่งรัฐหรือกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการ ปกครองรัฐหรือรัฐธรรมนูญ

สิทธิตามรัฐธรรมนูญ จึงเป็นสิทธิของประชาชนที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองไว้ สิทธิดังกล่าวมีขอบเขตครอบคลุมไปถึงสิ่งทั้งหลายที่จะต้อง มี ต้องกระทำหรือต้องได้ โดยที่สิ่ง เหล่านั้นไม่ถูกขัดขวางโต้แย้งโดยกฎหมาย องค์การของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมถึงไม่ถูกขัดขวาง จากบุคคลอื่นด้วย ส่วนเสรีภาพคือ การมีอิสระในการใช้สิทธินั้น ได้ตามความตกลงใจของตนเองได้ โดยไม่ถูกบังคับหรือถูกแทรกแซงโดยอิทธิพลของผู้ใด ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมก็ตาม

ดังนั้น สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้เป็นคุณค่าสูงสุดที่องค์การของรัฐ ทุกองค์การไม่ว่าจะเป็นองค์กรนิติบัญญัติ องค์กรบริหาร หรือองค์กรตุลาการ รวมตลอดถึง ประชาชนคนอื่น ๆ ด้วยที่จะต้องให้ความเคารพและให้ความคุ้มครอง โดยการใช้อำนาจขององค์กร รัฐทุกองค์การ จะต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ซึ่งสิทธิและเสรีภาพที่ รัฐธรรมนูญรับรองไว้โดยชัดแจ้งย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันองค์การของรัฐทุกองค์การใน การบัญญัติกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมายมิให้กระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของ ประชาชนตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้

นับตั้งแต่ประเทศไทยเปลี่ยนระบบการปกครองประเทศเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อปี พ.ศ. 2475 ณ วันนั้นประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญฉบับแรก คือ พระราชบัญญัติธรรมนูญการ ปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 ซึ่งหลักการสำคัญของรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว คือ ประกาศว่าอำนาจอสูงสุดของประเทศเป็นของราษฎร ซึ่งแสดงถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ในเรื่องสิทธิ เสรีภาพ ของประชาชนชาวไทยนั้น รูปแบบแนวความคิดของเรื่อง สิทธิ เสรีภาพ รัฐได้บัญญัติรับรองไว้ ดังนั้นเมื่อประเทศไทยประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ในรัฐธรรมนูญ จึงได้ระบุในเรื่อง สิทธิ เสรีภาพเอาไว้ เริ่มตั้งแต่พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยาม ชั่วคราว พุทธศักราช 2475 ซึ่งถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 1 โดยในมาตรา 1 ได้วางหลักการสำคัญ ว่า อำนาจอสูงสุดของประเทศเป็นของประชาชนอาจกล่าวได้ว่าเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่ว่าได้ ที่ถือว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน แต่รัฐธรรมนูญที่ได้มีการรับรองความเสมอภาค สิทธิ เสรีภาพของประชาชนอย่างชัดเจนเป็นครั้งแรก คือรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 2 รัฐธรรมนูญแห่ง

ราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 โดยได้รับรองความเสมอกันในกฎหมาย ไว้ในที่ มาตรา 12 รับรองเสรีภาพบริบูรณ์ในการนับถือศาสนา รับรองเสรีภาพในร่างกาย เศรษฐกิจ ทรัพย์สิน การพูด การเขียน การโฆษณา การศึกษาอบรม การประชุมโดยเปิดเผย การตั้งสมาคมและการอาชีพเป็นต้น นอกจากนี้แล้ว รัฐธรรมนูญอีกหลาย ๆ ฉบับต่อมาก็ได้บัญญัติรับรองในเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชนชาวไทย ไว้เช่นกัน เช่น

1. รัฐธรรมนูญฉบับที่ 3 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 ได้มีการวางหลักประกันสิทธิเสรีภาพ โดยได้รับรองสิทธิ เสรีภาพแก่ประชาชนในการรวมกลุ่มหรือจัดตั้งพรรคการเมืองไว้
2. รัฐธรรมนูญฉบับที่ 4 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2490 ได้ให้การรับรองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนโดยกำหนดบทบัญญัติแยกต่างหากออกมาเป็นหมวด เรียกว่า หมวดที่ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ตั้งแต่ มาตรา 21 ถึง มาตรา 25
3. รัฐธรรมนูญฉบับที่ 5 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 มีการรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากขึ้น โดยได้บัญญัติถึงสิทธิและเสรีภาพไว้อย่างละเอียด ถึง 20 มาตราและมีการแยกสิทธิและเสรีภาพออกเป็นแต่ละมาตรา เช่น สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล สิทธิเสรีภาพในทางความคิดเห็น เป็นต้น
4. รัฐธรรมนูญฉบับที่ 6 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2495 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2495 รับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนน้อยกว่ารัฐธรรมนูญ 2492 และได้เพิ่มข้อจำกัดการใช้สิทธิเสรีภาพ มิให้ใช้เป็นประบัตย์ต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ
5. รัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 10 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 มีบทบัญญัติรวมทั้งสิ้น 238 มาตรา ซึ่งมากกว่ารัฐธรรมนูญไทยฉบับก่อน ๆ ทุกฉบับ และกำหนดหลักการในเรื่องการให้สิทธิ เสรีภาพแก่ชนชาวไทยไว้อย่างกว้างขวางและชัดเจน มีการเพิ่มการรับรองสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายซึ่งมีผลโดยตรงต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
6. รัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 11 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2519 รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ไม่มีหลักประกันสิทธิ เสรีภาพของประชาชนไว้อย่างชัดเจน
7. รัฐธรรมนูญฉบับที่ 12 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 บัญญัติมิให้สิทธิ เสรีภาพของประชาชนถูกละเมิดจากการใช้อำนาจที่ไม่ชอบจากหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ

3.2 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ เป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 16 เป็นรัฐธรรมนูญที่แตกต่างจากรัฐธรรมนูญที่ประเทศไทยเคยมีและใช้มา เนื่องจากรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นรัฐธรรมนูญที่ยกร่างขึ้นใหม่สาเหตุเกิดจากการเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเมืองอย่างจริงจัง จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น การร่างรัฐธรรมนูญขึ้นมาใช้ในแต่ละครั้ง จะอาศัยรัฐธรรมนูญชั่วคราวหรือธรรมนูญการปกครองทำให้รัฐธรรมนูญที่ใช้ไม่สมประสงค์ของผู้ใช้และไม่ได้มุ่งที่จะแก้ไขปัญหาของประชาชนได้ หากประเทศไทยปล่อยให้มีการร่างรัฐธรรมนูญออกมาโดยมิได้แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างจริงจังจะส่งผลถึงความเชื่อมั่นศรัทธาของประชาชนในระบบประชาธิปไตย ดังนั้นในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวจึงต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการร่างรัฐธรรมนูญโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกจังหวัดคัดเลือกตัวแทนเข้ามาจังหวัดละ 1 คน รวม 76 คน นอกจากนี้ยังมีสภาร่างรัฐธรรมนูญที่ประกอบด้วยผู้มีประสบการณ์การบริหารราชการแผ่นดิน จำนวน 23 คน รวมทั้งสิ้น 99 คน เข้ามาทำหน้าที่ในการยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ โดยในการร่างรัฐธรรมนูญนั้นคำนึงถึงความคิดเห็นของประชาชนเป็นสำคัญ จึงอาจกล่าวได้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นรัฐธรรมนูญที่มาจากราชนจริง ๆ และเป็นรัฐธรรมนูญที่ดีที่สุดเท่าที่ประเทศไทยเคยมีและใช้รัฐธรรมนูญในการปกครองประเทศมาตั้งแต่ปี 2475

จากการศึกษาพบว่าในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ สภาร่างรัฐธรรมนูญได้แบ่งกลุ่มปัญหาที่พบจากการใช้รัฐธรรมนูญทุก ๆ ฉบับที่ผ่านมาเพื่อเป็นแนวทางในการร่างรัฐธรรมนูญโดยแบ่งปัญหาที่พบออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. การขยายความคุ้มครองในสิทธิเสรีภาพพื้นฐานให้กว้างขวางและเป็นจริงกว่าเดิม รวมทั้งการทบทวนแก้ไขกำหนดภารกิจและการจัดราชการของรัฐให้ชัดเจนเท่าทันต่อปัญหาของบ้านเมือง
2. การปรับปรุงกลไกตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตยให้มีประสิทธิภาพทั้งในส่วนของการจัดการกับผู้ทุจริตประพฤติมิชอบ และในส่วนที่เป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของราษฎร
3. การทบทวนการปกครองโดยระบบผู้แทนทั้งระบบ ทั้งระบบพรรคการเมือง การเลือกตั้งและระบบรัฐบาล เพื่อเอื้ออำนวยหรือส่งเสริมให้ได้มาซึ่งการปกครองที่รับผิดชอบ สุจริตและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น⁶⁰

แต่ที่ศึกษานี้ จะกล่าวถึงเฉพาะกลุ่มที่ 1 ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพ เนื่องจากสิทธิและเสรีภาพเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและประชาชนภายใต้การปกครองใน

⁶⁰ จากเอกสารพื้นฐานประกอบกระบวนการรับฟังความเห็นของสภาร่างรัฐธรรมนูญ โดยคณะกรรมการการปฏิรูปประเทศ (มีนาคม พ.ศ. 2540)

ระบอบประชาธิปไตยจะต้องได้รับ โดยการประพฤติกฎปฏิบัติจะต้องอยู่ภายใต้กฎ กติกา ของสังคม มิใช่กระทำโดยอำเภอใจเพราะมิฉะนั้นจะก่อให้เกิดความไม่สงบขึ้นในบ้านเมือง

สิทธิและเสรีภาพนั้น เป็นหลักการพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่สำคัญ เพราะถึงแม้ว่าประเทศไทยจะเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยแล้วก็ตาม และในรัฐธรรมนูญหลาย ๆ ฉบับก็ได้บัญญัติหลักประกันในเรื่องสิทธิ เสรีภาพมาโดยตลอดแต่ในความเป็นจริงแล้ว หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญยังไม่สามารถบรรลุผลได้ตามความเป็นจริงในสังคม สาเหตุสำคัญประการหนึ่งคือการถูกจำกัด ลิดรอนจากผู้ถืออำนาจรัฐและกลุ่มอิทธิพลต่าง ๆ ทำให้ปิดกั้น โอกาสการมีส่วนร่วมของประชาชนชาวไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่มีบทบัญญัติอย่างชัดเจน ในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้อย่างชัดเจน และกำหนดให้องค์กรของรัฐทุกองค์กรใช้อำนาจโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิเสรีภาพนั้น จะต้องไม่เป็นการละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

นอกจากนี้ ยังเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนเพราะในการร่างรัฐธรรมนูญได้มีการให้ตัวแทนของประชาชนในแต่ละจังหวัดได้เข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็นในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวด้วย ดังนั้น รัฐธรรมนูญฉบับนี้ จึงเป็นรัฐธรรมนูญที่นำเอาความคิดเห็น ประสบการณ์ ความถูกต้อง ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการใช้รัฐธรรมนูญทั้ง 15 ฉบับที่ผ่านมา มาเป็นบทเรียนในการร่างรัฐธรรมนูญ ปี 2540 เพื่อให้ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญที่สมบูรณ์ที่สุดและดีที่สุดเท่าที่ประเทศไทยได้มีและใช้รัฐธรรมนูญมา ดังนั้น เมื่อประชาชนมีส่วนร่วมในการร่างรัฐธรรมนูญในขณะที่ร่างรัฐธรรมนูญจึงได้มีการปรับให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครองประเทศมากยิ่งขึ้นด้วยการเพิ่มสิทธิเสรีภาพให้ประชาชนในด้านต่าง ๆ รวมทั้งทำให้สิทธิ เสรีภาพที่เพิ่มขึ้นมานั้น สามารถให้เป็นผลได้จริงในทางปฏิบัติด้วยซึ่งสามารถพิจารณาจากรายงานของคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ กรอบที่ 1 ประเด็นปัญหาและหลักการสำคัญเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ และการมีส่วนร่วมของพลเมือง⁶² สรุปรายละเอียดได้ดังนี้

จากอดีตที่ผ่านมา รัฐเป็นผู้มีอำนาจตามกฎหมายเหนือปวงชนชาวไทยในสังคม ในการใช้อำนาจของรัฐโดยผ่านทางองค์กรต่าง ๆ และเจ้าหน้าที่ของรัฐย่อมมีผลกระทบต่อประชาชน

⁶¹ มานิตย์ จุมปา (2548) คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) แก้ไขเพิ่มเติม ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์นิติธรรม หน้า 47

⁶² จากเอกสารรายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540

ทั้งทางตรงและทางอ้อม สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การใช้อำนาจของรัฐโดยมิชอบและก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชน ในการร่างรัฐธรรมนูญปี 2540 จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญกับการรับรองและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง และสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งก็คือควรจัดสรรอำนาจระหว่างรัฐกับประชาชนเสียใหม่โดยให้เกิดความสมดุลมากขึ้น และเนื่องจากรัฐธรรมนูญฉบับที่ 15 คือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ยังไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น จึงต้องระบุสภาพปัญหาและหลักการสำคัญเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว คือปัญหาเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของพลเมือง เช่น สิทธิเสรีภาพ และหน้าที่บางประการยังไม่ครบถ้วนและยังไม่ชัดเจน สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่บางประการที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ยังไม่เห็นผลคุ้มครองให้บังคับได้จริงในทางปฏิบัติ หรือการออกกฎหมายหรือกฎเกณฑ์อื่นเพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพกระทำได้ง่าย และกว้างขวางเกินสมควร และหลักการสำคัญที่ควรบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว คือ การเพิ่มสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ให้ครบถ้วนขึ้น โดยเฉพาะ

ในการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญ 2540 ได้มีการกำหนดแนวทางที่ให้ความสำคัญกับประชาชนมากกว่าสิ่งอื่นใด จึงได้เพิ่มหลักการใหม่ที่ยังไม่เคยมีในรัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่านมาเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน โดยสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญ 2540 ที่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่เพิ่มเติมใหม่ มีดังนี้

1. การเพิ่มสิทธิ เสรีภาพและการมีส่วนร่วมของพลเมือง

- 1.1 การเพิ่มสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาค ในฐานะที่เป็นมนุษย์หรือสิทธิมนุษยชน
- 1.2 การเพิ่มการรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ กำหนดให้องค์กรของรัฐทุกองค์กรต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จะปฏิบัติการอันเป็นการกระทบต่อสาระสำคัญของสิทธิหรือขัดกับหลักสิทธิมนุษยชนมิได้
- 1.3 การขยายสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย ซึ่งเป็นแม่บทของสิทธิและเสรีภาพอื่น โดยห้ามการทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือการจับโดยไม่มีหมายศาล และต้องนำตัวผู้ถูกจับไปศาลภายใน 48 ชั่วโมง
- 1.4 การเพิ่มสิทธิผู้ต้องหาที่จะให้ทนายความเข้าฟังการสอบสวนและสิทธิจำเลยซึ่งถูกคุมขังและศาลพิพากษาถึงที่สุดว่าไม่ได้กระทำความผิดย่อมมีสิทธิที่จะเรียกค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายจากรัฐ
- 1.5 การให้ความคุ้มครองบุคคลตามรัฐธรรมนูญเสมอกันและห้ามการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อบุคคล

2. การเพิ่มเติมสิทธิและเสรีภาพในฐานะที่เป็นพลเมือง

2.1 การขยายสิทธิในการรับบริการสาธารณสุข โดยเฉพาะผู้ยากไร้มีสิทธิรักษาพยาบาลโดยไม่คิดมูลค่า

2.2 การเพิ่มสิทธิเด็กและเยาวชนที่จะได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม และในกรณีที่ไม่มิผู้ดูแล รัฐต้องเลี้ยงดูและให้การศึกษาอบรม

3. การรับรองความเสมอภาคของบุคคล

3.1 การให้ความคุ้มครองบุคคลตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน และห้ามการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อบุคคลซึ่งหมายถึง การเลือกปฏิบัติในทางที่เป็นคุณหรือโทษที่ปราศจากเหตุผลอันเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป

3.2 การให้ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

จากการศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 พบว่าบทบัญญัติในเรื่องสิทธิ และเสรีภาพ ของประชาชนชาวไทย รัฐธรรมนูญฉบับนี้ให้การรับรองและคุ้มครองเพิ่มมากขึ้นเป็นอย่างมากและสามารถปฏิบัติได้จริง ซึ่งแต่เดิมได้บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพไว้ 30 มาตรา แต่ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้เพิ่มสิทธิและเสรีภาพเป็น 53 มาตรา⁶³ โดยประเด็นที่เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ ในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิในชีวิตและร่างกาย มีบัญญัติเพิ่มเติมไว้ดังนี้

1. บุคคลมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย ห้ามทรมาน ทารุณกรรม โดยวิธีการโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม ห้ามจับกุม คุมขัง ตรวจสอบตัวคนอย่างทรมาน ทารุณกรรม โดยวิธีการโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม (มาตรา 31)

2. ห้ามจับ โดยไม่มีคำสั่งหรือหมายศาล ยกเว้น กระทำความผิดซึ่งหน้า ฯลฯ (มาตรา 237)

3. ผู้ต้องหายังไม่ใช่ผู้ที่ศาลตัดสินว่ากระทำความผิด ห้ามปฏิบัติเหมือนผู้กระทำผิด (มาตรา 33)

4. ต้องสอบสวน พิจารณาคดีอย่างรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม (มาตรา 241)

5. ผู้เป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างพิจารณคดี ถ้าศาลตัดสินถึงที่สุดว่า “ไม่ผิด” มีสิทธิได้รับค่าทดแทน ค่าใช้จ่ายตามความสมควรและรับสิทธิที่เสียไปคืน

จะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 บัญญัติให้การรับรองสิทธิและเสรีภาพมากขึ้น โดยเฉพาะสิทธิของผู้ต้องหาที่ได้รับความคุ้มครองไว้ในคดีอาญา

⁶³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด⁶⁴ ผู้ต้องหาที่ยังไม่ใช่ผู้ที่ศาลตัดสินว่ากระทำความผิด ห้ามปฏิบัติเหมือนผู้กระทำความผิดตั้งนั้นในกรณีที่เจ้าพนักงานจับกุมผู้ต้องหาได้และอยู่ในระหว่างการสอบสวนคดี เจ้าพนักงานสามารถควบคุมตัวผู้ต้องหาได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมง หากครบกำหนดต้องขออำนาจศาลในการขอฝากขังผู้ต้องหา โดยมีกำหนดระยะเวลา แต่ด้วยกำหนดระยะเวลาที่ขอศาลฝากขังผู้ต้องหาที่เจ้าพนักงานสามารถขอฝากขังได้นี้ ระยะเวลาสูงสุดขอได้ถึง 84 วัน ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน จึงไม่เป็นไปตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ มาตรา 241⁶⁵

ในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีรายงานการวิจัยที่ได้ศึกษาถึงกรณีของข้อขัดข้องที่ทำให้การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลยยังไม่ประสบผลตามความมุ่งหมายของรัฐธรรมนูญ ด้วยสาเหตุที่ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยยังไม่รู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเอง ทักษะคดีหรือระบบคิดเกี่ยวกับผู้ต้องหาและจำเลยยังไม่ได้รับการพัฒนา การขาดการประสานงานกันระหว่างองค์กรทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ กระบวนการสืบสวนและสอบสวนคดีที่ไม่มีประสิทธิภาพและล่าช้า โดยผู้วิจัยได้เสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น คือ ปรับระบบคิดและทัศนคติของบุคลากรในองค์กรให้เข้าใจถึงนโยบายและภารกิจขององค์กรให้ถูกต้องตรงกัน เสริมสร้างประสิทธิภาพในการทำงาน โดยเฉพาะกระบวนการสืบสวนก่อนจับกุมโดยแยกสายงานสืบสวนและสายงานสอบสวนออกจากกันเพื่อสร้างผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ จึงจะเกิดประสิทธิภาพ⁶⁶ และ

3.3 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

นับตั้งแต่ประเทศไทยใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นระยะเวลาที่ยาวนาน จนกระทั่งประเทศไทยได้เกิดวิกฤตขึ้นอีกครั้งหนึ่งเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 เมื่อคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ได้เข้ายึดอำนาจและยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยกล่าวว่า รัฐบาลภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีการทุจริตและประพฤติมิชอบอย่างกว้างขวาง โดยไม่

⁶⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 33

⁶⁵ มาตรา 241 ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยย่อมมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือกรพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม

⁶⁶ พรทิพย์ ชุ่มวัฒนะ (2546) “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลย” สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารศาลยุติธรรม) คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สามารถหาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษได้ รวมทั้งเกิดความขัดแย้งในหมู่ประชาชนจนเกิดวิกฤตอย่างรุนแรง และได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่ 17 คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 โดยเนื้อหาของสาระของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ มีการรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคที่ประชาชนเคยมี และมีการกำหนดให้มีการยกร่างรัฐธรรมนูญให้เสร็จภายใน 6 เดือนและต้องนำร่างรัฐธรรมนูญไปให้ประชาชนลงประชามติ และมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2550 นับเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 18 ของประเทศไทย

ในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ หลักการที่สำคัญคือ เพื่อเป็นการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้เป็นที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น มีการสนับสนุนให้ประชาชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการปกครองและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมและมีสัมฤทธิ์ผล กำหนดกลไกทางการเมืองทุกส่วน โดยเฉพาะฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพตามวิธีการปกครองระบอบประชาธิปไตย ส่วนในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิ และเสรีภาพของประชาชนยังคงได้รับการรับรองและคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ปี 2540 ที่บัญญัติรับรองไว้

ในการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 นั้นสถานการณ์ของประเทศไทยจัดอยู่ในขั้นวิกฤตจากเหตุการณ์ความไม่สงบในบ้านเมือง ผู้ร่างรัฐธรรมนูญต้องร่างรัฐธรรมนูญในสถานการณ์ที่จะต้องนำพาประเทศไปสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ให้ได้ ดังนั้นกำหนดระยะเวลาในการร่างรัฐธรรมนูญที่จะต้องใช้เวลาประมาณ 6 เดือน จึงเป็นภาวะที่จะต้องรีบนำพาให้ประเทศกลับไปสู่ความสงบให้เร็วที่สุด และจะต้องจัดให้มีการเลือกตั้งให้ได้ภายในปี 2550 เพื่อแก้ปัญหาการผูกขาดอำนาจรัฐและการใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรม การดำเนินงานของรัฐขาดความโปร่งใส ไม่มีระบบตรวจสอบ และสิ่งที่สำคัญที่สุด คือ การใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนยังไม่ได้รับการคุ้มครองและส่งเสริมอย่างเต็มที่ ดังนั้น สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงมุ่งที่จะแก้ปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น โดยได้ดำเนินการเป็น 4 แนวทาง⁶⁷คือ

1. การคุ้มครอง ส่งเสริมและการขยายสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างเต็มที่
2. การลดการผูกขาดอำนาจรัฐและจัดการใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรม
3. การทำให้การเมืองมีความโปร่งใส มีคุณธรรมและจริยธรรม
4. การทำให้ระบบตรวจสอบมีความเข้มแข็งและทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิ และเสรีภาพของประชาชนชาวไทย รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ได้เพิ่มเติมประเภทของสิทธิและเสรีภาพมากขึ้นกว่ารัฐธรรมนูญ ปี 2540 เช่น

⁶⁷ สาระสำคัญของร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ พุทธศักราช 2540 ฉบับรับฟังความคิดเห็นคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ สภาร่างรัฐธรรมนูญ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร หน้า 1

1. เพิ่มสิทธิในกระบวนการยุติธรรม โดยการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว ท้าถึง และเสียค่าใช้จ่ายตามควร โดยเด็ก เยาวชน สตรี คนพิการและทุพพลภาพได้รับการคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณา คดีอย่างเหมาะสม ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 40 และสิ่งที่สำคัญคือ ประชาชนมีสิทธิฟ้องศาล รัฐธรรมนูญด้วยตนเองได้เป็นครั้งแรก ตามมาตรา 208

2. มีการแบ่งหมวดหมู่ของสิทธิและเสรีภาพให้ชัดเจน โดยแบ่งหมวดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนออกเป็น ส่วน ๆ เช่น สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล อยู่ใน มาตรา 32-38 สิทธิในกระบวนการยุติธรรม อยู่ที่ มาตรา 39-40 เป็นต้น

3. สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญได้รับรองและคุ้มครองไว้ ประชาชนสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้ทันทีโดยการร้องขอต่อศาล ตามมาตรา 28 วรรคสาม

จะเห็นได้ว่าการร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ผู้ร่างจะต้องใช้ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ที่ผ่านมาในอดีตเพื่อให้เกิดความเหมาะสมแก่สภาพการณ์ของบ้านเมืองและวันเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป จากการที่ประเทศไทยมีและใช้รัฐธรรมนูญมา ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีรัฐธรรมนูญมากถึง 18 ฉบับ แต่ยังไม่มีความชัดเจนในเรื่องต่าง ๆ หลายเรื่อง อาทิ เรื่อง การให้สิทธิ เสรีภาพ แก่ประชาชน ที่รัฐธรรมนูญทุกฉบับให้การรับรองและคุ้มครองแต่ในทางปฏิบัติไม่สามารถปฏิบัติได้จริง รัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงเป็นความพยายามที่จะให้ประชาชนมีสิทธิ เสรีภาพมากขึ้น โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวางในทุกชั้นตอนและจะได้นำความคิดเห็นเหล่านั้น มาเป็นข้อพิจารณา ซึ่งเมื่อให้ประชาชนได้ร่วมแสดงประชามติ ประชาชนก็ได้แสดงประชามติโดยให้การรับรองเกินกว่าร้อยละ 50 ซึ่งก็เป็นที่น่าพอใจในระดับหนึ่ง

จากการศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับที่ผ่านมาทำให้ทราบได้ว่าในเรื่องของสิทธิ และเสรีภาพของประชาชนชาวไทยนั้น รัฐธรรมนูญให้การรับรองและคุ้มครองเกือบทุกฉบับ เนื่องจากสิทธิและเสรีภาพเป็นสิ่งที่สำคัญที่ติดตัวมนุษย์ทุกคนมาตั้งแต่กำเนิดเป็นสิทธิที่ทุกคนพึงมีและพึงได้รับ แต่รัฐธรรมนูญที่ให้การรับรองในเรื่องของสิทธิและเสรีภาพของประชาชนชาวไทยต้องนับว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นรัฐธรรมนูญที่ให้การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนชาวไทยมากที่สุด และยังบัญญัติคุ้มครองในเรื่องสิทธิ เสรีภาพ บางประการ เช่น เรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีคุณค่าของมนุษย์ที่มีอยู่ในตัวบุคคลทุกคน โดยรัฐจะต้องปฏิบัติต่อประชาชนโดยต้องถือว่าประชาชนเป็นมนุษย์คนหนึ่งที่มีความแตกต่างจากสัตว์และสิ่งของ เช่น การที่จะปฏิบัติต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาจะตีตรวน

ออกมาสู่สาธารณชน ผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจต่อสู้ได้ว่าเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นต้น

ความเปลี่ยนแปลงของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี 2540 ที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ บทบัญญัติที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักที่จะต้องกระทบต่อสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลย โดยองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการยุติธรรมทางอาญาก็ปรับบทบาทเพิ่มเติมมากยิ่งขึ้นเพื่อเป็นการรื้อรัฐธรรมนูญ ตัวอย่างของการปรับเปลี่ยนที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เห็นได้อย่างชัดเจน คือเรื่องการให้ความคุ้มครองสิทธิของความเป็นผู้ต้องหา จำเลยรวมทั้งพยาน ในเรื่องต่าง ๆ เช่น การคุ้มครองบุคคลที่เป็นพยานบุคคลในคดีอาญา ซึ่งในระยะเริ่มแรกการให้ความคุ้มครองพยานบุคคลก็มีแต่บัญญัติไว้ในกฎหมายต่าง ๆ เช่น ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่มีได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งในรัฐธรรมนูญดังกล่าวได้บัญญัติให้การรับรองไว้ อาจจะถูกกล่าวได้ว่าเป็น “สิทธิใหม่” ที่เกิดมาเพราะรัฐธรรมนูญ โดยรัฐจะต้องให้การคุ้มครองพยานบุคคลโดยพยานจะต้องได้รับค่าตอบแทนจากการมาเป็นพยานอย่างเหมาะสม และจะต้องได้รับการคุ้มครองในเรื่องความปลอดภัยจากหน่วยงานที่ขอให้พยานมาเบิกความให้

และเหตุที่กล่าวว่ารัฐธรรมนูญ ปี 2540 เป็นรัฐธรรมนูญที่ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุดก็เพราะประชาชนมีส่วนร่วมในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวและให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครองประเทศมากขึ้นซึ่งจะเห็นได้จากการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ส่วนในเรื่องที่เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพได้มีการบัญญัติคุ้มครองเพิ่มมากขึ้นและสามารถทำให้ปฏิบัติได้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิในกระบวนการยุติธรรมที่บัญญัติให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับสิทธิต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้นซึ่งสิทธิและเสรีภาพถือเป็นสิทธิมนุษยชนของประชาชนอย่างหนึ่งที่ต้องให้การรับรองคุ้มครอง

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2550 เป็นต้นมานั้นในบทบัญญัติที่เกี่ยวกับสิทธิในกระบวนการยุติธรรมก็ยังคงรูปแบบเดิมและปรับปรุงสิทธิในเรื่องดังกล่าวให้มีความสมบูรณ์เพิ่มมากขึ้น โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังให้การคุ้มครองสิทธิของ“ผู้ต้องหา” เพิ่มเติมขึ้นอีกด้วย และรัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอีกเช่นเคยโดยเมื่อร่างรัฐธรรมนูญเสร็จเรียบร้อยแล้วได้ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้การลงมติซึ่งก็ได้รับผลตอบรับกว่า 50% ซึ่งก็นับว่าได้ผลเป็นที่น่าพอใจซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็ยิ่งให้การบัญญัติรับรองในเรื่องสิทธิและเสรีภาพ ของประชาชนเหมือนกับรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 โดยเฉพาะในมาตรา 4 ซึ่งเป็นบททั่วไป ได้บัญญัติในเรื่องความเสมอภาค มาตรา 28 ในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งจากการวิเคราะห์เห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์ที่ชัดเจนที่จะ

ให้การรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในลักษณะหนึ่งแยกจาก สิทธิและเสรีภาพ ซึ่งมนุษย์ทุกคนที่เกิดมาหรือคนต่างด้าวย่อมยกศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพเป็นสิทธิขั้นแรกของตนได้ และบุคคลที่ถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สามารถยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ในคดีได้

ทั้งนี้ อาจเปรียบเทียบบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้ตามตารางเปรียบเทียบต่อไปนี้

4. เปรียบเทียบสิทธิของผู้ต้องขังตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

รัฐธรรมนูญ ปี 2540	รัฐธรรมนูญ ปี 2550	วิเคราะห์
มาตรา 4 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของบุคคล ย่อม ได้รับความคุ้มครอง	มาตรา 4 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค ของบุคคล ย่อมได้รับความ คุ้มครอง	บทบัญญัติในมาตรา 4 ในเรื่อง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้มีการ บัญญัติไว้ครั้งแรกในรัฐธรรมนูญ ปี 2540 ซึ่งถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของ มนุษย์ทุกคนที่รัฐจะต้องให้ความ คุ้มครอง เพราะศักดิ์ศรีความเป็น มนุษย์ คือคุณค่าของความเป็น มนุษย์ที่มีอยู่ในตัวบุคคลทุกคนและ ในรัฐธรรมนูญปี 2550 ได้บัญญัติ เพิ่มเติมในเรื่องความเสมอภาคของ บุคคลซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐ ต้องให้การรับรองและคุ้มครอง เพื่อให้เกิดความชัดเจนและ ครอบคลุม เนื่องจากศักดิ์ศรีความ เป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความ เสมอภาคของบุคคลถือเป็นสิทธิขั้น พื้นฐานของมนุษย์ทุกคนที่จะต้อง ได้รับโดยไม่มีทางเลือกปฏิบัติ และ จะต้องไม่คำนึงว่าบุคคลนั้น ๆ จะ เป็นคนสัญชาติไทยหรือไม่ แต่หาก อาศัยอยู่ในประเทศไทยย่อมได้รับ ความคุ้มครองทั้งหมด ซึ่งจะเห็นได้ ว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้เล็งเห็น ความสำคัญในเรื่องสิทธิ เสรีภาพ ของประชาชนเป็นอย่างมาก

รัฐธรรมนูญ ปี 2540	รัฐธรรมนูญ ปี 2550	วิเคราะห์
<p>มาตรา 28</p> <p>บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน</p> <p>บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้</p>	<p>มาตรา 28</p> <p>บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน</p> <p>บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้</p> <p>บุคคลย่อมสามารถใช้สิทธิทางศาลเพื่อบังคับให้รัฐต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติในหมวดนี้โดยตรง หากการใช้สิทธิและเสรีภาพในเรื่องใดมีกฎหมายบัญญัติรายละเอียดแห่งการใช้สิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้แล้ว ให้การใช้สิทธิและเสรีภาพในเรื่องนั้นเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ</p> <p>บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการส่งเสริม สนับสนุน และช่วยเหลือจากรัฐ ในการใช้สิทธิตามความในหมวดนี้</p>	<p>มาตรา 28 เป็นการกำหนดให้บุคคลที่อยู่ร่วมกันในสังคมต้องเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ โดยบุคคลอื่นไม่สามารถกระทำการใด ๆ เป็นการล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลและหากบุคคลใดถูกล่วงละเมิดสิทธิก็สามารถใช้สิทธิในการฟ้องร้องบุคคลที่มาล่วงละเมิดสิทธิของตนได้แม้ในเรื่องจะยังไม่มีความหมายบัญญัติก็ตาม</p>

รัฐธรรมนูญ ปี 2540	รัฐธรรมนูญ ปี 2550	วิเคราะห์
<p>มาตรา 31</p> <p>บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้ แต่การลงโทษประหารชีวิตตามที่กฎหมายบัญญัติ ไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมตามความในวรรคนี้</p> <p>การจับ คမ်းขัง ตรวจค้นตัวบุคคล หรือการกระทำใดอันกระทบต่อสิทธิ และเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย</p>	<p>มาตรา 32</p> <p>บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยชน จะกระทำมิได้ แต่การลงโทษตามคำพิพากษาของศาลหรือตามที่กฎหมายบัญญัติไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมตามความในวรรคนี้</p> <p>การจับ และการคุมขังบุคคล จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ</p> <p>การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ</p> <p>ในกรณีที่มีการกระทำซึ่งกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหาย พนักงานอัยการหรือบุคคลอื่น ใดเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหาย มีสิทธิร้องต่อศาล เพื่อให้สั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำเช่นนั้น รวมทั้งจะกำหนดวิธีการตามสมควร หรือการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น</p>	<p>เป็นการขยายสิทธิ เสรีภาพ ของประชาชน ในกรณีของการลงโทษ ซึ่งจะต้องผ่านกระบวนการยุติธรรม ที่ถูกต้องเสียก่อน และในเรื่องของการจับ การคุมขัง จะต้องมีความหมายของศาล รวมทั้งการค้นตัวบุคคล จะต้องมีความหมายที่ออกโดยศาลอย่างเคร่งครัด เป็นการรับรองสิทธิโดยเด็ดขาด ทำให้ประชาชนที่ถูกกระทบสิทธิเกิดความมั่นใจได้</p>

รัฐธรรมนูญ ปี 2540	รัฐธรรมนูญ ปี 2550	วิเคราะห์
<p>มาตรา 35</p> <p>บุคคลย่อมมีเสรีภาพใน เคหสถาน</p> <p>บุคคลย่อมได้รับความ คุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัย และครอบครองเคหสถานโดย ปกติสุข</p> <p>การเข้าไปในเคหสถานโดย ปราศจากความยินยอมของผู้ ครอบครอง หรือการตรวจค้น เคหสถาน จะกระทำมิได้ เว้น แต่โดยอาศัยอำนาจตาม บทบัญญัติแห่งกฎหมาย</p>	<p>มาตรา 33</p> <p>บุคคลย่อมมีเสรีภาพใน เคหสถาน</p> <p>บุคคลย่อมได้รับความ คุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัย และครอบครองเคหสถาน โดยปกติสุข</p> <p>การเข้าไปในเคหสถาน โดยปราศจากความยินยอม ของผู้ครอบครอง หรือการ ตรวจค้นเคหสถาน จะกระทำ มิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมาย ของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่น ตามที่กฎหมายบัญญัติ</p>	<p>เป็นการให้ความคุ้มครองบุคคลที่อยู่ ในเคหสถานได้อยู่โดยปกติสุข ไม่ ถูกการรบกวน ขัดขวาง โดยใน มาตรา 33 ได้บัญญัติเพิ่มเติมในเรื่อง การค้น ว่าการเข้าไปตรวจค้นบ้าน ของบุคคลอื่นจะต้องมีหมายค้น ซึ่ง แต่เดิมเจ้าพนักงานตำรวจสามารถ ออกหมายค้นเคหสถานของ ประชาชนได้เอง แต่ในปัจจุบัน จะ ทำการค้นบ้านเรือนของผู้ใดจะต้อง มีหมายค้นซึ่งออกโดยศาลเท่านั้น ซึ่งเป็นการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของ ผู้ครอบครอง</p>
<p>มาตรา 34</p> <p>สิทธิของบุคคลใน ครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัว ย่อม ได้รับความคุ้มครอง</p> <p>การกล่าวหรือไขข่าว แพร่หลายซึ่งข้อความหรือภาพ ไม่ว่าส่งด้วยวิธีใดไปยัง สาธารณชน อันเป็นการละเมิด หรือกระทบถึงสิทธิของบุคคล ในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ ส่วนตัว จะกระทำมิได้ เว้นแต่ กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อ สาธารณชน</p>	<p>มาตรา 35</p> <p>สิทธิของบุคคลใน ครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัว ย่อมได้รับความคุ้มครอง</p> <p>การกล่าวหรือไขข่าว แพร่หลายซึ่งข้อความหรือ ภาพไม่ว่าส่งด้วยวิธีใดไปยัง สาธารณชน อันเป็นการ ละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิ ของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความ เป็นอยู่ส่วนตัว จะกระทำมิได้ เว้นแต่กรณีที่เป็นประโยชน์ ต่อสาธารณชน</p>	<p>เป็นการปรับเปลี่ยนมาตรา 34 ใน รัฐธรรมนูญ ปี 2540 มาเป็นมาตรา 35 ในรัฐธรรมนูญ ปี 2550 โดยมี เจตนาเป็นการคุ้มครองสิทธิความ เป็นอยู่ส่วนตัว สิทธิของบุคคลใน ครอบครัว รวมทั้งเกียรติยศ และ ชื่อเสียง</p> <p>สิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัว เป็น สิทธิของบุคคลที่จะอยู่โดยลำพังซึ่ง ผู้ใดจะมากระทำละเมิดมิได้ ซึ่งเป็น สิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่ง และใน วรรคท้ายของมาตรา 35 ได้บัญญัติ เพิ่มเติมถึงข้อมูลส่วนบุคคลที่บุคคล ใดไม่สามารถนำไปเผยแพร่โดยจะ เกิดความเสียหายแก่บุคคลนั้นไม่ได้</p>

รัฐธรรมนูญ ปี 2540	รัฐธรรมนูญ ปี 2550	วิเคราะห์
	<p>บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากการแสวงประโยชน์โดยมิชอบจากข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวกับตน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ</p>	<p>ซึ่งรัฐธรรมนูญให้การคุ้มครองสิทธิของบุคคลเป็นอย่างมาก</p>
<p>มาตรา 32 บุคคลจะไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่จะได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้</p>	<p>มาตรา 39 บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้น บัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้</p>	<p>มาตรา 39 บัญญัติไว้ในส่วนที่ 4 สิทธิในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งในรัฐธรรมนูญฉบับ ปี 2550 ได้นำ มาตรา 32 และ มาตรา 33 ของรัฐธรรมนูญ ปี 2540 มารวมไว้ด้วยกัน ซึ่งในมาตรา 39 เป็นการคุ้มครอง สิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญา ไม่ให้ต้องรับโทษหนักกว่าโทษที่กฎหมายบัญญัติไว้ในขณะที่บุคคลนั้นกระทำความผิด ซึ่งหลักเกณฑ์</p>
<p>มาตรา 33 ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้</p>	<p>ใน ค ดี อ า ญ า ต้ อ ง สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้</p>	<p>ดังกล่าวเป็น หลักเกณฑ์ตาม ที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 ส่วนในมาตรา 39 วรรคสอง เป็นหลักประกันการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ คือหากตราบใดที่ศาลยังมีได้มีคำพิพากษาจะปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านั้นเหมือนผู้กระทำความผิดไม่ได้</p>

รัฐธรรมนูญ ปี 2540	รัฐธรรมนูญ ปี 2550	วิเคราะห์
<p>มาตรา 237 – 247</p> <p>บทบัญญัติที่เพิ่มมาใหม่ เป็นบทบัญญัติในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรม เช่น การจับ การค้น การปล่อยชั่วคราว</p>	<p>มาตรา 40</p> <p>บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรมดังต่อไปนี้</p> <p>(1) สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง</p> <p>(2) สิทธิพื้นฐานในกระบวนการพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่องการได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่นั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ และการได้รับทราบเหตุผล ประกอบ คำวินิจฉัย คำพิพากษา หรือคำสั่ง</p> <p>(3) บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม</p>	<p>บทบัญญัติใน มาตรา 40 เป็นการบัญญัติโดยรวบรวม มาตรา 237-247 ของรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสิทธิในกระบวนการยุติธรรมมาเป็นหมวดหมู่ให้มีความชัดเจนเช่น การออกหมายค้น หมายจับ การขอปล่อยชั่วคราว เป็นต้น ซึ่งสิทธิดังกล่าวประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติไว้แล้ว โดยรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้โดยหลักการเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและความเสมอภาคในกระบวนการยุติธรรมให้กับผู้ต้องหา หรือจำเลย ให้ได้รับสิทธิต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนที่มีคดีได้รับความยุติธรรมและเป็นหลักประกันว่าหากมีคดีความจะได้รับการปฏิบัติอย่างรวดเร็ว ถูกต้อง และเป็นธรรม โดยในเรื่องของกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นทางด้าน ผู้เสียหาย พยาน หรือจำเลย หากได้รับความเสียหาย รัฐจะเข้ามาดูแลและให้การคุ้มครองโดยบัญญัติกฎหมายออกมาเพื่อการคุ้มครอง เช่น พ.ร.บ.คุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 พ.ร.บ. ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544</p>

รัฐธรรมนูญ ปี 2540	รัฐธรรมนูญ ปี 2550	วิเคราะห์
	<p>(4) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสียหรือพยานในคดีมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้องรวดเร็ว เป็นธรรมและการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง</p>	<p>และเป็นที่น่าสังเกตว่ารัฐธรรมนูญปี 2550 ยังคงยืนยันหลักการเดิมในเรื่องการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย พยาน จำเลย แต่ที่เพิ่มเติมเข้ามาคือได้บัญญัติรับรองในความเป็นผู้ต้องหามากขึ้น โดยมาตรา 40 (4), (5) บัญญัติให้ผู้ต้องหาในคดีอาญามีสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติตนที่เหมาะสมในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมและมีสิทธิได้รับความคุ้มครองและ</p>
	<p>(5) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลยและพยานในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ</p>	<p>ความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ แสดงว่าหากผู้ต้องหาได้รับความเสียหายก็จะได้รับค่าทดแทนที่เหมาะสมจากรัฐ จึงเป็นข้อคิดไว้ในอนาคตข้างหน้ารัฐอาจจะออกกฎหมายมาเพื่อเป็นแนวปฏิบัติหากผู้ต้องหาได้รับความเสียหายจากการใช้อำนาจรัฐก็น่าที่จะเป็นไปได้</p>
	<p>(6) เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการ หรือทุพพลภาพย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาตัวอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ</p>	

รัฐธรรมนูญ ปี 2540	รัฐธรรมนูญ ปี 2550	วิเคราะห์
	<p>(7) ในคดีอาญา ผู้ต้องหา หรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบ หรือ ใ้ ด้ รั บ ท ร า บ พยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือ ในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว</p> <p>(8) ในคดีแพ่ง บุคคลมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างเหมาะสม จากรัฐ</p>	

บทที่ 3

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากับการฝากขังผู้ต้องหา

ระบบวิธีพิจารณาความอาญาโดยทั่วไป สิ่งที่เป็นหลักพื้นฐานประการหนึ่งคือ ความยุติธรรมในการดำเนินคดีอาญา บุคคลที่ถูกฟ้องและลงโทษโดยศาลจะต้องได้รับการปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักการพื้นฐานของความยุติธรรมทางอาญา หลักการดังกล่าวถือเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานซึ่งได้รับการบัญญัติรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

ในการยกร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้วางแนวทางตามแบบอย่างของระบบ Civil Law และได้มีการจัดพิมพ์ร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่คณะกรรมการชำระประมวลกฎหมายได้มีการตรวจแก้ไขในปี พ.ศ. 2462 ต่อมาในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2464 สภานิติบัญญัติโดย นายคროสบี (Crosby) กงสุลใหญ่แห่งประเทศอังกฤษได้ยื่นบันทึกชี้แจงต่อกระทรวงการต่างประเทศ โดยประท้วงหลักการในร่างกฎหมายดังกล่าว โดยเฉพาะในระบบสอบสวน (Preliminary Investigation) ที่กำหนดให้พนักงานอัยการเป็นผู้ทำการสอบสวน โดย นายคโรสบี มีความเห็นว่าระบบตามแบบประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมายในประเทศอังกฤษไม่เห็นด้วยเพราะเป็นระบบที่แตกต่างจากระบบของอังกฤษ ความที่ระบบกฎหมายของอังกฤษในขณะนั้นมีอิทธิพลเป็นอย่างมาก ทำให้คณะกรรมการชำระประมวลกฎหมายของไทยต้องหาทางออกด้วยการประนีประนอมโดยคงหลักการอื่น ๆ ของร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังกล่าวไว้ และในส่วนที่นายคโรสบีคัดค้านได้มีการแก้ไขโดยไปใช้กฎหมายประเทศแอฟริกาใต้และลังกาซึ่งในขณะนั้นเป็นอาณานิคมของอังกฤษมาใช้เป็นแบบร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ซึ่งในเรื่องเกี่ยวกับการอำนาจในการสอบสวนได้ให้อำนาจแก่พนักงานตำรวจอย่างมากมาย ต่อมาได้มีการนำร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร และเมื่อได้มีการตรวจพิจารณาเสร็จแล้วได้มีการตรึงเป็นกฎหมายในวันที่ 5 มิถุนายน 2478 โดยให้มีผลบังคับใช้บังคับ ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2478

การดำเนินคดีอาญา เป็นกระบวนการหนึ่งที่กฎหมายได้กำหนดวิธีการหรือหลักเกณฑ์เพื่อการบังคับใช้หรือนำเอากฎหมายอาญา และพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญา มาใช้บังคับแก่คดีที่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ทั้งนี้กฎหมายต่าง ๆ เพียงแต่กำหนดหลักเกณฑ์และองค์ประกอบ

⁶⁸ ชาติ ชัยเดชสุริยะ (2549) *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์เดือนตุลา หน้า 21-22

ว่า การกระทำใดเป็นความผิดและมีโทษ บุคคลใดบ้างที่จะต้องถูกลงโทษ กระบวนการเหล่านี้ จะปรากฏอยู่ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งได้บัญญัติหลักเกณฑ์และวิธีการเพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำ ความผิดมาฟ้องร้องลงโทษตามกฎหมายต่อไป

แนวความคิดในการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐนั้น เป็นไปเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ตลอดจนการดำเนินคดีอาญาของประเทศต่าง ๆ ย่อมเป็นภารกิจสำคัญที่จะขจัดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยต้องอาศัยกฎหมายเพื่อทำให้สังคมมีความสงบสุข ซึ่งการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยเป็นไปตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ แต่ผู้เสียหายก็สามารถดำเนินคดีอาญาได้ซึ่งเป็นไปตามหลักในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28⁶⁹ หลังจากนั้น กระบวนการพิจารณาที่อยู่ในขั้นต้นของการสอบสวนก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการอำนวยความสะดวก ตลอดจนมีผลกระทบโดยตรงต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ดังนั้น การทำหน้าที่ของพนักงานสอบสวนจึงต้องให้เกิดความยุติธรรมมากที่สุดในฐานะองค์กรแรกของกระบวนการยุติธรรมและความยุติธรรมก็ต้องบังเกิดขึ้นในทุก ๆ ขั้นตอนของการดำเนินคดีอาญา

1. แนวความคิดในการดำเนินคดีอาญาและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลย

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวความคิดหรือทฤษฎีเรื่องการตรวจสอบเพื่อค้นหาความจริง (Examination doctrine)⁷⁰ โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ

(1) การคุ้มครองส่วนได้เสียของสังคม ได้แก่ ความมั่นคงปลอดภัย ความสงบเรียบร้อย และความยุติธรรม โดยการกำหนดมาตรการ หลักเกณฑ์ และวิธีการที่จะเอาตัวผู้กระทำ ความผิดมาสอบสวน ฟ้องร้อง พิเคราะห์พิพากษาลงโทษให้ได้อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพทันต่อเหตุการณ์ และความรู้สึกรังเกียจของประชาชนอันจะมีผลเป็นการป้องกันสังคม เพื่อป็นเยี่ยงอย่างมิให้ผู้อื่นกระทำความผิดตาม เป็นการปราบปรามให้ผู้กระทำ ความผิดหลายจำ เกิดความเกรงกลัว เคารพต่อกฎหมายและรักความยุติธรรม เพราะหากขาดหลักเกณฑ์และวิธีการที่จะดำเนินการให้ได้ตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพและเป็นธรรมแล้ว ประชาชนก็จะหันไปใช้กฎหมายแห่งการแก้แค้นหรือการแก้แค้นแบบตาต่อตา ฟันต่อฟัน ไม่รู้จบสิ้น

⁶⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 บุคคลเหล่านี้ มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล

(1) พนักงานอัยการ

(2) ผู้เสียหาย

⁷⁰ สุรินทร์ สฤษดิ์พงศ์ “ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา” อังโน พล.ต.ท.วันชัย ศรีนวนนัต (2554) การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา งานวิจัยหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูงห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ สำนักงานศาลยุติธรรม คืบเนื่องวันที่ 21 มีนาคม 2554 จาก <http://www.coj.go.th>

(2) การคุ้มครองส่วนได้เสียของบุคคล ได้แก่ การให้หลักประกันเกี่ยวกับความคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของบุคคลไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย หรือพยาน เช่น สิทธิของผู้เสียหายในการที่จะได้รับการแก้ไขเยียวยาทั้งทางกายและทางจิตใจ สิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่จะได้รับการสันนิษฐานความบริสุทธิ์ของตนในเบื้องต้น มีสิทธิที่จะแก้ข้อกล่าวหา เสนอข้อเท็จจริง และข้อกฎหมายเพื่อพิสูจน์ความจริงต่อศาล มีสิทธิอุทธรณ์ ฎีกา และการขอภัยโทษ เป็นต้น

สำหรับพยานก็มีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองความปลอดภัย และได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสมในการปฏิบัติหน้าที่เป็นพยานของศาล

(3) การคุ้มครองส่วนได้เสียร่วมกันของสังคมและบุคคล เป็นแนวความคิดใหม่ที่เน้นความสมดุลในการปฏิบัติต่อสังคมและบุคคลไปพร้อมกัน โดยมีการสืบค้นสาเหตุ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดในด้านกายภาพ สภาพจิตใจ อารมณ์ ประวัติส่วนตัว สภาวะแวดล้อมทางสังคม สภาวะทางเศรษฐกิจครอบครัวและเหตุอื่น ๆ อันอาจมีผลผลักดันให้เกิดการกระทำความผิด ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับการกระทำความผิดก็ตาม แต่อาจเข้ามาสู่สำนวนเพื่อประกอบการวินิจฉัยสิ่งคดีของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการและการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลให้เหมาะสมแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นรายบุคคลไป โดยกำหนดมาตรการแก้ไข การคุมประพฤติ การฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ เพื่อให้ผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคมอย่างเป็นปกติสุขต่อไป⁷¹

สำหรับแนวความคิดในการดำเนินคดีอาญา ซึ่งหลาย ๆ ประเทศใช้อยู่ในปัจจุบันมี 2 แนวทาง คือ

(1) หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย เป็นหลักดำเนินคดีอาญาที่ให้เจ้าพนักงานต้องสอบสวนคดีอาญาทุกกรณีเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น โดยไม่จำเป็นต้องมีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษและหากสอบสวนพบว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดก็ต้องฟ้องผู้ต้องหาทันทีต่อไป

(2) หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ เป็นหลักการดำเนินคดีอาญาตรงข้ามกับหลักดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย คือ เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น เจ้าพนักงานอาจไม่ดำเนินการสอบสวนก็ได้ แต่หากมีการสอบสวนแล้วเห็นว่าผู้ต้องหากระทำผิดจริง ก็อาจไม่ฟ้องผู้ต้องหาได้ด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเหตุผลของแต่ละคดีไป หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจเกิดขึ้นจากทฤษฎีการลงโทษได้เปลี่ยนแปลงไป จากทฤษฎีแก้แค้นมาเป็น การป้องกันตัว คือ การลงโทษควรกระทำเพื่อให้ผู้กระทำความผิดเห็นว่าสังคมส่วนรวมจะไม่นิ่งดูดายกับการกระทำเช่นนั้น และเพื่อเตือนว่า ถ้าหากมีการกระทำเช่นนั้นเกิดขึ้นอีก ก็ต้องได้รับโทษเช่นเดียวกัน และการป้องกันพิเศษ

⁷¹ สุรินทร์ สฤษฏ์พงศ์ เรื่องเดียวกัน หน้า 67

คือ การลงโทษต้องให้เหมาะสมกับความผิดและความชั่วของผู้กระทำความผิด เพื่อให้เขามีโอกาสแก้ไขปรับปรุงตนเองไม่กระทำความผิดเช่นนั้นซ้ำอีก และเพื่อให้เขากลับเข้าสู่สังคมได้อีก

ส่วนการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทย พนักงานสอบสวนใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายแม้ว่าจะไม่มีบทบัญญัติใดวางหลักในเรื่องหลักดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวนไว้โดยตรง แต่ถ้าหากพิจารณาจาก ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 122 ที่ระบุว่า กรณีใดบ้างที่พนักงานสอบสวนจะไม่ทำการสอบสวนก็ได้ ดังนี้ย่อมจะตีความได้ว่า กรณีอื่นที่นอกเหนือจากที่กฎหมายระบุไว้ พนักงานสอบสวนต้องทำการสอบสวน และตามหลักทั่วไป เจ้าพนักงานตำรวจมีหน้าที่รักษากฎหมาย หากพนักงานสอบสวนมีดุลพินิจที่จะสอบสวนหรือไม่สอบสวนคดีอาญาใดอาญาหนึ่งก็ได้ตามที่เห็นสมควร พนักงานสอบสวนย่อมทำผิดหน้าที่ทั่วไปดังกล่าว

1.1 การดำเนินคดีอาญา

การดำเนินคดีอาญาในภาพรวม แบ่งออกได้เป็น 3 ระบบ คือ

1.1.1 ระบบไต่สวน (Inquisitorial System)

ระบบไต่สวนเป็นระบบการพิจารณาคดีของประเทศภาคพื้นยุโรป เช่น เยอรมัน เป็นต้น ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายโรมัน เป็นระบบการพิจารณาของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรหรือประมวลกฎหมาย (Civil Law) ซึ่งให้ศาลเข้าไปมีส่วนในการไต่สวนหาความจริงในการพิจารณาคดีอาญาด้วยระบบนี้มีที่มาจากการชำระความของพระในศาสนาโรมันคาทอลิก ซึ่งพิจารณาคดีที่มีผู้กระผิดต่อกฎหมายศาสนาด้วยวิธีการซักฟอกโดยคณะกรรมการ ผู้เกี่ยวข้องในการพิจารณาคดีจึงมีเพียง 2 ฝ่าย คือผู้ไต่สวนและผู้ถูกไต่สวน ไม่จำเป็นต้องมีคนกลาง ผู้ไต่สวน หรือผู้ทำการชำระความเป็นผู้ซักถามพยานและเป็นผู้ค้นหาความจริงด้วยตนเอง สันตะปาปามีอำนาจเหนือกษัตริย์ต่างๆในยุโรป จึงทำให้วิธีพิจารณาระบบนี้แพร่หลายไปในประเทศต่างๆในยุโรปด้วย

ศาลในระบบนี้จะมีบทบาทในการค้นหาความจริงมาก ในคดีอาญาบางกรณี ศาลเข้าไปมีส่วนร่วมตั้งแต่ในชั้นสอบสวน การดำเนินคดีในศาลไม่ว่าจะเป็นการสืบพยาน ซักถามพยาน ศาลจะเป็นผู้ดำเนินการเองโดยตลอด ผู้อื่นจะถามพยานจะต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อน

เนื่องจากระบบนี้มุ่งจะค้นหาความจริงเป็นสำคัญ และเพื่อให้ศาลทำงานได้คล่องตัว กฎเกณฑ์ต่างๆในการพิจารณาคดีและสืบพยานจึงไม่ค่อยเข้มงวดอย่างในระบบกล่าวหา ระบบนี้ไม่ได้เน้นเรื่องความเท่าเทียมกันของกลุ่มความอย่างในระบบกล่าวหา การพิจารณาคดีอาญา

อาจทำกลับหลังจำเลยได้ ทนายความของจำเลยในคดีอาญาไม่มีบทบาทในการซักถามอย่างในระบบ กล่าวหา การฟ้องคดีอาญาถือว่าเป็นเรื่องของรัฐ เอกชนมีบทบาทในการฟ้องคดีอาญาจำกัดมาก⁷²

ระบบไต่สวนเป็นระบบที่ใช้วิธีซักพอกหาความเท็จหรือจริงในคดีที่เกิดขึ้น คู่ความไม่อาจทำการพิสูจน์ได้เช่นเดียวกับระบบกล่าวหา เรื่องนี้สืบเนื่องมาจากวิธีการของศาสนา แห่งกรุงโรมเป็นใหญ่อยู่ในภาคพื้นยุโรป โดยอาศัยอิทธิพลทางศาสนาดังกล่าว ประเทศต่างๆ ในภาคพื้นยุโรปจึงใช้ระบบไต่สวนผิดกับอังกฤษซึ่งเป็นเกาะ แยกออกไปและใช้ระบบกล่าวหา วิธีการของศาสนาก็คือ เมื่อทราบว่าผู้ใดกระทำผิดขึ้น ผู้ปกครองจะต้องไต่สวนซักพอกหาความจริง ไม่ว่าจะ มีผู้ฟ้องร้องหรือไม่ สารสำคัญของระบบนี้ก็มีอยู่ว่าทำอะไรจะค้นหาความจริงได้ จึงไม่มีวิธีการที่จะวางระเบียบให้คู่ความต้องมาปฏิบัติต่อหน้าศาลเช่นการต่อสู้กันอย่างระบบกล่าวหา ระบบไต่สวน จึงไม่มีกฎเกณฑ์เคร่งครัดเฉียบขาดเหมือนระบบกล่าวหา เมื่อเทียบระบบทั้งสองนี้เข้าด้วยกันแล้ว จะเห็นว่าระบบไต่สวนมีวิธีการละมุนละม่อมและอาจค้นหาข้อเท็จจริงได้มากกว่าและมีผลใกล้เคียงกว่าระบบกล่าวหา⁷³

จะเห็นได้ว่า ระบบไต่สวน มีลักษณะสำคัญพอสรุปได้ดังนี้

1. ศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพิจารณาคดี มีอำนาจที่จะสืบพยานเพิ่มเติมหรือดลสืบพยาน ทั้งนี้เพื่อค้นหาให้ได้ข้อเท็จจริงใกล้เคียงความจริงมากที่สุด การกำหนดระเบียบวิธี (Technicality) เกี่ยวกับการสืบพยานมีน้อย ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง และยืดหยุ่นได้มาก

2. การพิจารณาคดีโดยเฉพาะในคดีอาญา จะมีลักษณะเป็นการดำเนินการระหว่างศาลกับจำเลย โจทก์จะไม่มีบทบาทสำคัญนัก เป็นเพียงผู้ช่วยเหลือศาลในการค้นคว้าหาพยานหลักฐาน ส่วนระดับของความช่วยเหลือที่โจทก์กับศาลจะร่วมมือกันมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับระบบของแต่ละประเทศ เช่น ในประเทศฝรั่งเศส พนักงานอัยการอาจขึ้นนั่งซักถามพยานบนบัลลังก์เคียงคู่ผู้พิพากษาได้

3. ในระบบไต่สวน มักจะไม่มีกฎเกณฑ์การสืบพยานที่เคร่งครัดมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะไม่มีบทตัดพยาน (Exclusionary rule) ที่เด็ดขาด แต่จะเปิดโอกาสให้มีการเสนอพยานหลักฐานทุกชนิดมาสู่ศาลได้ และศาลก็มีอำนาจใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง

⁷² โสภณ รัตนกร (2547) คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน พิมพ์ครั้งที่ 7 กรุงเทพมหานคร นิติบรรณการ หน้า 3-4

⁷³ โอสถ โกศิน คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ 2538 หน้า 4-5

⁷⁴ เข็มชัย ชูติวงศ์ (2551) คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน พิมพ์ครั้งที่ 8 กรุงเทพมหานคร นิติบรรณการ หน้า 2-3

1.1.2 ระบบกล่าวหา (Accusatorial system)

ระบบกล่าวหาเป็นระบบการพิจารณาคดีของประเทศที่ใช้กฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) ซึ่งมีกำเนิดขึ้นในประเทศอังกฤษก่อนแล้วต่อมาถูกนำไปใช้ในประเศอาณานิคมของอังกฤษ ปัจจุบันนอกจากที่ใช้อยู่ในอังกฤษแล้ว กฎหมายระบบนี้ยังใช้อยู่ในประเทศต่างๆ เช่น สหรัฐอเมริกา คานาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ มาเลเซีย และสิงคโปร์ เป็นต้น

ระบบกล่าวหา ตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวความคิดที่ว่า การให้คู่ความแต่ละฝ่ายต่างมีหน้าที่นำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ข้อกล่าวหาและข้อโต้แย้งของตน เป็นหนทางที่จะทำให้มั่นใจได้ว่า ศาลจะได้ข้อเท็จจริงที่แท้จริงและเพียงพอแก่การวินิจฉัยคดี การแสวงหาข้อเท็จจริงในระบบกล่าวหา โจทก์และจำเลยจะเป็นผู้รับผิดชอบในการรวบรวมและเสนอพยานหลักฐานทั้งหมดในคดี ซึ่งเป็นการบังคับให้คู่ความต้องพยายามแสวงหาข้อกล่าวอ้างหรือข้อต่อสู้ที่มีน้ำหนักอันควรรับฟังและต้องเสนอพยานหลักฐานที่เชื่อว่าน่าจะเป็นประโยชน์แก่รูปคดีของตนมากที่สุดเพื่อให้สอดคล้องกับระบบที่ออกแบบให้ศาลมีความเป็นกลางและไม่ได้มีบทบาทในเชิงรุก กระบวนการของระบบกล่าวหาจะเคร่งครัดกับการนำเสนอพยานหลักฐานที่ต้องเป็นไปตามกฎหมายลักษณะพยาน และมีกระบวนการพิจารณาที่เปิดโอกาสให้แก่คู่กรณีทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียมกันในการเสนอพยานหลักฐาน ระบบนี้ให้ความมั่นใจว่า การพิพากษาคดีของศาลจะจำกัดเฉพาะพยานหลักฐานที่เสนอโดยคู่ความเท่านั้น

ระบบกล่าวหา มีลักษณะสำคัญพอสรุปได้ดังนี้

1. ศาลมีบทบาทจำกัดเป็นเพียงผู้ตัดสินคดีเท่านั้น ไม่มีอำนาจในการสืบพยานเพิ่มเติม หรือช่วยคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแสวงหาพยานหลักฐาน การดำเนินการพิจารณามีกฎเกณฑ์ละเอียดปลีกย่อยมาก ศาลใช้ดุลพินิจได้น้อย การยกฟ้องโดย Technicality มีมาก
2. คู่ความสองฝ่ายมีบทบาทสำคัญ เป็นคู่ต่อสู้ซึ่งกันและกันอย่างเห็นได้ชัด ในคดีอาญาศาลจะไม่ช่วยโจทก์แสวงหาพยานหลักฐาน ดังนั้น บางครั้งศาลอาจยกฟ้องต่างๆ ที่ปรากฏว่าจำเลยกระทำผิดก็ได้
3. ในระบบกล่าวหา มีกฎเกณฑ์การสืบพยานที่เคร่งครัดมากศาลมีโอกาสดำเนินคดีได้น้อย มีบทตัดพยานเด็ดขาด ไม่ยอมให้ศาลรับพยานนั้นเข้าสู่สำนวนเลย นอกจากนี้ การใช้คำถามในการซักถาม ถามค้าน ก็ต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์โดยเคร่งครัด

1.1.3 ระบบผสม (Mixed system)

แม้การพิจารณาคดีของศาลไทยมิได้ถือตามหลักกฎหมายพยานของอังกฤษทุกประการ และมีบทบัญญัติให้อำนาจศาลในการสืบพยานมากคล้ายกับระบบไต่สวน แต่ทาง

⁷⁵ เข็มชัย ชุตินวงศ์ เรื่องเดียวกัน หน้า 2-3

ปฏิบัติก็ยอมรับกันว่า ศาลไทยเรายังไม่ได้ระบบทบทวนที่กฎหมายให้ไว้มากนัก โดยปกติศาลจางตัวเป็นกลางไม่เข้าไปสอดแทรกถามพยานโดยไม่จำเป็น ศาลจะไม่เรียกพยานมาสืบเองโดยเฉพาะในคดีแพ่งศาลจะไม่เข้าไปช่วยถามพยานให้ฝ่ายใดเลย ในคดีอาญาศาลอาจช่วยถามพยานให้จำเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่จำเลยไม่มีทนายหรือพยาน โจทก์มีข้อนำเสนอสงสัย แต่ศาลจะไม่ช่วยซักถามพยานโจทก์ โดยถือหลักว่าเป็นหน้าที่ของโจทก์ที่จะต้องพิสูจน์ความผิดของจำเลย ศาลจะไม่ช่วยถามพยานโจทก์ให้จำเลยได้รับโทษ ถ้าโจทก์นำสืบพยานหลักฐานไม่สิ้นสงสัยตามสมควรศาลก็จะยกฟ้อง และศาลถือเคร่งครัดว่าถ้าฟ้องโจทก์เคลือบคลุมหรือข้อนำเสนอของโจทก์แตกต่างไปจากคำฟ้องแล้ว ศาลจะยกฟ้องเสมอโดยไม่คำนึงถึงว่าตามความเป็นจริงจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ แม้ว่าหลักในเรื่องนี้จะผ่อนคลายนลงในตอนหลังที่ได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 ก็ตาม วิธีปฏิบัติของศาลดังกล่าวมานั้น เป็นที่ยอมรับกันจนถือได้ว่าเป็นนิติประเพณีผู้พิพากษาผู้ใดไม่ปฏิบัติตาม แม้โดยกฎหมายจะมีอำนาจทำได้ก็จะเป็นที่ครหาว่าไม่วางตัวเป็นกลาง ทั้งนี้ เพราะการถามพยานของศาลอาจเป็นการซักถามหรือถามค้านก็ได้ การถามของศาลอาจสร้างความหนักใจให้แก่ทนายความผู้ดำเนินคดี เพราะไปขัดจังหวะการซักถามพยานของทนายความ หรือเป็นการทำลายโอกาสในการถามค้านเพื่อจับผิดพยานก็ได้ โดยทนายความไม่อาจโต้แย้งหรือคัดค้านการถามของศาลได้ การถามเพื่อทำลายหน้านักพยาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพยานจำเลยในคดีอาญา หรือถามเพื่อให้ฝ่ายใดได้เปรียบในคดีแพ่ง อาจถูกมองว่าศาลไม่เป็นกลางก็ได้ กรณีเช่นนี้ ควรเป็นหน้าที่ของอัยการ โจทก์หรือทนายความของกลุ่มความเป็นผู้ถามเอง มิใช่ให้ศาลเข้าไปทำหน้าที่แทน

นอกจากนี้ หลักที่ว่า การพิจารณาคดีอาญาต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยซึ่งเป็นหลักสำคัญของระบบกล่าวหา ก็มีบัญญัติรับรองไว้ในมาตรา 172 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อนึ่ง หลักที่ว่า คณาพิพากษาศาลสูง จะผูกมัดศาลล่างให้ต้องปฏิบัติตามเสมือนเป็นกฎหมายซึ่งปฏิบัติอยู่บนระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) แต่ทางซีวิลลอว์ (Civil Law) ไม่ยอมรับนั้น แม้ศาลไทยเรา จะไม่ได้ถือเคร่งครัดอย่างศาลอังกฤษ แต่ศาลไทยเราก็เคารพต่อคำพิพากษาศาลฎีกา และมักจะถือตามเสมอแม้จะไม่มีผลผูกมัดดังกล่าวกฎหมายก็ตาม สิ่งเหล่านี้เป็นข้อประกอบทำให้ศาลเห็นว่าระบบการพิจารณาคดีและสืบพยานของเรามีความโน้มเอียงไปทางระบบกล่าวหาอยู่มาก แต่ขณะเดียวกันในการพิจารณาคดีบางประเภทในศาลพิเศษได้นำวิธีพิจารณาที่ให้อำนาจศาลค้นหาความจริงได้มากขึ้น อันเป็นทมนโน้มเอียงในทางระบบไต่สวน เช่น วิธีพิจารณาคดีของศาลทหาร ของศาลเยาวชนและครอบครัว และศาลแรงงาน ตลอดจนการพิจารณาคดีล้มละลาย และคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นต้น

1.2 การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการดำเนินคดีอาญา

1.2.1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

คือ กฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อกำหนดกฎเกณฑ์สำหรับยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติงานคดีของผู้พิพากษาตลอดจนคู่ความ มีจุดประสงค์สำคัญเพื่อให้การดำเนินคดีในศาลเป็นไปอย่างมีระเบียบ เรียบร้อย สะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่าย⁷⁶

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายวิธีพิจารณาความอื่น ๆ เช่น กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เป็นกฎหมายที่กำหนดความเกี่ยวพันระหว่างเอกชนกับรัฐ และองค์กรของรัฐ กฎหมายวิธีพิจารณาความทั้งหลายจึงรวมอยู่ในประเภท“กฎหมายมหาชน”

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็น “กฎหมายวิธีสบัญญัติ” เพราะเป็นกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์การบังคับใช้กฎหมายอาญาสารบัญญัติหรือกฎหมายอาญา⁷⁷

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หมายถึง กฎหมายที่ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการค้นหาความจริงอันเกี่ยวกับการกระทำความผิดและการนำตัวผู้กระทำความผิดต่อกฎหมายอาญามาดำเนินการพิจารณาและลงโทษตามบทบัญญัติของกฎหมาย⁷⁸

กล่าวโดยสรุป กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หมายถึง กฎหมายที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นกฎเกณฑ์ในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบในทางอาญา ตั้งแต่การร้องทุกข์ การกล่าวโทษ การสืบสวน การจับกุม การสอบสวน การชันสูตรพลิกศพ การส่งคดีการฟ้องร้อง การไต่สวนมูลฟ้อง การพิจารณา การพิพากษา การอุทธรณ์-ฎีกา ตลอดจนถึงการบังคับคดีตามผลของคำพิพากษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ และศาลในการร่วมกันค้นหาการกระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษตามกฎหมาย

การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

จากการศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้วพบว่าในการดำเนินคดีอาญานั้นบางกรณีจำเป็นต้องมีการล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลในบางเรื่อง ดังนั้น กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงได้มีบทบัญญัติในเรื่องของการให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไว้หลายประการ เช่น

⁷⁶ พิชัย นิลทองคำ(2552) *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง วิธีพิจารณาความอาญา* กรุงเทพมหานคร อทศยา มิเลินเนียม หน้า 290

⁷⁷ คณิต ณ นคร (2546) *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* พิมพ์ครั้งที่ 6 กรุงเทพมหานคร วิญญูชน หน้า 32

⁷⁸ ณรงค์ ใจหาญ (2546) *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1* พิมพ์ครั้งที่ 7 กรุงเทพมหานคร วิญญูชน หน้า 15

1. การที่จะจับ ชั่ง จำคุก หรือคั่นในที่รโหฐานเพื่อหาคนหรือสิ่งของจะต้องมีหมายอาญาในการกระทำการนั้น ๆ ซึ่งมาตรการดังกล่าวเป็นมาตรการในการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานซึ่งสามารถที่จะกระทบสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่เกี่ยวข้องได้⁷⁹

2. สิทธิภาคีอาญาที่ฟ้องยอมระงับไปเมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้อง ซึ่งจะสอดคล้องกับหลักการที่ว่าบุคคลจะไม่ถูกกล่าวหาซ้ำ ในความผิดเดียวกัน

3. เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะต้องแจ้งข้อหาให้แก่ผู้ต้องหาทราบก่อนการสอบสวน⁸¹

4. สิทธิที่จะได้รับการจัดหาทนายความให้ กรณีผู้ต้องหาเป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ในวันที่ได้แจ้งข้อหาและผู้ต้องหาไม่มีทนายความ

5. สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับ ชูเชิญ ล่อลวง ให้สัญญาเพื่อให้การ และสิทธิที่จะได้รับการเตือนจากพนักงานสอบสวนว่า ถ้อยคำที่ให้การนั้นอาจใช้ยื่นผู้ต้องหาได้ในชั้นพิจารณา

6. มีกำหนดระยะเวลาควบคุมตัวผู้ต้องหาที่แน่นอน โดยมีศาลเป็นผู้ตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการควบคุมตัวนั้น อันเป็นการป้องกันมิให้เจ้าพนักงานหน่วยเห็นยวเวลาในการควบคุมผู้ต้องหาตามอำเภอใจ⁸⁴

7. การพิจารณาคดีและการสืบพยานในศาลจะต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่กรณีที่ถูกกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น และศาลจะต้องอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังซึ่งจำเลยจะให้การหรือไม่ให้การก็ได้

8. การกำหนดให้ศาลตั้งทนายความให้จำเลยในบางกรณี แต่ก็ไม่ใช่สิทธิของจำเลยที่จะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายจากทนายความที่ตนจัดหา มา อันเป็นการส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีอาญา⁸⁶

⁷⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78,87,88,92

⁸⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (4)

⁸¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134

⁸² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/1

⁸³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/4 (1)(2)

⁸⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87

⁸⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172

⁸⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173

9. การกำหนดให้พยานหลักฐานทุกชนิดที่น่าจะพิสูจน์ว่าจำเลยกระทำความผิดหรือบริสุทธิ์ นั้นถูกอ้างเป็นพยานหลักฐานได้ทั้งสิ้น แต่พยานหลักฐานดังกล่าวจะต้องไม่เป็นพยานที่ได้มาโดยมิชอบ ซึ่งเป็นการวางมาตรการให้การดำเนินคดีอาญาจะต้องใช้วิธีการที่มีความชอบธรรมในการที่จะพิสูจน์ความผิดของจำเลย และเป็นการป้องกันมิให้เจ้าพนักงานของรัฐใช้อำนาจโดยมิชอบในการปรักปรำผู้อื่นให้ต้องพบกับความเดือดร้อนและขัดสิทธิ เสรีภาพของประชาชน⁸⁷

ในการดำเนินคดีอาญากับผู้ต้องหาหรือจำเลย นั้น หน่วยงานของรัฐผู้ใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงต้องมีหน้าที่ในการค้นหาความจริงว่าบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดได้เป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่ ซึ่งในการค้นหาความจริงในบางครั้งก็จะมี การละเมิดสิทธิของบุคคลดังกล่าว ดังนั้น กฎหมายจึงมีบทสันนิษฐานว่า ผู้ต้องหาและจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าบุคคลเหล่านั้นเป็นผู้กระทำความผิด ดังนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงได้มีบทบัญญัติในการรับรองสิทธิต่าง ๆ ให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยเพื่อที่จะได้ใช้สิทธิในการต่อสู้ได้อย่างเต็มที่และมีบทบัญญัติในเรื่องสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้เพื่อมิให้ผู้ใดมาละเมิดสิทธิของตน

1.2.2 กฎหมายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

ในเรื่องเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลย นั้น เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ผู้ที่ได้รับความเสียหาย คือ ผู้เสียหาย เพราะฉะนั้น บุคคลผู้ได้รับความเสียหายจึงสมควรได้รับการแก้ไขเยียวยาทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจเพื่อให้กลับคืนสู่สภาพเดิมให้ได้มากที่สุด ซึ่งในเรื่องการคุ้มครองสิทธิให้แก่บุคคลในครั้งแรกจะเป็นการคุ้มครองสิทธิของ“ผู้เสียหาย” ที่ต้องตกเป็นเหยื่อของการกระทำความผิดอาชญากรรมให้ได้รับการเยียวยาโดยกระบวนการศาล ซึ่งเป็นแนวความคิดของรัฐสวัสดิการ (Welfare State)⁸⁸ ที่มีวัตถุประสงค์ถึงความจำเป็นของรัฐที่จะต้องให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่ได้รับผลร้ายจากอาชญากรรมโดยเฉพาะในคดีอาญาที่มีความร้ายแรงให้กลับคืนสู่สภาพที่ดี

ในเรื่องเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา มีผู้ศึกษาพบว่า ก่อนที่ศาลจะประทับรับฟ้องผู้ต้องหา ซึ่งเป็นขั้นตอนเริ่มแรกของการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

⁸⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226

⁸⁸ ศุภมาส พย์ฉวีเชียร สุขโข สืบสุข และ ผกาภรณ์ เตื่อนชัย (2552) “การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา” ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน หน่วยที่ 11 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช

เพื่อเป็นการรับรองหลักสากลที่ว่าก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลกระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ การให้ความสนใจและการให้ความสำคัญ แก่สิทธิ เสรีภาพของผู้ต้องหาในชั้นก่อนพิจารณาคดี ยังมีไม่เพียงพอ โดยพิจารณาไต่ถามอำนาจใน ชั้นก่อนที่ศาลจะประทับรับฟ้องนี้ อำนาจส่วนใหญ่จะอยู่ที่พนักงานตำรวจ ศาลคงมีบทบาทเพียง ในชั้นตอนการอนุญาตให้ขังผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน โดยผู้วิจัยได้ศึกษาถึงระบบศาลในฐานะที่เป็น กลไกสำคัญในการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของผู้ต้องหาในชั้นก่อนการประทับฟ้องศาล โดย เสนอแนวทางให้มีองค์กรศาลโดยเฉพาะเพื่อทำหน้าที่ในการสอบสวนชั้นเตรียมฟ้องอันเป็นการ สร้างระบบศาลที่เชี่ยวชาญในด้านนี้ โดยเฉพาะ และจะเป็นกระบวนการหนึ่งในการคัดเลือคดีมิให้ คดีที่ไม่มีเหตุสมควรจะนำไปสู่การพิจารณาของศาล เป็นการลดภาระคดีขึ้นสู่ศาลอีกทางหนึ่ง⁸⁹

สำหรับการดำเนินคดีอาญากับจำเลย ซึ่งชั้นตอนการดำเนินคดีเริ่มต้นตั้งแต่ จับ ควบคุม สอบสวน ขัง พิจารณาคดี จนกระทั่งศาลมีคำพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่ นั้น ในระยะเริ่มแรกผู้ที่ต้องตกอยู่ในสภาพของผู้ต้องหาจะไม่ได้รับการคุ้มครองเพราะหลักกฎหมาย ตามระบบจารีตนครบาลของไทยถือหลักว่า ผู้ต้องหาจะถูกสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้กระทำความ ผิด จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ต่อมาภายหลังจึงมีการทบทวนกฎหมายและรัฐจะเข้ามาดูแล สิทธิของผู้ต้องหาโดยบัญญัติว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะมีการพิสูจน์ได้ ว่า ผู้ต้องหากระทำความผิดจริง สิทธิของจำเลยที่จะให้ศาลตั้งทนายความให้ในกรณีที่จำเลยไม่มีทนายความ แต่ยังไม่มีการบัญญัติสิทธิในเรื่องเกี่ยวกับการที่รัฐใช้อำนาจแล้วเกิดความเสียหายแก่ผู้ต้องหาหรือ จำเลยในลักษณะที่เป็นตัวเงิน

จนกระทั่งได้เกิดเหตุการณ์ที่รัฐต้องมาทบทวนและกำหนดบทบาทในการ ดำเนินกระบวนการพิจารณาและการใช้อำนาจของรัฐที่ไปกระทบต่อสิทธิของจำเลย จึงทำให้เกิด แนวความคิดที่จะให้มีการชดเชยหรือเยียวยาการกระทำที่เป็นการกระทบสิทธิดังกล่าวขึ้นมา

แนวความคิดเกี่ยวกับจำเลยในคดีอาญาเกิดมาจากการที่ศาลฎีกามีคำ พิพากษาที่ 768/2536⁹¹ เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2536 คดีระหว่าง พนักงานอัยการ โจทก์ จำเลยกับพวก รวม 4 คน ฐานความผิดร่วมกันฆ่า นางสาวเชอรี แอนตันแคน โดยศาลพิพากษายกฟ้องจำเลยที่ 24 เพราะจำเลยไม่ได้กระทำความผิดตามฟ้อง ซึ่งคดีดังกล่าวจำเลยที่-๕ ถูกควบคุมตัวอยู่เป็นเวลานาน

⁸⁹ เสียงชัย สุมิตรวสันต์ (2537) “การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา ก่อนการประทับฟ้อง โดยองค์กรศาล” วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

⁹⁰ สิริพันธ์ พลรบ (2553) “เหยื่ออาชญากรรมและผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญา” ใน เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายอาญา และอาชญาวิทยาชั้นสูง หน่วยที่ 13 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช หน้า 22

⁹¹ สิริพันธ์ พลรบ (2553) เรื่องเดียวกัน หน้า 22

เมื่อถึงกำหนดศาลพิพากษาจำเลยทั้งสามว่ามีได้กระทำความผิด การที่จำเลยถูกขังอยู่เป็นการเสียอิสรภาพเพราะกระบวนการของศาล จึงเกิดแนวความคิดให้มีการแก้ไขเยียวยาจำเลยทั้งสามขึ้นมา โดยการให้ค่าทดแทนเพื่อเป็นการบรรเทาผลร้ายที่เกิดขึ้น

ดังนั้น ในการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 รัฐจึงได้พิจารณาบททวนในเรื่องดังกล่าวโดยบัญญัติหลักการสิทธิของผู้เสียหาย และจำเลยที่จะได้รับการเยียวยาจากการกระทำความผิดในคดีอาญา โดยรัฐธรรมนูญได้บัญญัติสิทธิของผู้เสียหาย ดังนี้

1. บุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสมและค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ⁹²

2. บุคคลใดได้รับความเสียหายถึงชีวิตหรือแก่ร่างกายหรือจิตใจเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น และไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น บุคคลนั้นหรือทายาทย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ

ซึ่งเจตนารมณ์ในการร่างกฎหมายดังกล่าว เกิดมาจากการที่บุคคลได้รับความเสียหายภายใต้การปกครองของรัฐนั้น โดยรัฐไม่สามารถที่จะมีมาตรการในการปกป้องประชาชนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมได้ ดังนั้นเมื่อเกิดความผิดพลาดขึ้นมาและประชาชนได้รับความเสียหายรัฐจึงต้องเข้ามารับรองคุ้มครองเพื่อแก้ไขและเยียวยาในการกระทำความผิดนั้น เพื่อให้สังคมได้อยู่อย่างสงบสุข

แนวความคิดดังกล่าวจึงเป็นที่มาของการบัญญัติให้การรับรองบุคคลที่เป็นจำเลยขึ้นมา เพราะในการใช้อำนาจของรัฐในบางครั้งก็ผิดพลาดทำให้บุคคลที่เป็นจำเลยได้รับความเสียหาย ซึ่งรัฐจะต้องรับผิดชอบต่อบุคคลเหล่านั้น หากว่าคำพิพากษาอันถึงที่สุดนั้นได้ข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด นอกจากนั้นยังจะเป็นการควบคุมการใช้อำนาจของรัฐเพื่อมิให้ก่อความเสียหายให้แก่บุคคลใด โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติให้ความคุ้มครองจำเลยว่าหากบุคคลใดตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาหากปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นที่ยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด บุคคลนั้นย่อมมีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามสมควร ตลอดจนบรรดาสิทธิที่เสียไปเพราะผลแห่งคำพิพากษานั้น⁹³ และในภายหลังได้มีการตราพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ซึ่งพระราชบัญญัติดังกล่าวได้ตราขึ้น

⁹² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 245 วรรคหนึ่ง

⁹³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 246

ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ปี 2540 ซึ่งในส่วนของจำเลยนั้น เป็นการจ่ายค่าทดแทนให้ในกรณี ที่จำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี และเมื่อศาลมีคำพิพากษาและคดีเป็น ที่สุดแล้วหากข้อเท็จจริงปรากฏว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็น ความผิด ซึ่งในกฎหมายดังกล่าวบัญญัติให้การรับรองสิทธิแก่จำเลยที่ถูกคุมขังในระหว่างการ พิจารณาเท่านั้น แต่มิได้กล่าวถึงบุคคลที่เป็นผู้ต้องหาแต่อย่างใด

ต่อมา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้ประกาศใช้ และในเรื่องการแก้ไขเยียวยาเกี่ยวกับผู้เสียหาย และจำเลยได้บัญญัติไว้ในหมวดที่ 3 สิทธิและ เสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ 4 สิทธิในกระบวนการยุติธรรม ว่าผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลยและ พยาน ในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ⁹⁴ จะเห็นได้ว่า ในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ได้บัญญัติสิทธิไว้กว้างกว่า โดยให้รวมถึง “ผู้ต้องหา” ด้วย ซึ่งตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 บทบัญญัติในเรื่องระยะเวลาในการขอฝากขัง ผู้ต้องหา เป็นเรื่องที่ต้องหาถูกกระทบสิทธิในการควบคุมตัวอยู่ถึง 84 วัน ซึ่งไม่เป็นไปตาม รัฐธรรมนูญฯ ที่บัญญัติให้ต้องพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ซึ่งผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์ถึงกระทบใน ลำดับถัดไป โดยการที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้การรับรองสิทธิของผู้ต้องหาไว้ที่ มาตรา 40 (5) ในทางปฏิบัติยังมีได้มีมาตรการในการช่วยเหลือเยียวยาแก่ ผู้ต้องหา แต่อย่างใด ซึ่งตามความเห็น ของผู้ศึกษาหากผู้ต้องหาได้รับการละเมิดสิทธิรัฐก็ต้องบัญญัติกฎหมายออกมาเพิ่มเติมด้วย

ในทางเป็นจริงนั้น การที่รัฐบัญญัติกฎหมายออกมาเพื่อที่จะแก้ปัญหาใน การแก้ไขเยียวยาให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น เป็นการเพิ่มภาระให้กับรัฐมากยิ่งขึ้น ถ้าหากรัฐมีการ ทบทวนหรือปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การแก้ไขเยียวยาใน เรื่องค่าใช้จ่ายอาจไม่จำเป็นต้องใช้ และงบประมาณที่รัฐต้องสูญเสียไปในเรื่องดังกล่าวสามารถ นำไปใช้แก้ปัญหาหรือไปพัฒนาประเทศทางด้านอื่นได้มากยิ่งขึ้นต่อไป

2. การสอบสวนและการฝากขังผู้ต้องหาตามกฎหมาย

2.1 การสอบสวนและการฝากขังผู้ต้องหาตามกฎหมายไทย

2.1.1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87

พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477การประกาศใช้ ตั้งแต่เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2478บทบัญญัติที่เกี่ยวกับกำหนดระยะเวลาในการ

⁹⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40(5)

ควบคุมผู้ถูกจับและกำหนดระยะเวลาในการขออนุญาตฝากขังผู้ต้องหา⁹⁵ นั้น บัญญัติไว้ที่มาตรา 87 ซึ่งมีหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมายบัญญัติ ดังนี้

“ห้ามมิให้ควบคุมผู้ถูกจับไว้เกินกว่าจำเป็นตามพหุติการณแห่งคดี ในกรณีซึ่งเป็นการผิดลหุโทษ จะควบคุมผู้ถูกจับไว้ได้เท่าเวลาที่จะถามค่าให้การและที่จะรู้ตัวว่าเป็นใครและที่อยู่ของเขายู่ที่ไหนเท่านั้น เว้นแต่เจ้าพนักงานจะเห็นว่าถ้าปล่อยไปจะหลบหนี

ห้ามมิให้ควบคุมผู้ถูกจับไว้เกินกว่าสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับมาถึงที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ แต่มิให้นับเวลาเดินทางที่นำตัวผู้ถูกจับมาศาลรวมเข้าในกำหนดสี่สิบแปดชั่วโมงนั้นด้วย ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวนหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นจะยึดเวลาเกินกว่าสี่สิบแปดชั่วโมงก็ได้เท่าเหตุจำเป็น แต่มิให้เกินสิบห้าวัน

ถ้าเกิดความจำเป็นที่จะควบคุมผู้ถูกจับไว้เกินกว่ากำหนดเวลาในวรรคก่อนเพื่อให้การสอบสวนเสร็จสิ้น ให้ส่งตัวผู้ต้องหาศาล ให้พนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนยื่นคำร้องต่อศาลขออนุญาตฝากขังผู้ต้องหา⁹⁶ นั้นไว้

ในกรณีความผิดอาญาที่ได้กระทำความผิดร้ายแรงอย่างสูงไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังได้หนึ่งเดือนมีกำหนดไม่เกินสิบห้าวัน

ในคดีอย่างอื่นศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กัน ได้แต่คราวหนึ่งต้องไม่เกินสิบห้าวัน และรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินสามเดือนเป็นอย่างช้า”⁹⁵

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 แบ่งการพิจารณาออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เรื่องการควบคุม

ตอนที่ 2 การขอให้ศาลขังระหว่างสอบสวน

โดยจะศึกษาเฉพาะกรณีของการขอฝากขังผู้ต้องหา ซึ่งมาตรา 87 บัญญัติในเรื่องที่พนักงานสอบสวนควบคุมตัวผู้ถูกจับไว้ครบกำหนดระยะเวลาแล้ว จะต้องยื่นคำร้องต่อศาลขอฝากขังผู้ต้องหาเนื่องด้วยสาเหตุเพราะสอบสวนผู้ถูกจับไม่แล้วเสร็จจึงต้องควบคุมผู้ถูกจับไว้ โดยต้องมาขออนุญาตศาลในการฝากขัง ผู้ถูกจับจึงเปลี่ยนสภาพจากผู้ถูกจับมาเป็นผู้ต้องหา⁹⁶ และพนักงานสอบสวนจะต้องยื่นคำร้องต่อศาลขออนุญาตศาลฝากขังผู้ต้องหา ในระยะเวลา ดังต่อไปนี้

⁹⁵ พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 52 หน้า 650-651

⁹⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(2) ผู้ต้องหา หมายความว่า บุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดแต่ยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาล

1. กรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังได้ครั้งเดียวโดยมีกำหนดไม่เกินสิบห้าวัน⁹⁷

2. ในคดีอย่างอื่นศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้แต่คราวหนึ่งต้องไม่เกินสิบห้าวัน และรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินสามเดือนเป็นอย่างซ้ำ⁹⁸

ในบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477 ศาลมีอำนาจควบคุมผู้ต้องหาได้สูงสุดถึงสามเดือน คือ 90 วัน ซึ่งในระยะเริ่มแรกของการบัญญัติกฎหมายเป็นการให้อำนาจรัฐในการบังคับใช้กฎหมายโดยที่อาจจะยังไม่ได้มีการพิจารณาถึงความชอบธรรม หรือความรวดเร็วในการพิจารณาคดีของศาล ดังนั้น ต่อมาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม โดยมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2490⁹⁹ โดยกำหนดระยะเวลาในการขอฝากขังผู้ต้องหาเป็น 3 ช่วงเวลา คือ

1. ในกรณีความผิดอาญาที่ได้กระทำความผิด มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังได้ครั้งเดียว มีกำหนดไม่เกินสิบสองวัน¹⁰⁰

2. ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินกว่าหกเดือน แต่ไม่ถึงสิบปี หรือปรับเกินกว่าห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวัน และรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินสิบแปดวัน¹⁰¹

3. ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไป จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม ศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวัน และรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินแปดสิบสี่วัน¹⁰²

ต่อมา ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2499 โดยมีเหตุผลในการแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อให้คดีลุล่วงไปโดยเหมาะสมและรวดเร็วยิ่งขึ้น กับเพื่อแก้ไขข้อขัดข้องของศาล เจ้าพนักงาน และคู่ความในการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่สำคัญ

⁹⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคสี่

⁹⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคท้าย

⁹⁹ ราชกิจจานุเบกษา ตอนที่ 3 เล่ม 64

¹⁰⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคสี่

¹⁰¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคห้า

¹⁰² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคหก

บางประการ¹⁰³ โดยมีการแก้ไขกำหนดระยะเวลาในการขอฝากขังผู้ต้องหา ในกรณีความผิดทางอาญาที่ได้กระทำลงมียุทธาโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังได้ครั้งเดียว มีกำหนดไม่เกินสี่วัน เป็นการแก้ไขเพิ่มเติมจากกำหนดระยะเวลาเดิมคือ 15 วัน เป็น 7 วัน

หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2525 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 14) พ.ศ. 2525 โดยมีเหตุผลในการแก้ไขเพิ่มเติมว่าเพื่อให้การสอบสวนและคดีลุล่วงไปโดยรวดเร็วและเหมาะสมยิ่งขึ้น กับเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการสืบสวนและสอบสวนจนได้ความแน่ชัดก่อนจับกุมผู้ต้องหาโดยในเรื่องการขออำนาจศาลในการฝากขังผู้ต้องหาได้มีการเพิ่มเติมในเรื่องการขออนุญาตศาลในการฝากขังผู้ต้องหา ความว่าในกรณีที่ศาลสั่งขังครบสี่สิบแปดวันแล้ว หากพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอขังต่อไปอีกโดยอ้างเหตุจำเป็น ศาลจะสั่งขังต่อไปได้ก็ต่อเมื่อพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนได้แสดงถึงเหตุจำเป็น และนำพยานหลักฐานมาให้ศาลได้สอบสวนจนเป็นที่พอใจแก่ศาล กรณีที่สอบสวนครั้งนี้ ผู้ต้องหาจะแต่งตั้งทนายเพื่อแถลงข้อคัดค้าน และซักถามพยานก็ได้¹⁰⁴

โดยสรุป ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 มีการแก้ไขเพิ่มเติมหลายครั้งแต่จะเน้นไปที่การแก้ไขในเรื่องของการควบคุมตัวผู้ถูกจับซึ่งเป็นขั้นตอนที่อยู่ในความควบคุมของพนักงานตำรวจ แต่ในเรื่องของการขออำนาจศาลในการฝากขัง ได้มีการแก้ไขกำหนดระยะเวลาในการขอฝากขังผู้ต้องหา ดังนี้

1. แก้ไขกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังได้ครั้งเดียวเดี๋ยวมีกำหนดไม่เกินสี่ห้าวันในพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2490 แก้ไขกำหนดจากเดิม 15 วันเป็น 12 วัน และตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2499 แก้ไขจาก 12 วัน เป็น 7 วัน

2. กำหนดระยะเวลาในการขอฝากขังในกรณีที่อัตราโทษจำคุกเกิน 6 เดือน แต่ไม่ถึง 10 ปี สามารถขอฝากขังได้เป็นระยะเวลาไม่เกิน 48 วัน

3. กำหนดระยะเวลาในการขอฝากขังในกรณีที่อัตราโทษจำคุกเกิน 10 ปี สามารถขอฝากขังได้เป็นระยะเวลาไม่เกิน 84 วัน

4. ในกรณีที่กำหนดระยะเวลาที่ขังนั้นครบ 48 วันแล้ว หากพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอฝากขังต่อไปอีกโดยอ้างเหตุจำเป็น ศาลจะสั่งขังต่อไปได้

¹⁰³ ราชกิจจานุเบกษา ตอนที่ 16 เล่ม 73

¹⁰⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคแปด

ก็ต่อเมื่อพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนได้แสดงถึงเหตุจำเป็น และนำพยานหลักฐานมาให้ศาลได้สวนจนเป็นที่พอใจแก่ศาล

จะเห็นได้ว่าจากการบัญญัติกฎหมายในการขออำนาจศาลในการฝากขังผู้ต้องหาจะดูจากโทษจากการกระทำผิดเป็นเกณฑ์ในการกำหนดระยะเวลา แต่ในความเป็นจริงคงต้องมาพิจารณากันว่า การที่กฎหมายนำกำหนดโทษมาเป็นเกณฑ์นั้น มีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด เพราะตามสภาพการณแล้ว ผู้ต้องหาคือบุคคลที่ถูกกล่าวว่าได้กระทำความผิด แต่ยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาล การที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดแต่ต้องมาถูกขังอยู่ในอำนาจของศาลเป็นระยะเวลาสูงสุดถึง 84 วัน ต้องนับว่าเป็นระยะเวลาอันยาวนาน เพียงเพราะว่าต้องรอพนักงานสอบสวนค้นหาพยานหลักฐาน รวบรวมพยานหลักฐานแล้วสรุปสำนวนมีคามเห็นเสนอพนักงานอัยการเพื่อส่งคดีต่อไป ถึงแม้ว่าในการขออนุญาตศาลฝากขังพนักงานสอบสวนจะต้องแสดงเหตุจำเป็นและผู้ต้องหาสามารถจะคัดค้านได้ก็ตาม ซึ่งการฝากขังผู้ต้องหา นั้น ผู้ต้องหาไม่มีสิทธิที่จะแถลงคัดค้านคำร้องของพนักงานสอบสวนที่ขอฝากขังแต่ในความเป็นจริงแล้วคนที่เป็นผู้ต้องหาจะไม่ได้มีความรู้มากพอที่จะทำการคัดค้านและด้วยอำนาจของรัฐผู้ต้องหาจะตกอยู่ในสภาพที่ไม่กล้าที่จะแสดงการคัดค้านหรือแม้กระทั่งสอบถามศาลหรือพนักงานสอบสวนเพราะในประเทศไทยของเราต้องยอมรับว่าระบบเจ้าขุนมูลนายยังคงปรากฏให้เห็นอยู่เสมอ ซึ่งระยะเวลาในการควบคุมผู้ต้องหานั้น มีบทความที่กล่าวถึงกำหนดระยะเวลาในการควบคุมผู้ต้องหาในระหว่างสอบสวนที่นานเกินไป จะเป็นการเปิดโอกาสให้เจ้าพนักงานผู้ควบคุมกระทำการอันมิชอบต่าง ๆ ต่อผู้ต้องหาได้มากขึ้น ดังนั้นในหลักการควรจะจำกัดระยะเวลาควบคุมผู้ต้องหาให้สอดคล้องกับประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวน¹⁰⁵ และบทความที่กล่าวถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการควบคุมตัวผู้ต้องหาตามกำหนดเวลาที่กฎหมายบัญญัติ ทำให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินคดีของศาลเพราะคดีอาญาเป็นคดีที่จำกัดสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย จึงเห็นควรให้มีการพิจารณาทบทวนกำหนดระยะเวลาในการควบคุมตัวผู้ต้องหาในชั้นฝากขังให้น้อยลง

2.1.2 การสอบสวนและระยะเวลาการฝากขัง

การดำเนินการสอบสวนคดีอาญาของประเทศไทยนั้น ได้แบ่งองค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวนและหน้าที่ในการฟ้องร้องออกเป็น 2 องค์กร คือ ตำรวจ และ อัยการ โดยการแบ่งหน้าที่ของทั้งสององค์กรจะแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจน ดังนี้

¹⁰⁵ วรวิทย์ ฤทธิพิศ “ข้อพิจารณาเรื่องระยะเวลาควบคุมผู้ต้องหา” ค้นคว้าจากศูนย์วิทยบริการ สำนักงานศาลยุติธรรม คืบค้นวันที่ 23 มกราคม 2554 จาก <http://www.coj.go.th>

¹⁰⁶ สุพิศ ประณีตพลกรัง และคนอื่นๆ “การฝากขังกับการล่าช้าในการดำเนินคดีอาญา” ค้นคว้าจากศูนย์วิทยบริการ สำนักงานศาลยุติธรรม คืบค้นวันที่ 23 มกราคม 2554 จาก <http://www.coj.go.th>

1. กรณีการดำเนินคดีโดยพนักงานสอบสวน

เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ผู้ที่ได้รับความเสียหายจะเข้าแจ้งความร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานตำรวจ เพื่อให้เจ้าพนักงานตำรวจจับกุมหรือออกหมายเรียกบุคคลที่ต้องสงสัยมาเพื่อดำเนินการสอบสวน ดังนั้น ตำรวจจึงถือเป็นหน่วยงานแรกในกระบวนการยุติธรรมที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบในการสอบสวนคดีอาญาที่ปวง โดยมีข้อยกเว้นว่าถ้าเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัว พนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนโดยไม่มีคำร้องทุกข์ไม่ได้ แสดงว่าถึงอย่างไรตำรวจก็สามารถที่จะทำการสอบสวนคดีอาญาได้ทุกคดี¹⁰⁷ ภายใต้เงื่อนไขตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ และเมื่อทำการสอบสวนเสร็จแล้วพนักงานสอบสวนยังมีความเห็นว่าควรสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องไปยังพนักงานอัยการ ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าอำนาจในการสอบสวนของพนักงานสอบสวนสามารถดำเนินคดีได้โดยอิสระ โดยไม่มีองค์กรใดเข้ามาถ่วงดุลอำนาจของพนักงานสอบสวนแต่อย่างใด

แต่การใช้อำนาจขององค์กรตำรวจดังกล่าวอาจเกิดปัญหาได้ คือ การที่ตำรวจเป็นองค์กรที่เป็นทั้งผู้จับกุมและผู้สอบสวนในเวลาเดียวกัน จึงขาดการตรวจสอบและการคานอำนาจซึ่งกันและกันอาจทำให้เกิดการใช้อำนาจตามอำเภอใจส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ในขณะเดียวกัน และความที่องค์กรตำรวจเป็นองค์กรเดียวที่มีอำนาจในการสอบสวนการรวบรวมพยานหลักฐานในการสอบสวนผู้ต้องหาจึงขาดการตรวจสอบและถ่วงดุล Check and Balance) อำนาจในการรวบรวมพยานหลักฐานจากองค์กรอื่น อาจทำให้ใช้อำนาจโดยมิชอบบิดเบือนพยานหลักฐาน ย่อมสามารถส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมในทางอาญาได้

2. กรณีการดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ

เมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในการสอบสวนได้ดำเนินการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว พนักงานสอบสวนจะรวบรวมพยานหลักฐานและสรุปสำนวนโดยทำความเข้าใจพร้อมส่งเอกสารทั้งหมดให้กับพนักงานอัยการ อัยการก็จะทำหน้าที่ในการพิจารณาสำนวนการสอบสวนแต่อัยการไม่มีอำนาจในการสอบสวนดังเช่นพนักงานสอบสวน แต่มีอำนาจที่จะสั่งให้พนักงานสอบสวนสอบสวนผู้ต้องหาเพิ่มเติมได้ หรือจะให้พนักงานสอบสวนสั้วมาเพื่อให้อัยการซักถามได้ โดยอัยการมีอำนาจเด็ดขาดในการสั่งคดี โดยที่พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจแต่อย่างใด โดยการดำเนินคดีของอัยการเห็นว่ามันจะเป็นการใช้หลักดุลพินิจในการที่จะสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล

¹⁰⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121

การดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการมีผู้ศึกษาวิจัยพบว่า ในเรื่องการดำเนินคดีอาญาของไทยในชั้นก่อนฟ้องคดี ซึ่งเป็นการกระทำของพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ โดยระบบการดำเนินคดีของไทย ได้แยกการสอบสวนและฟ้องคดีออกจากกันทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติของตำรวจไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการจับกุมและสอบสวน เนื่องจากจะมีการละเมิดสิทธิของผู้ต้องหาอยู่เป็นประจำ เพราะพนักงานตำรวจมุ่งถึงผลสำเร็จของคดีในการที่จะนำผู้ต้องหามาฟ้องและลงโทษโดยมิได้คำนึงถึงหลักกฎหมายในเรื่องของการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาจะต้องเป็นผู้บริสุทธิ์ และมีได้คำนึงถึงสิทธิมนุษยชนหรือสิทธิที่ผู้ต้องหาควรจะได้รับ ผู้วิจัยจึงเสนอให้มีการหาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้ามากำหนดบทบาทในการให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาโดยเฉพาะพนักงานอัยการควรเข้ามามีบทบาทในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนให้มากยิ่งขึ้น

ส่วนการดำเนินคดีของพนักงานสอบสวนเป็นการดำเนินคดีเพื่อสืบหาบุคคลผู้กระทำความผิดมาลงโทษ หน่วยงานที่นับว่ามีความสำคัญหน่วยงานแรกที่จะเป็นหน่วยงานที่นำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ได้แก่ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยเป็นการดำเนินการของเจ้าพนักงานตำรวจแต่ละท้องที่ที่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น

ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยนั้น จะเห็นได้ว่าการสอบสวนถือว่าเป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพราะการสอบสวนจะมีผลต่อการฟ้องคดีของพนักงานอัยการซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้มีบทบัญญัติห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาล โดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นมาก่อน¹⁰⁹

เมื่อผู้เสียหายมาแจ้งความร้องทุกข์ว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น เจ้าพนักงานตำรวจจะบันทึกคำให้การ พยานหลักฐานต่าง ๆ ในการสืบหาตัวคนกระทำความผิด และเมื่อเจ้าพนักงานตำรวจสามารถจับบุคคลที่ต้องหาว่ากระทำความผิดจึงดำเนินการสอบสวนข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นตามคำร้องทุกข์ของผู้เสียหายที่ได้ดำเนินการแจ้งความร้องทุกข์ไว้ ดังนั้น เมื่อตำรวจจับผู้ต้องหาได้ ในคดีอาญาเรื่องหนึ่ง ๆ จะมีพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ หมายถึงพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในการสอบสวน ซึ่งมีหน้าที่สรุปสำนวนการสอบสวนแล้วทำความเห็นในสำนวนการสอบสวนเสนอพนักงานอัยการเพื่อพิจารณา¹¹⁰

¹⁰⁸ ไพบูลย์ ตั้งชนะวัฒน์(2550) “กระบวนการสอบสวนในคดีอาญาภายใต้การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาโดยพนักงานอัยการ” วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

¹⁰⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120

¹¹⁰ ชัยเกษม นิตศิริ (2552) *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 2* พิมพ์ครั้งที่ 2 หน้า 3

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พนักงานสอบสวนมีอำนาจ
หน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา รับคำร้องทุกข์
2. เมื่อพนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนจะต้องดำเนินการโดยมิชักช้า
3. มีหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อ
ประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติกรรมต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหาเพื่อรู้ตัวผู้กระทำ
ผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา¹¹

4. ออกหมายเรียกผู้ต้องหาและแจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบ รวมทั้งแจ้งสิทธิ
ต่าง ๆ ตามกฎหมายให้ผู้ต้องหาทราบ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า ระบบการสอบสวนคดีอาญาของพนักงานสอบสวนนั้น มี
วัตถุประสงค์หลักที่จะแสวงหาพยานหลักฐาน เพื่อสนับสนุนข้อกล่าวหาที่ผู้เสียหายได้ร้องทุกข์ไว้
และจะได้สรุปสำนวนพร้อมความเห็นส่งให้กับพนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดีต่อศาลตามกฎหมาย
เพื่อการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ในด้านสิทธิของผู้ต้องหาที่อยู่ในระหว่างการขอฝากขังต่อศาลนั้น ผู้ต้องหา
มีสิทธิแถลงคัดค้านคำร้องของพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการที่ขอฝากขัง หรือยื่นคำร้อง
ขอปล่อยชั่วคราวต่อศาล

ดังนั้น เมื่อพนักงานสอบสวนได้จับตัวผู้ถูกจับมาและทำการสอบสวนแล้ว
กฎหมายบัญญัติห้ามมิให้เจ้าพนักงานควบคุมตัวผู้ถูกจับไว้เกิน 48 ชั่วโมง หากเกินจะต้องนำตัวผู้ถูก
จับมาศาลเพื่อขออำนาจศาลในการฝากขังผู้ต้องหาไว้เพื่อทำการสอบสวนต่อไป ดังนั้น บุคคลที่เป็น
พนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการสอบสวนอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง โดยในกรณีที่ผู้ต้องหาถูก
คุมขัง ซึ่งพนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการขอขยายระยะเวลาในการฝากขังผู้ต้องหา ซึ่งใน
กฎหมายบัญญัติกำหนดระยะเวลาโดยพิจารณาจากอัตราโทษจำคุกเป็นเกณฑ์ตามที่กล่าวไว้ใน
เบื้องต้น ซึ่งในการสอบสวนในแต่ละครั้งหากพนักงานสอบสวนดำเนินการไม่แล้วเสร็จพนักงาน
สอบสวนก็มีสิทธิยื่นคำร้องขอต่อศาล ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่กระทบต่อสิทธิของผู้ต้องหา เพราะ
ผู้ต้องหาหากศาลยังไม่มีคำพิพากษาถึงว่าบุคคลเหล่านั้นยังไม่มีความผิดแต่ต้องถูกควบคุมอยู่
จนถึงกำหนดระยะเวลา 84 วัน กำหนดเวลาดังกล่าวทำให้พนักงานสอบสวนอาจไม่ได้ใช้ความ
รวดเร็วในการสอบสวนหรือหาพยานหลักฐานมาเพราะยังมีระยะเวลาให้ดำเนินการอยู่

¹¹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130

¹¹² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131

ในการดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวนที่จับและควบคุมตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ และขั้นตอนที่อยู่ในอำนาจของพนักงานสอบสวนคือ การควบคุมตัวและสอบสวนเพื่อหาพยานหลักฐานและมีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาได้เพียง 48 ชั่วโมงหากยังสอบสวนไม่แล้วเสร็จต้องมาขออำนาจศาลในการฝากขังผู้ต้องหาต่อศาลซึ่งกฎหมายกำหนดระยะเวลาในการขอฝากขังไว้ที่ 7 วัน 48 วัน และ 84 วัน ตามแต่ละฐานความผิดที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อกล่าวหาและจากการสอบสวน ซึ่งในระยะเวลาในการถูกควบคุมตัวดังกล่าว หากผู้ต้องหาไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาจะถูกควบคุมตัวเต็มตามระยะเวลาที่พนักงานสอบสวนขออำนาจศาลในการฝากขัง ซึ่งในการขอฝากขังในแต่ละครั้งพนักงานสอบสวนจะขอเต็มตามระยะเวลาที่กฎหมายอนุญาตให้ฝากขัง และศาลก็จะอนุญาตให้ฝากขังเต็มตามกำหนดระยะเวลาทุกครั้งเกือบทุกคดี แม้กฎหมายจะบัญญัติให้ผู้ต้องหาสามารถคัดค้านได้ แต่ไม่เคยปรากฏว่าผู้ต้องหาคัดค้านการฝากขังเพราะไม่ทราบว่าจะคัดค้านอย่างไร เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจ

การกำหนดระยะเวลาในการควบคุมตัวผู้ต้องหา นับจากวันที่ถูกขังมาถึงที่ทำการของพนักงานตำรวจที่สอบสวนคดีและล่วงเลยมาถึงขั้นตอนในการขออำนาจศาลในการฝากขังเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาโดยตร ซึ่งในการขอฝากขังในแต่ละครั้งพนักงานสอบสวนมักจะอ้างว่า ต้องรอสอบพยานบุคคล รอการตรวจประวัติ รอการพิสูจน์ของกลาง สอบพยานเพิ่มเติมตามคำสั่งผู้บังคับบัญชาที่กำหนดระยะเวลาในการควบคุมเป็นเวลานานเกินความจำเป็น อาจทำให้พนักงานสอบสวนไม่กระตือรือร้นในการสอบสวนคดี ดังนั้น พนักงานสอบสวนควรจะสอบสวนและแสวงหาพยานหลักฐานโดยเร็ว จะได้ส่งสำนวนให้พนักงานอัยการดำเนินคดีต่อไป เพราะหากศาลมีคำพิพากษายกฟ้องระยะเวลาที่ถูกควบคุมตัวจะกลายเป็นการกระทบสิทธิของบุคคลเป็นอย่างมาก

สิทธิของผู้ต้องหาหรือผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา เป็นสิทธิที่กฎหมายบัญญัติรับรองไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ไม่ว่าจะเป็นสิทธิที่ผู้ต้องหาได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์ สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองเมื่อถูกจับ หรือถูกคุมขัง สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาอย่างรวดเร็ว และเป็นธรรม ซึ่งสิทธิต่าง ๆ ที่กล่าวมาเป็นสิทธิที่กฎหมายบัญญัติไว้ และสิทธิดังกล่าวจะต้องได้รับการรับรองและคุ้มครองภายใต้ระบบการดำเนินคดีอาญาของผู้ต้องหาหรือผู้ถูกกล่าวหา

ในกรณีที่ศาลอนุญาตให้พนักงานสอบสวนฝากขังผู้ต้องหาไม่ว่าจะเป็นระยะเวลา 48 วัน หรือ 84 วัน นั้นเมื่อครบกำหนดพนักงานสอบสวนจะต้องสรุปสำนวนการสอบสวนและทำความเข้าใจสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหาต่อพนักงานสอบสวน โดยพนักงานสอบสวนจะใช้ระยะเวลาที่ศาลอนุญาตเต็มตามจำนวนเพราะจะต้องแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อสนับสนุนว่าผู้ต้องหากระทำความผิดแล้วสรุปสำนวนพร้อมทำความเข้าใจสั่งไปยังพนักงานอัยการ แต่ก็มีได้

หมายความว่าพนักงานสอบสวนจะต้องใช้เวลาในการฝากขังเต็มจำนวนเพื่อแสวงหาพยานหลักฐาน ทุกเรื่องเสมอไป มีคดีบางคดีที่พนักงานสอบสวนสามารถใช้ระยะเวลาในการแสวงหาข้อเท็จจริง ได้ก่อนครบกำหนดฝากขัง ซึ่งผู้ศึกษาได้ไปค้นคว้าหาข้อมูลของการฝากขังผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นคดีของศาลอาญา และศาลอาญากรุงเทพใต้ ซึ่งเป็นศาลขนาดใหญ่มีคดีเป็นจำนวนมาก เพื่อยกเป็นกรณีศึกษาดังนี้

กรณีศึกษาที่ 1 คดีหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณา คดีนี้ผู้เสียหาย ได้แจ้งความร้องทุกข์กับพนักงานตำรวจ สน.ลุมพินี กรณีนายชวนนท์ อินทรโกมาลย์สุต โฆษกพรรคประชาธิปัตย์ และนางสาวมัลลิกา บุญมีตระกูล รองโฆษกพรรคประชาธิปัตย์ ผู้ถูกกล่าวหา กระทำ ความผิดฐานหมิ่นประมาทผู้อื่นโดยการโฆษณาโดยร่วมกันให้สัมภาษณ์แถลงข่าวกล่าวหา นางสาว ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ว่าได้ใช้เวลาราชการไปประชุมกับนักธุรกิจที่โรงแรมโพรซิชั่นส์ ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชังคดีดังกล่าวพนักงานสอบสวนทำการสอบสวน โดยใช้ระยะเวลาในการแสวงหาข้อเท็จจริงเพียง 2 เดือน (60วัน) ก็สามารถสรุปสำนวนและทำ ความเห็นควรฟ้องผู้ต้องหาทั้งสองส่งให้แก่พนักงานอัยการได้แล้ว

เป็นที่น่าสังเกตว่าคดีดังกล่าวเป็นคดีทางการเมืองและเป็นคดีที่โด่งดังมาก หนังสือพิมพ์ลงข่าวติดต่อกันหลายฉบับและหลายวัน ทำให้เห็นได้ว่าหากเป็นคดีที่มีผู้เสียหายและผู้ต้องหาเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงในสังคม เป็นนักการเมืองที่มาจากพรรคการเมืองที่แข่งขันกัน พนักงานสอบสวนก็สามารถทำการสอบสวนและสรุปสำนวนพร้อมทำความเห็นฟ้องหรือไม่ฟ้อง ส่งให้แก่อัยการได้อย่างรวดเร็ว

กรณีศึกษาที่ 2 นายราเชช สักเสนา อดีตที่ปรึกษาของนายเกริกเกียรติ ชาลีจันทร์ กรรมการผู้จัดการธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ หรือบีบีซี ถูกฟ้องในความผิดตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ.2535 โดยคดีดังกล่าวอัยการฟ้องว่าจำเลยกับพวก ร่วมกันเบียดบังเอาทรัพย์สินของผู้เสียหาย(ธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การบีบีซี) รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 1,657,000,000 บาท โดยคดีดังกล่าวเมื่อศาลจับตัวผู้ต้องหาแล้ว ได้นำตัวผู้ต้องหาไปยังศาลเพื่อขออำนาจศาลในการฝากขังเพื่อทำการสอบสวน โดยคดีดังกล่าวเป็นคดีที่มีโทษจำคุกเกินกว่า 10 ปี ศาลจะอนุญาตให้ฝากขังได้ทั้งสิ้นรวม 84 วัน รวม 7 ครั้ง ๆ ละ 12 วัน ฝากขังครั้งที่ 1 ถึงวันที่ 31 ตุลาคม 2552 ฝากขังครั้งที่ 2 ถึงวันที่ 11 พฤศจิกายน 2552 ฝากขังครั้งที่ 3 ถึงวันที่ 23 พฤศจิกายน 2552 ครบกำหนดฝากขังครั้งที่ 3 พนักงานสอบสวนสรุปสำนวนพร้อมความเห็นส่งฟ้องไปยังพนักงานอัยการ โดยใช้ระยะเวลาในการรวบรวมพยานหลักฐานประมาณ 36 วัน¹¹³

¹¹³ คดีหมายเลขดำที่ 3054/2552 ศาลอาญากรุงเทพใต้

จะเห็นได้ว่าคดีดังกล่าวเป็นคดีที่ประชาชนให้ความสนใจและติดตามข่าวอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากบีบีซีเป็นธนาคารใหญ่ จึงเป็นที่กล่าวขวัญถึงความร้ายแรงของคดี วงการธนาคารให้ความสนใจในความคืบหน้าของคดีซึ่งพนักงานสอบสวนขอฝากขังยังไม่ครบ 84 วันก็สามารถสรุปสำนวนส่งไปยังพนักงานอัยการได้

กรณีศึกษาที่ 3 พนักงานอัยการ โจทก์ ฟ็องนายวิระหรือวิระกานต์ มุกสิกพงศ์ อดีตประธานแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) เป็นจำเลยในความผิดฐานร่วมกันก่อการร้าย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 135/1 135/2 โดยคดีดังกล่าวเป็นคดีที่มีโทษจำคุกเกินกว่า 10 ปี ศาลอนุญาตให้ฝากขังได้ทั้งสิ้นรวม 84 วัน รวม 7 ครั้ง ๆ ละ 12 วัน เริ่มฝากขังตั้งแต่วันที่ 15 มิถุนายน 2553 ผู้ต้องหาได้รับการปล่อยชั่วคราว คดีนี้พนักงานสอบสวนสรุปสำนวนส่งให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องจำเลยในวันที่ 1 กันยายน 2553 ใช้ระยะเวลาในการรวบรวมพยานหลักฐานประมาณ 70 วัน¹¹⁴

กรณีดังกล่าวพนักงานสอบสวนใช้ระยะเวลาในการรวบรวมพยานหลักฐานเกือบครบกำหนดฝากขัง เนื่องจากคดีดังกล่าวเป็นคดีที่เป็นที่สนใจของประชาชนทั่วประเทศ เป็นคดีที่ผู้กระทำผิดเป็นนักการเมืองที่มีชื่อเสียงโด่งดัง พนักงานสอบสวนสามารถใช้ระยะเวลาในการรวบรวมพยานหลักฐานได้ก่อนครบกำหนดฝากขัง

กรณีศึกษาที่ 4 พนักงานสอบสวนยื่นคำร้องขอฝากขัง นายเจ็มส์ สิงห์สิทธิ์ ในข้อหากระทำการก่อการร้าย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 135/1, 135/2 โดยคดีดังกล่าวเป็นคดีที่มีโทษจำคุกเกินกว่า 10 ปี ศาลอนุญาตให้ฝากขังได้ทั้งสิ้นรวม 84 วัน รวม 7 ครั้ง ๆ ละ 12 วัน เริ่มฝากขังครั้งแรกตั้งแต่วันที่ 3 ธันวาคม 2553 คดีนี้พนักงานสอบสวนสรุปสำนวนส่งให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องจำเลยในวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2554 ใช้ระยะเวลาในการรวบรวมพยานหลักฐานประมาณ 45 วัน¹¹⁵

จากกรณีศึกษาทั้ง 4 กรณีที่ยกมาเป็นตัวอย่างนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่าหากเป็นคดีที่มีบุคคลที่มีชื่อเสียงกระทำความผิด คดีที่ประชาชนให้ความสนใจ คดีที่ผู้กระทำความผิดเป็นนักการเมือง พนักงานสอบสวนก็สามารถแสวงหาพยานหลักฐานพร้อมทำความเข้าใจส่งไปยังพนักงานอัยการได้เร็วกว่าคดีปกติ ทำให้เห็นได้ว่าหากพนักงานสอบสวนปฏิบัติหน้าที่ในการรวบรวมและแสวงหาพยานหลักฐานได้เร็วทุกคดีดังกล่าว ก็สามารถกระทำได้ ผู้ต้องหาจึงจะได้ชื่อว่าเป็นได้รับการคุ้มครองสิทธิอย่างแท้จริง

¹¹⁴ คดีหมายเลขดำที่ อ.2542/2553 ศาลอาญา

¹¹⁵ คดีหมายเลขดำที่ อ.757/2554 ศาลอาญา

2.2 การสอบสวนและการฝากขังในต่างประเทศ

2.2.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

การควบคุมผู้ต้องหาของประเทศสหรัฐอเมริกาไม่ได้รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ว่าพนักงานตำรวจมีอำนาจควบคุมผู้ต้องหาได้เป็นเวลานานเท่าใด แต่ในกฎหมายของมลรัฐต่าง ๆ กำหนดไว้ว่าเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นและสามารถจับตัวผู้ถูกจับได้แล้วจะต้องนำตัวผู้ถูกจับไปศาลโดยเร็ว ในบางมลรัฐกำหนดไว้ว่าให้นำตัวผู้ถูกจับไปศาลภายใน 24 ชั่วโมง และเมื่อไปถึงแล้วศาลจะต้องแจ้งถึงสิทธิต่าง ๆ เช่น แจ้งว่าถูกจับเรื่องอะไร แจ้งว่าผู้ต้องหาสิทธิได้รับการไต่สวนเบื้องต้นหากมีการถูกคุมขัง ซึ่งกฎหมายบางฉบับกำหนดไว้ว่าจะต้องถูกควบคุมไม่เกิน 10 วัน และหากปรากฏว่าผู้ต้องหาไม่ได้กระทำความผิดศาลก็จะตั้งปล่อยตัวผู้ต้องหา ซึ่งผู้ต้องหาสิทธิถามค่านายหน้า มีสิทธินำพยานเข้าแสดงต่อศาล¹¹⁶ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการควบคุมตัวผู้ต้องหาของประเทศสหรัฐอเมริกา ศาลได้เข้ามามีบทบาทในการตรวจสอบตั้งแต่เมื่อผู้ต้องหามาถึงศาล ซึ่งเป็นการตรวจสอบอำนาจของพนักงานตำรวจว่าได้กระทำไปโดยถูกต้อง หรือมีความชอบธรรมหรือไม่อย่างไร

นอกจากนี้ หากผู้ต้องหาถูกคุมขังโดยมิชอบสามารถร้องขอต่อศาลให้ปล่อยตัวได้ โดยสิทธิในการขอปล่อยตัวผู้ต้องหานี้ รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา มาตรา 8 ได้บัญญัติรับรองสิทธิโดยกำหนดห้ามมิให้ศาลเรียกหลักประกันในการขอปล่อยชั่วคราวสูงเกินไป ซึ่งหลักประกันจะสูงเกินไปหรือไม่นั้น ศาลสหรัฐอเมริกาก็จะพิจารณาว่าวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการเรียกหลักประกันก็เพื่อที่จะแน่ใจว่าผู้ต้องหาจะมาศาลในนัดพิจารณา และจะไม่หลบหนี

แต่สิทธิในการประกันตัวผู้ต้องหาของสหรัฐอเมริกาก็จะจำกัดและจะมีข้อยกเว้นในคดีที่มีโทษประหารชีวิตเท่านั้น เพราะหากให้ประกันไปแล้วผู้ต้องหามีโอกาสที่จะหลบหนี ดังนั้น แนวปฏิบัติที่ใช้บังคับอยู่จึงไม่ให้สิทธิผู้ต้องหาในคดีที่มีโทษประหารชีวิตได้รับการปล่อยชั่วคราว¹¹⁷

2.2.2 ประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่น เป็นประเทศที่ใช้กฎหมายระบบซีวิลลอว์ (Civil Law) ซึ่งลักษณะของการใช้อำนาจในกระบวนการยุติธรรม¹¹⁸ มีดังนี้คือ

¹¹⁶ อุดม วัตตธรรม (2548) “การควบคุมตัวผู้ต้องหาป้องกันฟ้องกับความไม่เสมอภาคในการบังคับใช้กฎหมาย ศึกษาเฉพาะกรณีของศาลจังหวัดเชียงใหม่” งานวิจัยหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.) รุ่นที่ 8 วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม หน้า 28

¹¹⁷ อุดม วัตตธรรม เรื่องเดียวกัน หน้า 29

¹¹⁸ สุขสมัช สุขทิบดี (2553) *เอกสารประกอบการบรรยายวิชา การบริหารงานกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (LA 790)* มหาวิทยาลัยรามคำแหง

อำนาจสอบสวนองค์กรตำรวจยังคงมีบทบาทสำคัญในการสอบสวน
ดำเนินคดีอาญาเมื่อมีความผิดเกิดขึ้นดังเช่นประเทศไทยแต่กฎหมายยังให้อำนาจพนักงานอัยการ
ใช้ดุลพินิจในการให้อำนาจสอบสวนในกรณีที่เห็นว่ามีความจำเป็นอัยการสามารถเข้าทำการ
สอบสวนด้วยตนเองได้

อำนาจฟ้องคดี การฟ้องคดีเป็นอำนาจของพนักงานอัยการถือเป็นจุดเด่น
ขององค์กรอัยการ โดยพิจารณาจากข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานจากการสอบสวนว่าผู้ต้องหาเป็น
ผู้กระทำผิดถึงขนาดที่ศาลจะพิพากษาลงโทษหรือไม่ หากมีมูลพนักงานอัยการจะฟ้องคดีต่อศาล ซึ่ง
มีลักษณะคล้ายกับของประเทศไทย แต่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้อำนาจแก่พนักงาน
อัยการใช้ดุลพินิจที่จะไม่ฟ้องคดี เมื่อเห็นว่า การฟ้องคดีไม่จำเป็น แม้ว่าข้อเท็จจริงและครบองค์
ประกอบของความผิดอาญาก็ตาม โดยจะพิจารณาถึง อายุของผู้กระทำผิดความหนักเบาและ
พฤติการณ์ของผู้กระทำผิด หรือสภาพภายหลังการกระทำผิดเป็นต้น เมื่ออัยการสั่งไม่ฟ้องแล้วต้อง
เสนอให้ผู้บังคับบัญชาเห็นชอบ เป็นการควบคุมการใช้ดุลพินิจและป้องกันการใช้อำนาจตาม
อำเภอใจซึ่งมีความชัดเจนกว่าอำนาจอัยการของไทย

การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของประเทศญี่ปุ่น นั้น ตำรวจและ
พนักงานอัยการจะเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินคดี ตำรวจจะเป็นผู้รับผิดชอบเบื้องต้นในการ
สอบสวนคดี แต่พนักงานอัยการสามารถคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาโดยมีอำนาจในการเริ่มคดีและ
ควบคุมการสอบสวนได้ ซึ่งแตกต่างจากของประเทศไทย โดยพนักงานสอบสวนของไทย พนักงาน
ตำรวจจะทำหน้าที่ในการสอบสวนและสรุปสำนวนพร้อมความเห็นส่งไปยังพนักงานอัยการเพื่อ
ฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหาต่อไป

ระยะเวลาในการควบคุมผู้ต้องหาของประเทศญี่ปุ่น นั้น ตามประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา วางหลักเกณฑ์ไว้ดังนี้

เมื่อมีการจับกุมตัวผู้ต้องหาแล้ว พนักงานตำรวจต้องนำตัวผู้ต้องหาพร้อมทั้ง
พยานหลักฐานที่รวบรวมได้ในเบื้องต้นไปยังสำนักงานอัยการที่มีอำนาจเหนือคดีนี้ ภายใน 48
ชั่วโมง (2 วัน) นับแต่เวลาที่ถูกจับกุม เพื่อให้พนักงานอัยการได้พิจารณา เมื่อพนักงานอัยการ
พิจารณาแล้วเห็นว่าพยานหลักฐานในเบื้องต้นน่าจะเชื่อว่าเป็นผู้กระทำความผิดหรือมี
ความเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ ก็จะยื่นคำร้องต่อศาลภายใน 24 ชั่วโมง
(1 วัน) นับแต่เวลาที่ได้รับตัวผู้ต้องหาจากตำรวจ เพื่อให้ศาลสั่งขังผู้ต้องหาไว้ได้ไม่เกินครั้งละ 50
วัน และศาลจะสั่งขังได้ไม่เกิน 2 ครั้ง (รวม 20 วัน)

โดยสรุป ในเรื่องการควบคุมตัวผู้ต้องหา ก่อนที่มีการฟ้องคดีต่อศาลของ
ประเทศญี่ปุ่น นั้น พนักงานอัยการเท่านั้นที่จะร้องขอต่อศาลให้ควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ในระหว่าง

การสอบสวนโดยพนักงานอัยการจะต้องยื่นคำร้องขอภายใน 24 ชั่วโมง หลังจากที่ได้รับสำนวนจากเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือ 48 ชั่วโมงหลังจากจับกุมผู้ต้องหาได้

และหากในกรณีที่ตำรวจยังสอบสวนไม่เสร็จศาลจะสั่งให้คุมตัวผู้ต้องหาเป็นระยะเวลา 10 วัน ถ้ามีเหตุสมควรเชื่อได้ว่าผู้ต้องหากระทำความผิด อาจยื่นคำร้องขอขยายได้อีก 10 วัน รวมทั้งหมดแล้วใช้เวลาในการสอบสวนผู้ต้องหา ก่อนให้พนักงานอัยการยื่นฟ้อง จำนวน 23 วัน เท่านั้น¹¹⁹

จะเห็นได้ว่า ขั้นตอนก่อนฟ้องคดีต่อศาลของประเทศสหรัฐอเมริกา มีลักษณะต่างกันว่า เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นและพนักงานตำรวจจับกุมผู้ถูกจับได้แล้วจะนำตัวผู้ถูกจับไปยังศาลโดยเร็วภายใน 24 ชั่วโมง เพื่อให้ศาลได้มีโอกาสเข้ามาตรวจสอบว่ามีเหตุอันสมควรหรือไม่ที่จะจับตัวผู้ต้องหา และศาลจะเป็นผู้แจ้งสิทธิต่าง ๆ ให้ผู้ต้องหาได้ทราบ รวมตลอดถึงตรวจสอบถึงความจำเป็นในการควบคุมผู้ต้องหา การขอลปล่อยชั่วคราวในระหว่างถูกควบคุมและสิทธิในการขอลปล่อยชั่วคราวจะมีอยู่ตลอดเวลาที่ถูกควบคุม และเมื่อศาลจะควบคุมผู้ต้องหาจะต้องไต่สวนเบื้องต้นถึงสาเหตุแห่งการขัง ซึ่งกำหนดไว้ว่าต้องไม่เกิน 10 วัน

ส่วนขั้นตอนก่อนฟ้องคดีต่อศาลของประเทศญี่ปุ่น พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานได้แล้วต้องส่งตัวผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ และพนักงานอัยการเท่านั้นที่จะร้องขอต่อศาลเพื่อให้ควบคุมตัวผู้ต้องหาและระยะเวลาในการควบคุมก็ใช้เวลาควบคุมไม่เกิน 23 วัน ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญของประเทศญี่ปุ่น ที่บัญญัติในคดีอาญาทั้งปวง ผู้ต้องหาต้องมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีแบบเปิดเผยด้วยความรวดเร็วอันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในคดีอาญาได้อย่างสมบูรณ์

¹¹⁹ Code of Criminal Procedure, Article 208

บทที่ 4

วิเคราะห์สิทธิเสรีภาพเกี่ยวกับการฝากขังผู้ต้องหาตามกฎหมาย

การศึกษาเรื่อง สิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาเกี่ยวกับกำหนดเวลาในการฝากขังใน นี้ ผู้ศึกษาขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล เป็น 3 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 มาตรฐานของกำหนดระยะเวลาในการฝากขังผู้ต้องหาในระหว่างสอบสวน

ประเด็นที่ 2 ความเหมาะสมของกำหนดระยะเวลาในการฝากขังผู้ต้องหาในระหว่างสอบสวน

ประเด็นที่ 3 คุณภาพชีวิตของผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมตัวในระหว่างการฝากขังของศาล ซึ่งจะวิเคราะห์ในรายละเอียด ดังนี้

1. มาตรฐานของกำหนดระยะเวลาในการฝากขังผู้ต้องหาในระหว่างสอบสวน

เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น และได้ตัวผู้กระทำความผิดมาแล้ว จุดมุ่งหมายและความสำคัญของการควบคุมตัวก็เพื่อจะดำเนินการสอบสวนผู้ต้องหา ดังนั้น มาตรการการบังคับของรัฐกับผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดก็ยังคงมีความจำเป็น เพราะหากรัฐไม่อาจไม่ตรึงการบังคับกับผู้ถูกกล่าวหาได้แล้ว การดำเนินคดีอาญาย่อมไม่อาจกระทำได้ แต่ในขณะที่เดียวกันผู้ที่ตกเป็นผู้ต้องหา รัฐก็ยังคงต้องบัญญัติหลักการโดยให้การดูแล ค้ำครอง ไม่ว่าจะอยู่ในชั้นสอบสวน หรือชั้นพิจารณา ในเรื่องของการแจ้งข้อกล่าวหา การสอบสวน ซึ่งจะต้องกระทำตามหลักเกณฑ์โดยเคร่งครัด หากผู้กระทำผิดถูกฟ้องยังศาลแล้ว ตามรัฐธรรมนูญถือว่าบุคคลนั้นยังเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่ เพราะศาลยังไม่ได้พิพากษา และในกระบวนการพิจารณาศาลยังจะต้องพิจารณาคดีด้วยความระมัดระวัง ต้องมีการสอบถามจำเลยเรื่องทนายความรวมทั้งต้องแจ้งสิทธิต่าง ๆ ด้วยถึงจะครบในขั้นตอนกระบวนการพิจารณา

การควบคุมตัวผู้ถูกจับเพื่อดำเนินคดี เป็นการจำกัดเสรีภาพในร่างกาย ดังนั้น การควบคุมตัวระหว่างคดีจึงมีจุดมุ่งหมาย 3 ประการ¹²⁰ คือ

1. เพื่อให้การสอบสวนดำเนินไปโดยเรียบร้อย
2. เพื่อประกันการมีตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลย
3. เพื่อประกันการบังคับโทษ

¹²⁰ คณิต ฌ นคร,กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา,2546,กรุงเทพฯ :สำนักพิมพ์วิญญูชน,หน้า 249

ในการควบคุมผู้ต้องหาระหว่างสอบสวนนั้น ประเทศสหรัฐอเมริกา รัฐธรรมนูญไม่ได้กำหนดว่าพนักงานตำรวจมีอำนาจควบคุมผู้ต้องหาได้นานเท่าใด แต่กฎหมายของรัฐบาลกลางและกฎหมายของมลรัฐต่าง ๆ กำหนดไว้ว่าจะต้องนำตัวผู้ต้องหาไปศาลโดยเร็ว บางมณฑลกำหนดให้นำตัวผู้ต้องหาไปศาลภายใน 24 ชั่วโมง และเมื่อไปถึงศาลแล้ว ศาลจะแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบถึงสิทธิต่าง ๆ เช่น แจ้งว่าผู้ต้องหาถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดในเรื่องใด และผู้ต้องหาจะมีสิทธิอะไรบ้าง และหากจะต้องมีการคุมขังผู้ต้องหาจะต้องมีการไต่สวนถึงสาเหตุของกัที่ศาลจะต้องคุมขัง ซึ่งจะใช้เวลาในการดำเนินการไม่เกิน 10 วัน และหากผู้ต้องหาไม่ได้กระทำความผิดศาลจะสั่งปล่อยตัวผู้ต้องหา โดยทุกชั้น ตอนของสหรัฐอเมริกา ศาลได้เข้ามามีบทบาทในการตรวจสอบทุกชั้น ตอน เมื่อมีการจำกัดสิทธิ เสรีภาพของจำเลยเพื่อเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจของพนักงานตำรวจว่าได้กระทำไปโดยถูกต้องและชอบธรรม หรือไม่

ประเทศญี่ปุ่น เมื่อผู้ต้องหาถูกจับแล้ว พนักงานตำรวจจะมีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาได้ 48 ชั่วโมง เมื่อครบกำหนดแล้วจะต้องส่งตัวผู้ต้องหาให้แก่พนักงานอัยการ ในชั้นตอนนี้พนักงานอัยการมีสิทธิควบคุมตัวผู้ต้องหาได้อีก 24 ชั่วโมง เมื่อครบกำหนดแล้ว หากมีความจำเป็นจะควบคุมตัวผู้ต้องหาอีกอัยการจะต้องยื่นคำร้องต่อศาลขออนุญาตควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้รั้ง ๆ ละ 10 วัน ซึ่งรวมระยะเวลาสูงสุดนับตั้งแต่วันจับกุมตัวไม่เกิน 23 วัน โดยในการยื่นคำร้องศาลจะทำการไต่สวนและแจ้งสิทธิต่าง ๆ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาชี้แจงข้อเท็จจริงต่าง ๆ ด้วย ซึ่งในชั้นนี้ผู้ต้องหาจะไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว แต่หากพนักงานอัยการฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลแล้วศาลจะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้

สำหรับประเทศไทย การควบคุมตัวผู้ถูกจับ พนักงานตำรวจสามารถควบคุมผู้ถูกจับไว้ในที่ทำการได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมง หากครบกำหนดดังกล่าวพนักงานตำรวจจะต้องนำตัวผู้ถูกจับไปศาลเพื่อขออำนาจศาลในการฝากขังผู้ต้องหาไว้ก่อน ซึ่งระยะเวลาในการควบคุมผู้ต้องหาเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 87 ซึ่งศาลจะดูที่กำหนดโทษจำคุกเป็นเกณฑ์โดยกำหนดระยะเวลาในการฝากขังผู้ต้องหาของประเทศไทย มี 3 ช่วงเวลา คือ

1. หากโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน ศาลมีอำนาจสั่งขังได้ครั้งเดียว มีกำหนดไม่เกิน 15 วัน
2. หากโทษจำคุกเกิน 6 เดือนแต่ไม่ถึง 10 ปี ศาลมีอำนาจสั่งขังได้หลาย ๆ ครั้งรวมแล้วไม่เกิน 48 วัน
3. หากโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่ 10 ปี ขึ้นไป ศาลมีอำนาจสั่งขังได้ไม่เกิน 34 วัน

โดยเมื่อศาลอนุญาตให้ฝากขังครบ 48 วันแล้ว หากจะมีการขออนุญาตให้ฝากขังต่อพนักงานสอบสวนจะต้องยื่นคำร้องพร้อมทั้งแสดงเหตุผล ความจำเป็นในการขอฝากขังต่อให้ศาล

¹²¹ อุดม วัตตธรรม เรื่องเดียวกัน หน้า 46

ทราบ ศาลจะทำการไต่สวนถึงสาเหตุที่ต้องขอฝากขังต่อ โดยในชั้นนี้ผู้ต้องหาสามารถคัดค้านการขอฝากขังได้

จะเห็นได้ว่าการควบคุมตัวผู้ต้องหา ก่อนฟ้องในแต่ละประเทศมีความแตกต่างกัน กำหนดระยะเวลาในการควบคุมผู้ต้องหาในระหว่างสอบสวนไม่ได้มีมาตรฐานของระยะเวลาที่เหมาะสมกำหนดไว้ ดังนั้น มาตรฐานในการควบคุมผู้ต้องหาของแต่ละประเทศจะอยู่ภายใต้การควบคุมของกฎหมาย แต่ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law คือ ระบบกฎหมายอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา หรือในระบบกฎหมาย Civil Law คือ ระบบกฎหมายฝรั่งเศส เยอรมัน ญี่ปุ่น รวมทั้งประเทศไทยด้วยนั้น ก็ได้มีมาตรการป้องกันผู้ต้องหาที่จะไม่ต้องถูกขังนานเกินควร ด้วยการกำหนดระยะเวลาควบคุมผู้ต้องหาไว้อย่างจำกัด และศาลจะเข้าไปมีบทบาทในเรื่องของการตรวจสอบพยานหลักฐานหากจะมีการควบคุมตัวผู้ต้องหาโดยเคร่งครัด เพื่อให้กระทบสิทธิ เสรีภาพแก่ผู้ต้องหาให้น้อยที่สุด โดยยึดหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพเป็นหลัก และคำนึงถึง สิทธิ เสรีภาพของผู้ต้องหาตามที่รัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศบัญญัติให้การรับรองสิทธิในเรื่องการพิจารณาคดี ให้มีความรวดเร็ว นอกจากนี้ยังมีมาตรการผ่อนคลายการจำกัดเสรีภาพ คือ ในระหว่างถูกควบคุมตัวสามารถร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวได้

2. ความเหมาะสมของกำหนดระยะเวลาในการฝากขังผู้ต้องหาในระหว่างสอบสวน

จากการศึกษาข้อมูลทำให้ทราบว่า มาตรฐานของกำหนดระยะเวลาในการควบคุมตัวผู้ต้องหา ก่อนฟ้องต่อศาลในแต่ละประเทศนั้น มีความแตกต่างกันแล้วแต่ระบบกฎหมายของประเทศเหล่านั้น แต่ระบบกฎหมายของแต่ละประเทศที่กำหนดในเรื่องของการควบคุมผู้ต้องหาจะคำนึงถึง สิทธิ เสรีภาพ สิทธิมนุษยชนและหลักความคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญเหมือนกัน

การควบคุมตัวผู้ต้องหาของสหรัฐอเมริกา กำหนดระยะเวลาอย่างรวดเร็วและให้สิทธิในการปล่อยชั่วคราว โดยศาลจะทำการตรวจสอบทุกขั้นตอน ส่วนประเทศญี่ปุ่น กำหนดระยะเวลาในการควบคุมจำนวน 23 วัน โดยพนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้องคดี สำหรับประเทศไทย กำหนดระยะเวลามีเป็นจำนวนมากว่าของทั้งสองประเทศ

ความเหมาะสมของกำหนดระยะเวลาในการควบคุมผู้ต้องหา ในบางประเทศอาจจะกำหนดระยะเวลาอย่างรวดเร็ว เช่นประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ความสำคัญในเรื่องหลักการคุ้มครองสิทธิ ตามรัฐธรรมนูญ กำหนดระยะเวลาในการควบคุมผู้ต้องหากระทำอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีพื้นที่ใหญ่ประกอบด้วยรัฐต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก และเป็นประเทศที่มีอาชญากรรมเป็นจำนวนมาก ให้ความสำคัญกับการควบคุมตัวผู้กระทำความผิด โดย

หลังจากที่พนักงานตำรวจควบคุมผู้ต้องหาครบ 48 ชั่วโมง จะต้องนำตัวผู้ต้องหาส่งศาล โดยศาลจะเข้ามาดูแลการสอบสวนในทุกชั้นตอน รวมถึงการแจ้งสิทธิต่าง ๆ ให้แก่ผู้ต้องหาได้ทราบ หากต้องมีการคุมขังจะทำการไต่สวนอย่างรวดเร็วภายใน 10 วัน และหากปรากฏว่าไม่ได้กระทำความผิดหรือไม่มีเหตุอันสมควรจะทำการปล่อยตัวผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทันที แต่ถ้าหากจะต้องคุมขังผู้ต้องหาไว้ก่อน ในชั้นนี้ผู้ต้องหาสามารถใช้สิทธิร้องขอให้ปล่อยตัวชั่วคราวได้

ประเทศญี่ปุ่น กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีวัตถุประสงค์เพื่อให้การพิจารณาคดีอาญาเป็นไปเพื่อความยุติธรรมและรวดเร็ว และเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น และพนักงานตำรวจสามารถควบคุมผู้ต้องหาได้ 48 ชั่วโมง เมื่อครบกำหนดจะต้องส่งตัวผู้ต้องหาให้แก่พนักงานอัยการเพื่อดำเนินการตามชั้นตอนต่าง ๆ ซึ่งระยะเวลาที่พนักงานอัยการจะดำเนินการสอบสวนและฟ้องคดีรวมกันแล้วไม่เกิน 23 วัน ชั้นตอนต่าง ๆ จะอยู่ในความดูแลของพนักงานอัยการถือเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจของฝ่ายบริหาร

การกำหนดระยะเวลาในการควบคุมตัวผู้ต้องหาของสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นที่ใช้ระยะเวลาอย่างรวดเร็วนี้ เป็นไปตามหลักสิทธิและเสรีภาพ หลักการคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญ

สำหรับประเทศไทยระยะเวลาในการควบคุมผู้ต้องหาในระหว่างฝากขัง(ในระหว่างสอบสวน) มีระยะเวลา 3 ช่วงคือ 7 วัน 48 วัน และ 84 วัน ตามลำดับ โดยเมื่อครบ 48 วัน หากตำรวจยังสอบสวนไม่แล้วเสร็จและมีความจำเป็นจะต้องพยานหลักฐานมาสนับสนุนการกระทำความผิดของผู้ต้องหา ก็จะยื่นคำร้องขอฝากขังผู้ต้องหาต่อศาลอีก ซึ่งในชั้นตอนดังกล่าวพนักงานสอบสวนจะต้องยื่นคำร้องขออนุญาตฝากขังผู้ต้องหาต่อ และศาลจะต้องทำการไต่สวนก่อนที่จะอนุญาตให้ฝากขังผู้ต้องหาต่อ ส่วนเหตุผลในการขอฝากขังที่พนักงานสอบสวนมักจะอ้างต่อศาลก็คือ เพื่อประโยชน์ในการสอบสวน เช่น กำลังรวบรวมพยานหลักฐาน รอคอยสอบพยานเพิ่มเติม ซึ่งเป็นเหตุผลที่ไม่น่าจะเกี่ยวข้องกัน การควบคุมตัวเป็นการจำกัดสิทธิ เสรีภาพ ในการเคลื่อนไหวร่างกาย การควบคุมตัวควรจะเป็นการควบคุมเพื่อมิให้หนี แต่การควบคุมในชั้นตอนนี้ ควบคุมเพื่อการสอบสวนซึ่งมิใช่วิธีการที่ถูกต้อง การต้องสอบพยานเพิ่มเติมเป็นเหตุผลที่ผู้ต้องหาไม่สามารถรับรู้ได้ และการไต่สวนของศาลกฎหมายบัญญัติว่าผู้ต้องหาสามารถคัดค้านการขอฝากขังของพนักงานสอบสวนได้ แต่ในความเป็นจริงผู้ต้องหาไม่ได้มีความรู้ ไม่เข้าใจในกฎหมายและในชั้นตอนดังกล่าวไม่ได้มีทนายความเข้ามาดูแล ผู้หาที่จะไม่ทราบว่าตนต้องคัดค้านในเรื่องใด ทำให้ผู้ต้องหาไม่มีอำนาจในการต่อสู้ เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้ต้องหาจึงไม่คัดค้านการขอฝากขังต่อของพนักงานสอบสวน และในท้ายที่สุดศาลจะอนุญาตให้ฝากขังต่อจนครบ 84 วันในทุกคดี ทำให้เกิดความเข้าใจว่าการควบคุมกระทำไปเพื่อความสะดวกของเจ้าพนักงานซึ่งเป็นการปฏิบัติไม่ถูกต้อง

ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนเพื่อการสอบสวนนี้เป็นการใช้อำนาจของฝ่ายบริหารที่ไม่มีหน่วยงานใดมาควบคุมดูแล การจับ การคุมขัง เป็นอำนาจของพนักงานสอบสวน การตัดสินใจ การขออนุญาตศาลฝากขังเป็นดุลพินิจของพนักงานสอบสวนผู้เดียว

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้มีการบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2478 บทบัญญัติที่เกี่ยวกับกำหนดระยะเวลาในการควบคุมผู้ถูกจับและกำหนดระยะเวลาในการขออำนาจศาลฝากขังผู้ต้องหา นั้น บัญญัติไว้ที่ประมวลวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมาย มาตรา 87 ซึ่งนับตั้งแต่ได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บทบัญญัติในมาตรา 87 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมหลายครั้งแต่จะเน้นไปที่การแก้ไขในเรื่องของการควบคุมตัวผู้ถูกจับซึ่งเป็นขั้นตอนที่อยู่ในความควบคุมของพนักงานตำรวจ แต่ในเรื่องของกำหนดระยะเวลาในการฝากขัง ไม่ได้มีการแก้ไข และไม่เคยมีการหยิบยกขึ้นมาพิจารณาและในการควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือการขอฝากขังในแต่ละครั้ง พนักงานตำรวจมักจะขอเต็มตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดทุกครั้งในขณะเดียวกันศาลก็จะอนุญาตให้ฝากขังเต็มตามขอเกือบทุกคดี ทำให้เห็นว่าศาลยังไม่ให้ความสำคัญและไม่เคร่งครัดกับการใช้มาตรการบังคับในกรณีขอฝากขังเท่าที่ควร หากเปรียบเทียบกำหนดระยะเวลาในการฝากขังผู้ต้องหาของประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น กับของประเทศไทย ใช้ระยะเวลาที่น้อยมาก จึงเป็นข้อสังเกตว่าทำไมกระบวนการพิจารณาของทั้งสองประเทศในขั้นตอนการหาพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนจึงใช้ระยะเวลาที่น้อย นอกจากนี้ การใช้เวลาน้อยทำให้กระบวนการพิจารณาเสร็จเร็วยิ่งขึ้น ผู้ต้องหาได้รับอิสรภาพเร็วขึ้น รัฐไม่ต้องสูญเสียค่าใช้จ่ายในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าจำเลยไม่มีความผิด

ดังนั้น ความเหมาะสมของระยะเวลาในการขอฝากขังผู้ต้องหาของประเทศไทย ต้องพิจารณาจากหลักกฎหมายของแต่ละประเทศประกอบ ซึ่งกำหนดระยะเวลาในการฝากขังผู้ต้องหาของประเทศไทยน่าจะมีการทบทวนกำหนดระยะเวลาขึ้นใหม่ เนื่องจากในบางคดีพนักงานสอบสวนก็สามารถทำการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในคดีที่มีความสำคัญ คดีที่ประชาชนให้ความสนใจ คดีร้ายแรงที่มีอัตราโทษจำคุกสูง หรือคดีที่นักการเมืองเป็นผู้กระทำความผิด ดังนั้น ในการกำหนดระยะเวลาที่เหมาะสมนั้น ผู้บัญญัติกฎหมายต้องเข้าใจบทบาทและหน้าที่ และควรให้ความสำคัญในเรื่องเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อันเป็นพื้นฐานสำคัญของสิทธิ เสรีภาพ ตามรัฐธรรมนูญเพราะอิสรภาพของผู้ต้องหาในช่วงเวลาก่อนฟ้องคดีถือว่าเป็นประโยชน์อย่างมากในการต่อสู้คดีของผู้ต้องหาทำให้ไม่ต้องได้รับผลร้ายหรือถูกลงโทษก่อนการพิจารณาและเป็นการทำให้หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ ตามรัฐธรรมนูญมีการนำมาปฏิบัติอย่างแท้จริง

3. คุณภาพชีวิตของผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมตัวในระหว่างการฝากขังของศาล

การดำเนินคดีอาญากับผู้ต้องหา ซึ่งขั้นตอนการดำเนินคดีเริ่มตั้งแต่จับ ควบคุม สอบสวน ชั่ง พิจารณาคดี จนกระทั่งศาลมีคำพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่นั้น ในระยะเริ่มแรกผู้ที่ต้องตกอยู่ในสภาพของผู้ต้องหาจะไม่ได้รับการคุ้มครองเพราะหลักกฎหมายตามระบบจารีตนครบาลของไทยถือหลักว่า ผู้ต้องหาจะถูกสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้กระทำความผิดจนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้บริสุทธิ์²² ต่อมาภายหลังจึงมีการทบทวนกฎหมายและรัฐจะเข้ามาดูแลสิทธิของผู้ต้องหาโดยบัญญัติว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะมีการพิสูจน์ได้ว่าผู้นั้นกระทำความผิดจริง

สิทธิ หมายถึง อำนาจโดยชอบธรรมซึ่งติดตัวมากับบุคคลทุกคนเพื่อที่จะสามารถใช้ในการดำรงชีวิตของแต่ละบุคคลที่อยู่ในขอบเขตของกฎหมายโดยไม่ละเมิดสิทธิของบุคคลคนอื่น หรือสิทธิของส่วนรวม เสรีภาพ คือ ความสามารถที่บุคคลจะกระทำได้ โดยอิสระไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของบุคคลอื่น และบุคคลสามารถกระทำการใด ๆ ได้ครบเท่าที่ไม่ไปละเมิดเสรีภาพของบุคคลอื่น ดังนั้น สิทธิและเสรีภาพจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องอยู่เคียงคู่กับบุคคลหนึ่งบุคคลใดไม่สามารถขาดหายไปสำหรับรัฐเสรีประชาธิปไตย เช่นเดียวกับ สิทธิมนุษยชน หมายถึงสิทธิขั้นพื้นฐานที่มีติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่กำเนิดและมนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยไม่ต้องคำนึงถึง สถานะทางสังคม เชื้อชาติ เพศ อายุ ผิวพรรณ ถิ่นกำเนิด รวมทั้งศาสนา และวัฒนธรรม และสิทธิในทางความคิดและการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี นอกจากนี้ สิทธิมนุษยชนยังเป็นสิทธิที่เกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ทุกคนมีอย่างเท่าเทียมกัน และทุกคนต้องเคารพในสิทธิซึ่งกันและกัน และถ้าบุคคลใดหรือรัฐใดไม่นำพาดต่อสิทธิมนุษยชนจนเป็นการทำลายสิทธินั้น รัฐนั้นจะไม่มีมียุติธรรมให้กับพลเมืองในรัฐของตนและรัฐนั้นก็จะเป็นการไม่สงบสุขขึ้น

การที่ผู้ต้องหาถูกควบคุมอยู่จนครบกำหนดระยะเวลาในการฝากขัง (84 วัน) และพนักงานอัยการฟ้องคดีผู้ต้องหา ผู้ต้องหาจะเปลี่ยนสถานะมาเป็น “จำเลย” ซึ่งส่วนใหญ่แล้วผู้ต้องหาหรือจำเลยมักจะไม่ได้ยื่นขอให้ปล่อยตัวชั่วคราวแต่อย่างใด เนื่องจากเป็นคนยากจนขาดความรู้ที่จะปกป้องสิทธิของตน และหากจำเลยไม่ได้ยื่นขอให้ปล่อยตัวชั่วคราว จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาจำเลยจะถูกควบคุมเป็นเวลานาน เมื่อศาลพิพากษาว่าจำเลยไม่มีความผิด จำเลยจะถูกคุมขังอยู่เป็นเวลานาน ทำให้สูญเสียโอกาสที่ดีในชีวิต หากเข้าไปรวมกลุ่มกับบุคคลที่กระทำความผิดคิด

²² สิริพันธ์ พลรบ (2553) “เหยื่ออาชญากรรมและผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญา ใน เอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมาย อาญาและอาญาวิทยาชั้นสูง หน่วยที่ 13 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

เป็นนิสัยทำให้เกิดภาวะเคยชินกับสภาพที่เป็นอยู่ มีโอกาสที่จะกระทำความผิดมากขึ้น หรือหาก จำเลยถูกคุมขังจนครบกำหนดเวลา เมื่อครบกำหนดพื้นที่โทษออกมาสักคมมักจะมองว่าเป็นความผิด พลาดที่ไม่น่าให้อภัย ทำให้เกิดความอับอาย ลำบากในการใช้ชีวิตต่อบางรายถึงต้องกลับไปก่อ อาชญากรรมอีกวนเวียนเป็นลูกโซ่ แม้จะมีแนวความคิดในเรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพโดย กฎหมายได้บัญญัติในเรื่อง ค่าทดแทน ไว้แต่กฎหมายก็บัญญัติให้ค่าทดแทนเฉพาะจำเลยเท่านั้น มิได้กล่าวถึง “ผู้ต้องหา” แต่อย่างใด แต่ปัจจุบันรัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติรับรอง สิทธิของผู้ต้องหาไว้ที่ มาตรา 40 (5) เมื่อถูกกระทบสิทธิแต่ก็ยังไม่มีการออกมารองรับ แต่ถึง อย่างไม่แล้วการได้รับค่าทดแทนเป็นเพียงสิ่งที่รัฐพยายามที่จะชดเชยหรือผ่อนหนักให้เป็นเบาแก่ ผู้ที่ถูกคุมขังเป็นเวลานานแล้วปรากฏว่าไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด แต่สิ่งที่ได้รับก็ไม่คุ้มค่ากับการ สูญเสียสิทธิ เสรีภาพ ในการถูกจำกัดสิทธิการเคลื่อนไหวในร่างกาย หากมีการปรับกระบวนการ ความคิดใหม่ มีการทบทวนกฎหมายให้เหมาะสมกับหลักการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ที่บัญญัติไว้ใน รัฐธรรมนูญและศึกษาแนวปฏิบัติของแต่ละประเทศหาจุดที่เหมาะสม รัฐก็ไม่จำเป็นต้องบัญญัติ กฎหมายในเรื่องเกี่ยวกับการจ่ายค่าทดแทนให้แก่ผู้ต้องหารัฐจะได้ไม่ต้องมาหางบประมาณในเรื่อง ดังกล่าว งบประมาณที่มีอยู่จะได้นำไปพัฒนาประเทศให้ทัดเทียมนานาชาติต่อไป

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

การศึกษาเรื่อง สิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาเกี่ยวกับกำหนดเวลาในการฝากขังมุ่งที่จะศึกษาหลักกฎหมายที่ใช้บังคับในประเทศไทยเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาก่อนการฟ้องคดีผู้ต้องหาว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกับหลักสากลที่ประเทศเสรีประชาธิปไตยบัญญัติรับรองคุ้มครองไว้หรือไม่ เพียงใด และการบัญญัติกฎหมายที่บังคับใช้เกี่ยวกับกำหนดระยะเวลาในการฝากขังผู้ต้องหาก่อให้เกิดความเสมอภาคหรือไม่

จากการศึกษาพบว่าตามมาตรฐานสากลในเรื่องของการคุมขังผู้ต้องหาจะกระทำโดยพลการไม่ได้ และต้องกระทำไปตามกระบวนการตามที่กฎหมายบัญญัติ การจำกัดเสรีภาพจะกระทำได้เท่าที่กฎหมายอนุญาต ในการควบคุมผู้ต้องหาจะต้องกระทำเท่าที่จำเป็นเพื่อมิให้เกิดความเสียหายต่อการดำเนินคดี เหตุจำเป็นในการคุมขังจะต้องถูกตรวจสอบโดยองค์กรศาล และในการคุมขังผู้ต้องหาในระหว่างรอการสอบสวน ผู้ถูกคุมขังต้องมีสิทธิที่จะได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

ในประเทศสหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ต่างก็ให้การบัญญัติรับรองในเรื่องของหลักการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ เช่นเดียวกับประเทศไทยก็ให้การรับรองหลักการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ส่วนจะมีการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับระบบกฎหมายที่บังคับใช้ ตลอดจนบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ไม่ว่าจะเป็น ศาล พนักงานตำรวจ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาคดีนับตั้งแต่ มีการจับกุม สอบสวน พิจารณาคดี พิพากษา รวมตลอดถึงการบังคับคดี ได้มีการบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2478 ปัญหาของการวิจัยอยู่ที่ประเด็นตามมาตรา 87 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับกำหนดระยะเวลาในการขอฝากขังผู้ต้องหาต่อศาล กรณีศาลจะอนุญาตให้มีการฝากขังผู้หาานั้น ศาลจะดูอัตราโทษในความผิดฐานนั้น ๆ เป็นเกณฑ์ ซึ่งกำหนดระยะเวลาในการฝากขังที่ผู้ศึกษาให้ความสนใจมีอยู่ช่วง 2 ช่วงเวลา คือ 48 วัน และ 84 วัน โดยหากโทษจำคุกมีกำหนดระยะเวลาไม่ถึง 10 ปี พนักงานสอบสวนจะขออนุญาตศาลในการขอฝากขังผู้ต้องหาได้เป็นระยะเวลา 48 วันแต่หากโทษจำคุกเกิน 10 ปี พนักงานสอบสวนจะขออนุญาตศาลในการขอฝากขัง

ผู้ต้องหาได้ 84 วัน ตามลำดับ นับตั้งแต่วันที่ได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บทบัญญัติในมาตรา 87 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมหลายครั้ง แต่จะเน้นไปที่การแก้ไขในเรื่องของ การควบคุมตัวผู้ถูกจับซึ่งเป็นขั้นตอนที่อยู่ในความควบคุมของพนักงานตำรวจ แต่ในเรื่องของกำหนด ระยะเวลาในการฝากขัง นับตั้งแต่วันที่ได้มีการประกาศใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้มีการแก้ไข เพิ่มเติมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2490 และ (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2499 โดยเป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงกำหนดระยะเวลาฝากขังในกรณีที่โทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน จาก 15 วัน มาเป็น 12 วัน และ 7 วัน ตามลำดับ แต่ไม่ได้มีการแก้ไขหรือหยิบยกในประเด็นการขอ ฝากขังผู้ต้องหาที่มีกำหนดระยะเวลาที่ 8 วัน หรือ 84 วัน มาพิจารณาแต่อย่างใด

ในการควบคุมตัวผู้ต้องหา ก่อนฟ้องคดีนั้น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น รวมทั้งประเทศไทย มีมาตรฐานที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล คือ ในการควบคุมผู้ต้องหาต้อง กระทำเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ในการสอบสวน โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ในกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย จะประกอบด้วย ตำรวจ อัยการ ศาล ทนายจำเลย ราชทัณฑ์ เหมือนกับประเทศไทย แต่สิ่งที่แตกต่างจากประเทศไทยคือ ในกรณีที่พนักงานตำรวจจับกุม ผู้ต้องหามาได้ นั้น พนักงานตำรวจจะต้องควบคุมผู้ต้องหาเท่าที่จำเป็นเพื่อการสอบสวนเท่านั้น หาก หมดความจำเป็นจะต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาทันที เพราะในประเทศไทยนั้น ขั้นตอนก่อนการฟ้องคดีต่อ ศาลจะไม่ให้ประกันตัวผู้ต้องหา ดังนั้น ในการควบคุมผู้ต้องหาของประเทศไทย นั้น นับแต่ พนักงานตำรวจจับกุมผู้ต้องหาได้ นั้น ภายใน 48 ชั่วโมง (2 วัน) พนักงานตำรวจ (พนักงาน สอบสวน) จะต้องส่งสำนวนการสอบสวนให้กับพนักงานอัยการ ถ้าไม่สามารถดำเนินการได้ จะต้องยื่นคำร้องขออนุญาตภายใน 24 ชั่วโมง (1 วัน) ซึ่งจะสามารถขยายระยะเวลาได้ 2 ครั้ง ๆ ละ 10 วัน รวมเป็น 23 วัน หากครบกำหนด 23 วันแล้วต้องฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล หากไม่ฟ้องก็ต้อง ปล่อยตัวผู้ต้องหาไป จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยสามารถฝากขังผู้ต้องหาได้เต็มที่ เป็น เวลา 23 วัน ส่วนของประเทศไทย เมื่อจับผู้ต้องหาได้แล้ว พนักงานตำรวจจะรีบนำตัว ผู้ต้องหาไปศาลภายใน 24 ชั่วโมง เพื่อให้ศาลแจ้งสิทธิต่าง ๆ และผู้ต้องหาสิทธิได้รับการไต่สวน เบื้องต้นถึงเหตุแห่งการขังได้ภายในกำหนดเวลาไม่เกิน 10 วัน สำหรับประเทศไทยหลังจับกุมแล้ว พนักงานตำรวจมีสิทธิควบคุมตัวผู้ถูกจับได้เพียง 48 ชั่วโมง หากจะทำการควบคุมผู้ถูกจับเพื่อการ สอบสวนจะต้องขออำนาจศาลในการขอฝากขังผู้ต้องหา ก่อน ซึ่งศาลจะขังผู้ต้องหาได้รวม ระยะเวลาสูงสุดไม่เกิน 84 วัน

หากเปรียบเทียบกับของประเทศไทยจะเห็นว่าประเทศไทยและประเทศ ฟิลิปปินส์ จะใช้ระยะเวลาในการควบคุมผู้ต้องหา ก่อนฟ้องคดีเป็นระยะเวลาที่น้อยมาก ซึ่งในระหว่างที่ ถูกควบคุมตัวอยู่นั้น ในประเทศฟิลิปปินส์ นิมิให้ผู้ต้องหาได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวเพื่อความสะดวกใน

การสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดหรือไม่ แต่หลังจากครบกำหนดแล้วและพนักงานอัยการฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลแล้ว ถึงจะให้มีการประกันตัว นอกจากนี้การใช้เวลาน้อยทำให้กระบวนการพิจารณาเสร็จเร็วยิ่งขึ้น ผู้ต้องหาได้รับอิสรภาพเร็วขึ้น รัฐได้สูญเสียค่าใช้จ่ายในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าจำเลยไม่มีความผิด ส่วนของประเทศสหรัฐอเมริกา ในระหว่างการรอการสอบสวนให้สิทธิผู้ต้องหาขอปล่อยตัวชั่วคราวได้ เช่นเดียวกับประเทศไทยผู้ต้องหาสามารถยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวได้

จากการศึกษาถึงกำหนดเวลาในการฝากขังผู้ต้องหา โดยศึกษาถึงประเทศญี่ปุ่น และประเทศสหรัฐอเมริกานั้น ผู้ศึกษามีได้มีความเชื่อว่าระยะเวลาในการฝากขังผู้ต้องหาของทั้งสองประเทศที่ควบคุมผู้ต้องหา ก่อนฟ้องในระยะเวลาอันสั้น จะเป็นระยะเวลาที่ดีที่สุด เพียงแต่ผู้ศึกษาได้หยิบยกประเด็นของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นประเทศที่มีพื้นที่กว้างใหญ่ มีพลเมืองเป็นจำนวนมาก และเป็นเมืองที่เต็มไปด้วยปัญหาอาชญากรรม ส่วนประเทศญี่ปุ่น กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสามารถวางแผนในการควบคุมผู้ต้องหา ก่อนฟ้อง และสามารถกระทำได้ ซึ่งแนวทางของทั้งสองประเทศศาลจะเข้าไปตรวจสอบพยานหลักฐานถึงสาเหตุที่จะต้องควบคุมตัวโดยเคร่งครัดและจะใช้มาตรการบังคับเท่าที่จำเป็น เพื่อให้กระทบต่อสิทธิ เสรีภาพ ของผู้ต้องหา น้อยที่สุด โดยพิจารณาถึงการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ เป็นหลัก

กำหนดระยะเวลาในการขอฝากขังผู้ต้องหาต่อศาลไทยนั้น ซึ่งมี 3 ช่วงเวลานั้น เมื่อครบกำหนดระยะเวลา 48 วัน แล้ว หากพนักงานสอบสวนมีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมผู้ต้องหาเพื่อการรวบรวมพยานหลักฐานต่อไปอีก ซึ่งศาลสามารถอนุญาตให้ควบคุมตัวผู้ต้องหาในระหว่างสอบสวนได้สูงสุด 84 วัน ซึ่งในการฝากขังแต่ละครั้ง พนักงานตำรวจมักจะยื่นคำร้องขออนุญาตฝากขังจนเต็มระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด และศาลก็จะอนุญาตให้ฝากขังเต็มตามขอเกือบทุกคดี ซึ่งก่อนที่ศาลจะอนุญาต ศาลจะต้องไต่สวนก่อนว่ายังมีความจำเป็นที่จะต้องขอฝากขังผู้ต้องหาต่อไปอีก โดยศาลจะต้องไต่สวนพนักงานตำรวจถึงสาเหตุที่ขออนุญาตฝากขัง ซึ่งเหตุผลที่ขอมักจะเป็นเหตุผลเดิม ๆ เช่น รอการสืบพยานบุคคล รอการตรวจสอบประวัติ รอการพิสูจน์ของกลาง และศาลก็จะสอบถามผู้ต้องหา ก่อนที่จะคัดค้านการขอฝากขังต่อของพนักงานสอบสวนหรือไม่ เพราะผู้ต้องหา มีสิทธิที่จะแถลงคัดค้านคำร้องของพนักงานสอบสวนที่ขอฝากขังซึ่งในทางปฏิบัติศาลจะเบิกผู้ต้องหาจากที่คุมขังมาสอบถามก่อน ซึ่งในการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ตามกำหนดระยะเวลาตามที่กฎหมายบัญญัติเพื่อที่จะให้พนักงานสอบสวนแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อดำเนินการฟ้องร้องผู้ต้องหา นั้นในความเป็นจริงไม่สามารถระบุขึ้น ตอนในการแสวงหาพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนแต่อย่างใด เช่น มิได้ระบุว่าพยานที่จะทำ การสอบสวนเป็นผู้ใด และพนักงานสอบสวน จะสอบสวนพยานประเด็นไหนและจะใช้ระยะเวลาในการสอบสวนนานเท่าใด ความคืบหน้าในการ

สอบสวนกับการใช้ระยะเวลาในการขอฝากขังสัมพันธกันหรือไม่ ซึ่งประเด็นดังกล่าวอาจเป็นช่องทางให้เกิดการใช้อำนาจในการยื่นคำร้องขอฝากขังผู้ต้องหาเกิดความไม่เหมาะสม บางครั้งคดีของพนักงานสอบสวนมีมากทำให้ไม่กระตือรือร้นในการสอบสวนหาพยานหลักฐานซึ่งในความเป็นจริงโดยสภาพของผู้ที่ตกเป็นผู้ต้องหาจะไม่กล้าในการคัดค้านการขอฝากขังต่อของพนักงานสอบสวน ด้วยเพราะบางขณะผู้ต้องหาที่ยังไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับคดีมากพอที่จะทำการคัดค้านและด้วยอำนาจของรัฐทำให้ผู้ต้องหาตกอยู่ในสภาพที่ไม่กล้าที่จะแสดงการคัดค้านหรือแม้แต่จะสอบถามศาลหรือพนักงานสอบสวนในสิ่งที่ตนไม่มีความเข้าใจ เพราะในประเทศไทยต้องยอมรับว่าระบบเจ้าขุนมูลนายยังคงปรากฏให้เห็นร่องรอยอยู่เสมอ

ผลจากการศึกษาทำให้ทราบเรื่อง สิทธิเสรีภาพ ของผู้ต้องหาในเรื่องกำหนดเวลาในการฝากขังผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 ซึ่งมีระยะเวลาในการฝากขังเป็น 3 ช่วงเวลา คือ 7 วัน 48 วัน และ 84 วัน โดยดูจากอัตราโทษที่กระทำความผิดเป็นเกณฑ์ ซึ่งระยะเวลาดังกล่าวเป็นระยะเวลาที่นาน หากเปรียบเทียบกับกำหนดระยะเวลาในการควบคุมตัวผู้ต้องหาในระหว่างสอบสวนในต่างประเทศ จึงเห็นว่าระยะเวลาที่นานเกินไปกว่าที่พนักงานอัยการจะยื่นฟ้องผู้ต้องหา กระบวนการพิจารณาคดี จนกระทั่งศาลมีคำพิพากษา เป็นระยะเวลาที่นานหากผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว หรือผู้ต้องหาที่ถูกจับในแต่ละคดีไม่มีเงินประกันตัวจึงต้องถูกควบคุมตัวอยู่ในเรือนจำ จนกว่าพนักงานอัยการจะฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล และและหากศาลมีคำพิพากษายกฟ้องจำเลย การที่จำเลยถูกคุมขังอยู่เป็นระยะเวลาอันยาวนานทำให้เขาสูญเสียสิทธิ เสรีภาพ ที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้การรับรองไว้ ซึ่งในปัจจุบันได้พระราชบัญญัติในเรื่องการจ่ายค่าทดแทน แต่เป็นค่าทดแทนที่จะได้รับเมื่อคำพิพากษาถึงที่สุด แต่ในระหว่างที่ยังตกอยู่ในฐานะผู้ต้องหา ยังไม่มีมาตรการป้องกันใด ๆ จากรัฐ ซึ่ง รัฐธรรมนูญ ปี 2550 มาตรา 40 (5) ได้บัญญัติเป็นหลักการอย่างกว้าง ๆ ไว้แล้ว จึงน่าเชื่อว่าในอนาคตข้างหน้าอาจจะมีการบัญญัติกฎหมายที่ให้การคุ้มครองผู้ต้องหามากยิ่งขึ้น

หากพิจารณาถึงการควบคุมตัวผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวนของประเทศญี่ปุ่น ในจุดประสงค์ก็เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดที่สามารถพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนของประเทศไทย เมื่อถึงขั้นขั้นตอนของการฟ้องคดีผู้ต้องหาจึงจะได้รับการปล่อยชั่วคราวเพื่อไปหาพยานหลักฐานที่จะต่อสู้กันชั้นพิจารณาคดี หากประเทศไทยได้พิจารณาและนำระยะเวลาในการขอฝากขังผู้ต้องหาของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่น มาทบทวน อาจจะทำให้กำหนดระยะเวลาในการขอฝากขังผู้ต้องหาของประเทศไทยใช้ระยะเวลาที่สั้นลง จะทำให้กระบวนการพิจารณาของไทยสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และสิทธิมนุษยชน ทำให้เกิดความยุติธรรมเพื่อที่จะให้โอกาสผู้ต้องหาในการเตรียมการต่อสู้คดีอย่างมีอิสระต่อไป

ดังนั้น การคุมขังผู้ต้องหาในชั้นก่อนการพิจารณาคดีซึ่งจะเป็นมาตรการบังคับที่บั่นทอนความสามารถในการต่อสู้คดีของฝ่ายผู้ต้องหาและเป็นมาตรการที่ไม่สอดคล้องกับแนวคิดของวิธีพิจารณาความอาญาในระบบกล่าวหา และเป็นการละเมิดต่อสิทธิ เสรีภาพและสิทธิมนุษยชน เพราะการคุมขังจะเป็นอุปสรรคต่อผู้ต้องหาในการเตรียมการต่อสู้คดีอย่างมีประสิทธิภาพเพราะรัฐมีความพร้อมในการดำเนินคดีมากกว่าฝ่ายผู้ต้องหาการคุมขังผู้ต้องหาไว้เพื่อให้พนักงานสอบสวนได้รวบรวมพยาน หลักฐานเห็นว่าเป็นเพียงการเอื้อประโยชน์ต่อพนักงานสอบสวนเป็นหลัก ผู้ต้องหาไม่สามารถรับทราบรายละเอียดของความจำเป็นของพนักงานสอบสวน และจะไม่ทราบว่าจะต้องคัดค้านอย่างไร ซึ่งในคดีอาญาต้องยอมรับว่าเป็นคดีที่สำคัญเพราะเป็นคดีที่มีผลกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพของบุคคล การที่จะพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา หากสามารถกระทำได้อย่างรวดเร็วจะเกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง หากมีการสอบสวนและมีการรวบรวมพยานหลักฐานที่รวดเร็ว กระบวนการพิจารณาของศาลจะรวดเร็วตามไปด้วย ทำให้คดีหมดไปจากศาลได้เร็ว ประชาชนก็จะเกิดความเชื่อมั่น ในกระบวนการยุติธรรมของไทย และรัฐจะได้ไม่ต้องบัญญัติกฎหมายในเรื่องเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ของผู้ต้องหา ตามรัฐธรรมนูญในเรื่องเกี่ยวกับการห้ามมาตรการในการขูดให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย หากมีการกระทบสิทธิในเรื่องดังกล่าวภายหลังจากการศาลมีคำพิพากษาแล้วและหากพบว่าจำเลยไม่มีความผิด จำเลยจะได้ไม่ต้องมายื่นคำร้องขอให้รัฐชดเชยค่าเสียหายให้ รัฐจะได้ไม่สิ้นเปลืองงบประมาณ ดังนั้น หากมีการทบทวนปัญหาที่เกิดขึ้นและหาแนวทางแก้ไข โดยมีการทบทวนหรือปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การแก้ไขเยียวยาในเรื่องค่าใช้จ่ายอาจไม่จำเป็นต้องใช้ และงบประมาณที่รัฐบาลจะต้องสูญเสียในแต่ละปีจะสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาคำฟ้องหรือนำไปพัฒนาประเทศทางด้านอื่น ๆ ซึ่งมีอีกหลายด้านได้มากยิ่งขึ้นต่อไป

2. ข้อเสนอแนะ

เพื่อแก้ไขปัญหาในเรื่อง สิทธิเสรีภาพเกี่ยวกับกำหนดเวลาในการฝากขังผู้ต้องหาอันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา ให้เป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองไว้ และจากกรณีศึกษาที่ยกมาในเบื้องต้นทำให้เห็นได้ว่าศักยภาพของพนักงานสอบสวนก็สามารถแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อสรุปสำนวนส่งให้แก่พนักงานอัยการได้ในเวลาอันเร็วกว่าปกติในคดีที่สำคัญ ๆ หรือคดีที่มีอัตราโทษร้ายแรง หากพนักงานสอบสวนมีความเอาใจใส่ และกระตือรือร้นในการปฏิบัติหน้าที่ ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา ดังนี้

1. ควรมีการพิจารณาบททวนในเรื่องเกี่ยวกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 ซึ่งเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับกำหนดระยะเวลาในการฝากขังผู้ต้องหาเพื่อให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานโดยระยะเวลาที่เหมาะสมนั้น เห็นว่าในกรณีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกไม่ถึง 10 ปี กำหนดระยะเวลาในการขอฝากขังครั้งหนึ่งต้องไม่เกิน 2 วัน และรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกิน 36 วัน ส่วนความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกเกินกว่า 10 ปี กำหนดระยะเวลาในการฝากขังครั้งหนึ่งต้องไม่เกิน 2 วัน และรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกิน 2 วัน อย่างไรก็ตามการแก้ไขเป็นการเพิ่มภาระให้แก่พนักงานสอบสวน ควรมีการเพิ่มงบประมาณ จำนวนบุคลากร รวมถึงเทคโนโลยี ให้กับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา

2. ศาลจะต้องเข้ามามีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐอย่างแท้จริงทุกชั้นตอน โดยหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ควรพิจารณาคำขอฝากขังอย่างละเอียดรอบคอบและถี่ถ้วนโดยไม่ปล่อยให้ผู้ต้องหาต้องเป็นฝ่ายปกป้องสิทธิของตนเพื่อให้เกิดความเสมอภาคทางสังคม เนื่องจากในความเป็นจริงผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมตัวและไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวส่วนใหญ่มักจะเป็นคนยากจน ด้อยโอกาส ขาดความรู้ จึงยากที่จะปกป้องสิทธิของตนอย่างเช่นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดีในสังคมได้

3. การแจ้งสิทธิต่าง ๆ ให้ผู้ต้องหาได้ทราบ ต้องถือเป็นหน้าที่สำคัญที่ศาลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะต้องกระทำอย่างเคร่งครัด เพื่อผู้ต้องหาจะได้มีความรู้ ความเข้าใจ ในการปกป้องสิทธิเสรีภาพของตนให้มากยิ่งขึ้น

4. การจ่ายค่าทดแทนให้แก่ผู้ต้องหาผู้บริสุทธิ์ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40(5) ยังมีข้อขัดข้องด้านงบประมาณทำให้ไม่อาจคำนึงถึงคุณภาพชีวิตของผู้ต้องหาได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ ประชาชนยังไม่มี ความเข้าใจ และยังไม่มีความชัดเจนในข้อดังกล่าว ดังนั้น รัฐจึงต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ โดยมีการประกาศแจ้งสิทธิในเรื่องการจ่ายค่าทดแทนความเสียหายให้แก่ประชาชนได้ทราบต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กิตติวัฒน์ รัตนดิลก ณ ภูเก็ต (2550) *คู่มือพื้นฐานวิชาวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญ* พิมพ์ครั้งที่ 2
กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์เสมาธรรม
- กุลพล พลวัน (2547) *สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก* กรุงเทพมหานคร นิติธรรม
- เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ (2552) *หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชนว่าด้วยรัฐธรรมนูญและ
กฎหมาย* พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร วิญญูชน
- แจ่มชัย ชุตินวงศ์ (2551) *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน* พิมพ์ครั้งที่ 8 กรุงเทพมหานคร
นิติบรรณาการ
- คณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ (2540) *ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ พุทธศักราช 2540 ฉบับรับฟัง
ความคิดเห็น สภาร่างรัฐธรรมนูญ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร*
- คณิต ณ นคร (2546) *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* พิมพ์ครั้งที่ 6 กรุงเทพมหานคร วิญญูชน
- คณิน บุญสุวรรณ (2548) *คู่มือการใช้สิทธิของประชาชน (ฉบับปรับปรุงใหม่)* พิมพ์ครั้งที่ 2
กรุงเทพมหานคร สุขภาพใจ
- จรัญ โฆษณานันท์ (2550) *สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน* กรุงเทพมหานคร นิติธรรม
- ชัยเกษม นิตสิริ (2552) *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 2* พิมพ์ครั้งที่ 2
กรุงเทพมหานคร วิญญูชน
- ชาติ ชัยเดชสุริยะ (2549) *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการ
ยุติธรรมทางอาญา* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์เดือนตุลา
- ณรงค์ ใจหาญ (2546) *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1* กรุงเทพมหานคร วิญญูชน
- นนท์ กอแก้วทองดี (2552) “การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยกระบวนการทาง
ศาลและกระบวนการอื่น” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ
ของประชาชน* หน่วยที่ 13 หน้า 74-76 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
สาขาวิชานิติศาสตร์
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2550) *รวมคำบรรยายภาคหนึ่ง สมัยที่ 60 ปีการศึกษา 2550 เล่ม 10*
กรุงเทพมหานคร สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
- บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ (2553) *กฎหมายรัฐธรรมนูญ* พิมพ์ครั้งที่ 4 แก้ไขเพิ่มเติมกรุงเทพมหานคร
โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ประกิต สุขเกษม (2540) “สิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยตามรัฐธรรมนูญ” ค้นคืนวันที่ 23 มกราคม
2554 จาก <http://www.coj.go.th>

- ปรีดี เกษมทรัพย์ (2526) *กฎหมายแพ่ง หลักทั่วไป* พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพมหานคร วิญญูชน
 _____ . (2543) *นิติปรัชญา* กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- พรทิพย์ ชุ่มวัฒนะ (2546) “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540กับการคุ้มครอง
 สิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาและจำเลย สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การ
 บริหารศาลยุติธรรม) คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- พัชราภรณ์ กองอุบล (2546) “สิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังตามรัฐธรรมนูญ” วิทยานิพนธ์
 ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- พิชัย นิลทองคำ (2552) *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง วิธีพิจารณาความอาญา*
 กรุงเทพมหานคร อทตยา มิเลินเนียม
- ไพบูลย์ ตั้งชนะวัฒน์(2550) “กระบวนการสอบสวนในคดีอาญาภายใต้การคุ้มครองสิทธิของ
 ผู้ต้องหาโดยพนักงานอัยการ วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
 คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- โกคิน พลกุล (2535) *หลักกฎหมายมหาชน* กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- มานิต มานิตเจริญ (2550) *พจนานุกรม ฉบับสมบูรณ์-ปรับปรุงใหม่* พิมพ์ครั้งที่ 23 กรุงเทพมหานคร
 วี.เจ.พรีนติ้ง
- มานิตย์ จุมปา (2548) *คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540)* พิมพ์ครั้งที่ 7
 กรุงเทพมหานคร นิติธรรม
- _____. (2552) *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายสหรัฐอเมริกา* กรุงเทพมหานคร วิญญูชน
 “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550” คณะวิชาการ The Justice Group (2553)
 กรุงเทพมหานคร
- ราชบัณฑิตยสถาน (2546) *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542* กรุงเทพมหานคร
 นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น
- วรพจน์ วิสรุตพิชญ์ (2543) *สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช
 2540* กรุงเทพมหานคร วิญญูชน
- วรวิทย์ ฤทธิพิศ (2538) “ข้อพิจารณาเรื่องระยะเวลาควบคุมผู้ต้องหา คืบคืบวันที่ 23 มกราคม
 2554 จาก <http://www.coj.go.th>
- วันชัย ศรีนวนนัต (2542) “การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา” คืบคืบวันที่ 21 มีนาคม 2554
 จาก <http://www.coj.go.th>
- วีระ โลจายะ (2525) *กฎหมายสิทธิมนุษยชน* กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยรามคำแหง

- ศุภมาส พัทธวิเชียรศุโข สืบสุข และ ผกาภรณ์ เกื้อนชัย (2552) “การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน* หน่วยที่ 11 หน้า 65-66 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชานิติศาสตร์
- สิริพันธ์ พลรบ (2553) “เหยื่ออาชญากรรมและผู้บริสุทธิ์ในคดีอาญา” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมายอาญาและอาชญาวิทยาชั้นสูง* หน่วยที่ 13 หน้า 22 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชานิติศาสตร์
- สุขสมัย สุทธิบดี (2553) *เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการบริหารงานกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (LA 790)* กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- สุพิศ ประณีตพลกรัง (2537) “การฝากขังกับปัญหาความล่าช้าในการดำเนินคดีอาญา” ค้นคืนวันที่ 23 มกราคม 2554 จาก <http://www.coj.go.th>
- สุริยา ปานแป้น (2552) *คู่มือสอบกฎหมายรัฐธรรมนูญพิมพ์ครั้งที่ 3* กรุงเทพมหานคร วิญญูชน
- เสียงชัย สุมิตรวสันต์ (2537) “การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาก่อนการประทับฟ้องโดยองค์กระศาล” *วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*
- โสภณ รัตนากร (2547) *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานพิมพ์ครั้งที่ 7* กรุงเทพมหานคร นิติบรรณาการ
- หยุด แสงอุทัย (2535) *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป* กรุงเทพมหานคร ประกายพริกอภิรัตน์ โพธิ์พร้อมและคนอื่นๆ (2553) *Introduction to Consumer Protection in the American Legal System* กองการต่างประเทศ สำนักงานศาลยุติธรรม
- อุดม วัตตธรรม (2548) *การควบคุมตัวผู้ต้องหาป้องกันความไม่เสมอภาคในการบังคับใช้กฎหมาย : ศึกษาเฉพาะกรณีของศาลจังหวัดเชียงใหม่ งานวิจัยหลักสูตร “ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.)” รุ่นที่ 8* วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม
- อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์ (2552) *สิทธิมนุษยชน พิมพ์ครั้งที่ 3* กรุงเทพมหานคร วิญญูชน
- อุทัย อาทิวา (2554) “ระบบการดำเนินคดีอาญา ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานชั้นสูง* หน่วยที่ 2 หน้า 58-60 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชานิติศาสตร์
- โอสถ โกสิน (2538) *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานพิมพ์ครั้งที่ 3* กรุงเทพมหานคร สำนักงานส่งเสริมตุลาการ

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นางสาวศิริพร ลิ้มทองเจริญ
วัน เดือน ปีเกิด	23 พฤษภาคม 2507
สถานที่เกิด	เขตคลองสาน กรุงเทพฯ
ประวัติการศึกษา	นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2541
สถานที่ทำงาน	ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ กรุงเทพมหานคร
ตำแหน่ง	นิติกรชำนาญการพิเศษ

